

Lausuntoyhteenvetoon on koottu lausunnonantajittain lausuntotiivistelmät maa- ja metsätalousministeriön luonnoksesta Suomen susikannan hoitosuunnitelmaksi. Lausunnoista on pyritty poimimaan olennaisimmat näkemykset. Lausunnot kokonaisuudessaan on saatavissa maa- ja metsätalousministeriön kirjaamosta. Oikeaan toimenpide-sarakkeeseen on merkitty muutoksia, joita hoitosuunnitelmaan on tehty ja jotka on nostettu esille lausunnoissa. Lausuntoyhteenvedosta on myös tehty tiivistelmä, johon on koottu lausunnoissa esille nousseita asioita.

Lausunnon antaja	Palaute	Toimenpide
1. Rajavartiolaitos	ei anna asiasta lausuntoa	
2. Pirkanmaan liitto	ei anna asiasta lausuntoa	
3. Keski-Pohjanmaan liitto	ei anna asiasta lausuntoa	
4. Uudenmaan liitto	ei annan asiasta lausuntoa	
5. Ympäristöministeriö	<p>Ympäristöministeriö toteaa lausunnossaan, että hoitosuunnitelman päivityksen valmistelumenettely on ollut onnistunut prosessi ja että siinä on saatu kattava kuva suunnitelman kehittämistarpeista. Ympäristöministeriö pitää hyvänä, että hoitosuunnitelman tavoitteena on vuonna 2015 vahvistetun hoitosuunnitelman tapaan suotuisan suojelutason saavuttaminen ja säilyttäminen.</p> <p>Ympäristöministeriö ei pidä onnistuneena luonnoksessa esitettyjä näkemyksiä lajien suotuisan suojelutason tarkastelusta koko Fennoskandian tasolla.</p> <p>Ympäristöministeriö perustelee tätä sillä, että jäsenmaiden EU komissiolle laatimissa raporteissa arvioidaan lajien suotuisa suojelutaso maakohtaisesti, mikä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö lajien populaatioiden suhdetta ja vuorovaikutusta naapurimaiden alueella eläviin kantoihin voitaisi ottaa huomioon. Luonnoksessa esitetty yhteistyö naapurimaiden kanssa on sen vuoksi YM:n mielestä tärkeää ja kannatettavaa.</p> <p>Ympäristöministeriön mukaan esitetyissä toimenpiteissä tulevat hyvin esiin ihmisen ja suden vuorovaikutusta koskevat kysymykset. Ministeriö pitää hyvänä, että laittoman tappamisen ehkäisy on hoitosuunnitelmassa vahvasti esillä. Suomen riistakeskuksen ja Suomen Metsästäjäliiton tähän tähtäävät yhteiset</p>	

	<p>toimet ovat ministeriön mielestä tärkeitä. Hoitosuunnitelmassa ovat hyvin esillä vahinkotilanteiden ennaltaehkäisy, akuuttien tilanteiden ratkaiseminen sekä aiheutuneiden vahinkojen korvaaminen. Ympäristöministeriön mielestä on hyvä, että suunnitelmassa on korostettu viestinnän ja eri toimijatahojen säännöllisen vuorovaikutuksen merkitystä. Sutta koskevan tiedon lisäksi on tärkeää tuoda esille, miten viranomaiset toimivat eri asteisissa suden ja ihmisen kohtaamisissa ja miten mahdollisten uhkaavaksi koettujen tilanteiden kanssa on meneteltävä.</p> <p>Ympäristöministeriön mielestä suunnitelmassa on käsitelty verrattain suppeasti hirvieläinten ja suden suhdetta. Ministeriö toivoo, että jatkossa paneuduttaisiin valkohäntäpeurakantojen merkitykseen, koska läntisen Suomen runsas kanta on mahdollistanut suden levittäytymisen läntiseen Suomeen alueille, jossa kohtaamiset asutuksen kanssa ja vahingot lammastaloudelle ovat aiempaa todennäköisempiä. Suunnitelman liitteenä voisi olla graafisia ja karttapohjaisia esityksiä susikannan kehittymisestä ja jalkautumisesta Suomen eri osiin.</p> <p>Kokonaisuutena Ympäristöministeriö pitää luonnosta hyvänä pohjana toimenpiteille ja toteaa, että suunnitelman tarkistaminen määräajoin toteutunutta kehitystä vastaavasti on tarpeen.</p>	
<p>6. Sisäministeriö</p>	<p>Sisäministeriön poliisiosaston lausunnossa todetaan, että yhteydenpito poliisiosaston, Poliisihallituksen, poliisilaitosten suurpetoasiantuntijoiden ja Suomen riistakeskuksen kesken on jatkuvaa ja erityisesti sutta koskevat ongelmat niin valvonnan, tutkinnan kuin karkotus- ja lopetusmääräystenkin suhteen ovat hyvin tiedossa.</p> <p>Ministeriön poliisiosasto toteaa kirjaukseen ”Sisäministeriön poliisiosaston tulee kohdistaa nykyistä suuremmat taloudelliset resurssit metsästyksen valvontaan”, että se ottaa poliisille kohdennettujen määrärahojen puitteissa huomioon metsästyksen valvontaan ja rikosten tutkintaan kohdennettavat voimavarat sopiessaan tulostavoitteista Poliisihallituksen kanssa. Rahoituksen ja muiden resurssien kohdentaminen käytännön toimenpiteisiin on Poliisihallituksen tehtävä. Poliisiosasto esittää kirjauksen muuttamista niin, että kirjaus muutetaan seuraavaan muotoon: ”Sisäministeriön poliisiosasto ottaa voimavarojen</p>	<p>Muutetaan kohta seuraavasti: Susien laittoman tappamisen vähentämiseksi Sisäministeriön poliisiosaston tulisi kohdistaa nykyistä suuremmat taloudellisesti resurssit metsästyksen valvontaan.</p>

	<p>mahdollistamissa rajoissa metsästyksen valvonnan huomioon sopiessaan tulostavoitteista Poliisihallituksen kanssa”.</p>	
<p>7. Poliisihallitus</p>	<p>Poliisihallitus toteaa lausunnossaan, että luonnoksessa mainitussa ”Life Borealwolf” -hankkeessa ei ole mukana Poliisihallitus vaan että hanketta edustaa Itä-Suomen poliisilaitos. Poliisihallitus esittää, että hoitosuunnitelman luvusta 2.2.2. kohdasta 2. (Mahdollista uhkaa aiheuttava susi) poistetaan kohta ”B”, koska kyseisen määritelmäkohdan mukainen suden käyttäytyminen käytännössä rinnastuu kohdan 3. (uhkaa tai vaaraa aiheuttava susi) tilanteeseen.</p>	<p>Muutetaan kohdat ehdotetulla tavalla.</p>
<p>8. Suomen Ympäristökeskus</p>	<p>Suomen ympäristökeskus toteaa, että luonnoksena oleva kolmas hoitosuunnitelma (Suomen ensimmäinen susikannan hoitosuunnitelma 2005 ja toinen vuonna 2015) täydentää ja syventää aikaisempia hoitosuunnitelmia. Lausunnossa todetaan, että sen tekemisessä on otettu huomioon aikaisemmista sudenhoitosuunnitelmista saatu palaute, mikä näkyy siinä, että aikaisempaa paremmin hoitosuunnitelman tekemiseen on osallistettu suden kanssa tekemisissä olevia sidosryhmiä, viestitty aktiivisesti hoitosuunnitelman valmistelusta, käydyistä keskusteluista ja hyödynnetty Suomen ympäristökeskuksen CORE-hankkeen ja Itä-Suomen yliopiston asiantuntijoiden osaamista.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että hoitosuunnitelman johdannossa käsitellään laajasti hoitosuunnitelman valmistelua, suteen liittyviä sosiaalisia ja ekologisia järjestelmiä, Suomen susikannan kehitystä ja hoitoa 2000-luvulla ja muun Euroopan susitilannetta.</p> <p>Lausunnossa käydään läpi lyhyesti eri hoitosuunnitelman osioita. Lausunnossa todetaan, että pienin elinvoimainen susikanta edellyttää susien jatkuvaa tulomuuttoa Venäjältä (vähintään yksi susi sukupolvessa), eikä susikanta saa laskea alle 25 parin, jottei suden geneettinen perimä kapene. Jatketaan toteamalla, että hoitosuunnitelmassa suotuisaa suojelutasoa tarkastellaan EU:n luontodirektiivin vaatimusten kautta.</p>	

	<p>Syke toteaa, että erityisen tärkeä muutostekijä susikannanhoidossa on huolta, uhkaa tai vaaraa aiheuttavan suden käytöksen uusi määritelmä ja toimenpide-ehdotuslista. Lausunnossa todetaan sen selkiyttävän perusteita viranomaisten toiminnalle. Lisäksi lausunnossa todetaan, että hoitosuunnitelmaluonnoksessa mainittu yhteiskunnallisen susitutkimuksen hyödyntäminen mahdollistaa mm. eri toimijoiden vuoropuhelun lisäämistä teemakohtaisten työpajojen avulla. Aktiivinen ja avoin viestintä luo perustaa luottamuksen rakentamiselle ja rakentavalle susikeskustelulle. Syke:n mielestä pidemmällä aikavälillä susikannan hoito edellyttää aktiivista rajat ylittävää yhteistyötä Ruotsin, Norjan ja Venäjän kanssa.</p> <p>Syke toteaa, että hallittu ja perusteltu susikannan hoito edellyttää susikannan kontrollointia muiden riistalajien tapaan. Susikannan suojelussa tiukasti kontrolloitu ja toteutettu kannan säätelyn toteuttaminen määrittelee susikannan kehityskulun ja suuruuden.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että hoitosuunnitelmassa suhtaudutaan villikoiriin, koirasusiin ja susien siirtoistutuksiin kielteisesti, mikä on kaikkien kannalta tarkoituksenmukaista. Susikannan hoitosuunnitelmassa todetaan, että poronhoitoalueella susikannan kokoa edelleen rajoitetaan erittäin merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi, mutta samalla yritetään mahdollistaa susien vaeltaminen poronhoitoalueen läpi täydentämään Skandinavian susikantaa. Sykkeen lausunnossa todetaan, että poronhoitoalueen etelärajan mahdollinen siirtäminen pohjoisemmaksi käsitteleminen on vielä sen verran arka aihe joillekin toimijoille, ettei sen mahdollisuutta voitu sisällyttää hoitosuunnitelmaan.</p> <p>Syke tarkastelee myös hoitosuunnitelmaluonnoksen metsäpeuraosiota ja toteaa, että suurpetojen kokonaissaalistuspaine metsäpeuran vasatuottoon joudutaan mahdollisesti tarkastelemaan uudelleen metsäpeuran suojelemiseksi. Suden osalta se saattaa merkitä jopa kokonaisten laumojen poistoa sen jälkeen, kun maamme susikanta on saavuttanut suotuisan suojelutason.</p>	
--	--	--

	<p>Yhteenvedossa todetaan, että SYKEN mielestä sudenhoitosuunnitelma on erinomaisesti laadittu. Siinä on huomioitu suden kanssa toimivien tahojen tarpeet liittyen suden aiheuttamiin vahinkoihin, uhkaan ja muihin erityiskysymyksiin kuten koiralla metsästämiseen. SYKEN mielestä viestintäkampanja salametsästyksen vähentämiseksi ja poliisin ja Metsähallituksen erävalvojen tehostettu valvonta sekä siitä viestiminen, paikallisten ihmisten huoliin vastaaminen ja luottamuksen rakentaminen viestinnän keinoin muodostavat yhdessä tehokkaan kokonaisuuden suden salametsästyksen ehkäisyyn. Lausunnossa todetaan lisäksi, että esitetyt linjaukset mahdollistavat hallitun susikannan kasvun, mikä on myös linjassa luontodirektiivin asettamien tavoitteiden kanssa.</p>	
<p>9. Suomen riistakeskus</p>	<p>Suomen riistakeskus pyysi lausunnon valmistelua varten alueellisten riistaneuvostojen sekä valtakunnallisen riistaneuvoston kommentit ja lausunnot suunnitelmasta. Valtaosin kannanotot olivat suunnitelman yleislinjaa tukevia, mutta riistaneuvostot toivat esille suuren joukon tarkennuksia ja niitä on osin otettu huomioon riistakeskuksen lausunnossa. Alueellisten riistaneuvostojen lausunnot ovat riistakeskuksen lausunnon liitteenä.</p> <p>Suomen riistakeskuksen lausunnossa todetaan, että hoitosuunnitelmassa nostetaan hyvin esiin suden kannanhoitoon liittyvät keskeiset kipukohtat ja ongelmat ja niiden ratkaisemiseksi esitetään huomattava määrä erilaisia toimenpiteitä. Hoitosuunnitelmassa on kiitettävästi huomioitu se, että susikanta on levittäytynyt uusille alueille ja kannan esiintymisalue kattaa laajalti myös läntisen Suomen. Luonnoksessa esitetään tarpeellisia viestintää ja tiedonjakoa edistäviä hankkeita. Hoitosuunnitelmassa todetaan, että suotuisaa suojelutasoa tulisi tarkastella Suomen populaation sijaan laajemmassa mittakaavassa, siten että Suomen susikanta katsottaisiin kuuluvaksi samaan populaation Skandinavian ja Luoteis-Venäjän susikannan kanssa. Riistakeskuksen mielestä tätä lähestymistapaa voi pitää suositeltavana. Lausunnossa todetaan, että pienimmän elinvoimaisen susikannan määritelmä on hoitosuunnitelmassa esitetty sinällään yksiselitteisesti. Kansalaisia kuitenkin hämmentävät erilaiset määritelmät, joita riistahallinto ja – tutkimus käyttävät susikannasta. Lausunnossa todetaan, että hallinnon ja tutkimuksen tulisi käyttää jatkossa yksiselitteisesti samanlaisia määritelmiä.</p>	

	<p>Suomen riistakeskus nostaa lausunnossaan esille esitetyt viestintään, tiedottamiseen ja riistavahinkokeskuksen-palveluun liittyvät toimenpiteet ja toteaa niiden lisäävän tietoa susista ja muista suurpedoista. Riistakeskus toteaa lausunnossaan, että hoitosuunnitelman linjaukset selkeyttävät eri viranomaisten roolia ja toimintavelvoitteita tilanteissa, joissa sudet aiheuttavat vahinkoja, haittaa tai uhkaa. Kansalaisten tietoisuuden kannalta on hyvä, että luonnoksessa on esitetty auki pakkotilalakiin liittyviä tulkintoja.</p> <p>Suomen riistakeskus pitää tarpeellisena suunniteltuja lisäpanostuksia suden kannanarviointiin ja havaintoaineiston kokoamiseen. Riistakeskus nostaa esille, että laittomaan tappamiseen pyritään puuttumaan laajalla toimenpidekokonaisuudella, jossa on osallisena riistakonsernin lisäksi myös poliisi ja Suomen Metsästäjäliitto.</p> <p>Suomen riistakeskus kannattaa esitystä kerran kahdessa vuodessa järjestettävistä työpajoista, joissa käydään läpi ajantasaista tietoa suden ja ihmisen yhteisöön liittyvistä haasteista. Samaa osallistamista mahdollistavat myös suunnitellut ylimaakunnalliset työpajat.</p> <p>Suomen riistakeskus tuo esille, että hoitosuunnitelman toimenpiteiden toteutus tulee saamaan huomattavaa tukea LIFE BOREALWOLF -hankkeelta, joka käynnistyy loppuvuodesta 2019. Kuten luonnoksessa on esitetty, on nämä hankkeen toimet syytä esitellä keskeisin osin myös hoitosuunnitelmassa. Hoitosuunnitelman ja BOREALWOLF- hankkeen tärkeimpiä toimenpiteitä on Riistakeskuksen näkemyksen mukaan suurpetoyhdyshenkilöverkoston talkootoiminnan tukeminen ja siihen panostaminen sekä monilajisen kannanhoidon kehittäminen. Tässä erityisen tärkeää on suurpeto- ja hirvieläinkantojen hoitaminen niin, että suurpetovahinkoja voidaan vähentää yhteisellä kannanhoidolla.</p> <p>Suomen riistakeskus toteaa, että erityisen tärkeää on linjata käytännönläheisesti suden ja metsäpeuran suojelun suhdetta, jotta metsäpeuran hyväksi tehdyt</p>	<p>Hoitosuunnitelmaan kirjataan Life BorealWOLF -hankkeen näkyminen hoitosuunnitelman toimenpiteissä.</p>
--	--	---

	<p>luonnonsuojelu panostukset realisoituvat kasvavina ja hyvinvoivina metsäpeurakantoina.</p> <p>Suomen riistakeskus korostaa myös suden kannanhoidollisen metsästyksen jatkuvuuden merkitystä, mikäli KHO:n ratkaisu siihen antaa mahdollisuuden. Suomen riistakeskus uskoo, että kahden vuoden kokeiluhankkeen aikana ilmenneitä ongelmia voidaan nykkykokemusten tuoman tiedon avulla ehkäistä, mikäli kannanhoidollinen metsästys todetaan ylläkuvatun menettelyn jälkeen mahdolliseksi.</p>	
<p>10. Metsähallitus (Eräpalvelut ja Luontopalvelut)</p>	<p>Metsähallituksen Eräpalvelut toteaa, että hoitosuunnitelmaluonnoksessa on päivitettävän hoitosuunnitelman perintönä ja uusina avauksina monia hyviä ja keskeisiä linjauksia, joiden säilymistä MH:n Eräpalvelut pitää tärkeänä.</p> <p>Susikannan hoitoa ja -hallintaa koskevan rajat ylittävän yhteistyön toimintaedellytysten takaaminen on tärkeää. Eräpalvelut pitää erityisen hyvänä kirjausta: ”Suomen, Skandinavian sekä Luoteis-Venäjän susikannat ovat historiallisesti olleet samaa populaatiota. Tästä lähtökohdasta ajatellen niitä pitäisi tulevaisuudessa kansainvälisellä yhteistyöllä hoitaa yhtenä kokonaisuutena.”</p> <p>Kannanhoidolliseen metsästyksen liittyen Metsähallituksen Eräpalvelut toteaa, että pitkällä aikavälillä susikannan säätelyn ainoa ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä keino on vuotuinen laillinen metsästys. MH:n eräpalveluiden mukaan suomalaisessa ja pohjoismaisessa asutusmallissa, elinkeinorakenteessa, luonnonvarojen hoidon ja käytön käytänteissä ja yhteiskuntajärjestelmässä ei ole mahdollista antaa susikannan kasvaa ravinto- tai tilarajoitteiseksi. Kannanhoidollisen metsästyksen tulee säilyä toimenpidevalikoimassa ja sen käytäntöjen kehittelyyn ja hioutumiseen tulee olla tarjolla riittävän pitkä aika. Eräpalveluiden mielestä kaksi vuotta oli liian lyhyt aika.</p> <p>Metsähallituksen Eräpalvelut toteaa, että sidosryhmien välillä ilmenevän suden suojeluun ja kannanhoitoon kytkeytyvän konfliktin rintamalinja kulkee tutkitusti maaseudun ja kaupunkien välissä. MH:n Eräpalveluiden mielestä on huomionarvoista, että susia ja susien kanssa rinnakkaineloa ei ole kaupungeissa,</p>	

	<p>mutta maaseudulla. Tämä tosiseikka unohtuu MH:n Eräpalveluiden mukaan usein keskustelusta ja tai se pyritään häivyttämään siitä. Asia huomioiden tulisi tunnustaa suden kanssa tosiasiallisesti arkisen tilan jakavien kansalaisten tarpeet ja odotukset keskeisimmiksi suhteessa muiden kansanosien tarpeisiin ja odotuksiin. Suomalainen ja pohjoismainen tutkimus tukee Metsähallituksen Eräpalveluiden mukaan tätä kantaa. Suden kanssa rinnakkaineloa koskevan yhteiskuntatieteellisen ja sosiologien tutkimustiedon karttumisen edistäminen ja sen nostaminen tasavertoiseksi suojelubiologisen tieteellisen tiedon rinnalle on suden suojelun ja kannanhoidon onnistumisen avain.</p> <p>MH:n Eräpalvelut toteaa, että metsäpeurakannan suojelun käsittely susikannan hoidon erityiskysymyksenä on eräpalveluiden näkökulmasta tärkeää.</p> <p>MH:n Eräpalveluiden esittämiä täsmennyksiä eri kohtiin:</p> <p>Luvun 2.1.2. toimenpidelaatikkoon tulee täsmentää ”törkeä tekotapa” seuraavasti: ”Erätarkastajien toimivaltuuksia laajennetaan myös yksityismailla tapahtuvaan epäiltyjen törkeiden metsästysrikosten rikospaikkatutkintaan.”</p> <p>Luvussa 3.2. kappale, joka alkaa sanoilla ”Suomessa on kerätty tietoa susien metsäpeuroihin ja hirviin.” on turha ja ei ole perusteltua antaa pelkkään talviseuranta-aineistoon pohjaten koko vuotta koskevaa kuolleisuusarviota, mikä ei ole Eräpalveluiden mielestä perusteltua.</p> <p>Metsähallituksen Eräpalvelut toteaa, että virke: ”On selvää, että palautusistutuksen onnistuminen vaatii, etenkin alkuvaiheessa, palautuksen kohdealueilla susikannan tehokasta säätelyä metsästyksellä” (virke vuonna 2015 vahvistetusta hoitosuunnitelmasta) oli hoitosuunnitelman luonnoksen aiemmissa versioissa, mutta oli jätetty pois lausunnoilla olevasta versiosta. Eräpalveluiden mukaan lauseen poisjättäminen tai muuttaminen on sikäli perusteltua, että tosiasiallisesti ei voida sanoa olevan ”selvää”, mutta että voidaan sanoa olevan ”todennäköistä”. MH:n Eräpalveluiden mukaan metsäpeuran suojelussa onnistumisen takaamiseksi ei Suomessa ole riittävään tarkkaan pohdittu</p>	<p>Muutetaan kohta ehdotetulla tavalla.</p> <p>Lisätään metsäpeuraa käsittelevään lukuun: ”Palautusistutusten onnistuminen saattaa vaatia alkuvaiheessa suurpetokantojen säätelyä palautusalueella.”</p>
--	--	--

	<p>Luontodirektiivin 16 artiklan kohdan 1 a) suomia mahdollisuuksia suden metsäpeurakantaan kohdistaman saalistuksen vähentämiseksi määrättyä aikana ja määrättyllä alueella. Eräpalvelut esittää, että virke tulisi olla muodossa: <i>”On todennäköistä, että palautusistutuksen onnistuminen vaatii, etenkin alkuvaiheessa, palautuksen kohdealueilla susikannan tehokasta säätelyä metsästyksellä. Riistahallinnon tulee selvittää Luontodirektiivin 16 artiklan 1 a) kohdan tarjoamat mahdollisuudet susikannan ajallisesti ja paikallisesti rajattuun säätelyyn metsäpeuran suojelemiseksi ja palautusistutusten onnistumisen turvaamiseksi, sekä tarpeen mukaan ohjeistaa asianosaisia mainittuun lainkohtaan liittyvässä luvanhakumenettelyssä metsäpeuran palautusistutusten kohdealueilla”</i>.</p> <p>MH:n Eräpalvelut toteaa, että hoitosuunnitelmaluonnoksen oikeinkirjoitus ja kielioppi jättävät vielä paljon parantamisen varaa. Eräpalvelut toivoo, että tähän työhön löytyy vielä prosessin loppuvaiheessa riittävät resurssit ja asiantuntemus.</p> <p>Metsähallituksen Luontopalvelut toteaa, että hoitosuunnitelmasta käy hyvin ilmi, että suden suojeleminen on vahvasti sosiaalinen ja poliittinen asia. Vaikutelmaksi jää, että sosiaalinen puoli korostuu suunnitelmassa lajin suojelunäkökohtia voimakkaammin ja että hoitosuunnitelman sisältö lienee tulos monista kompromisseista. Myönteistä suunnitelmassa on painotus tiedon lisäämiseksi, yhteistyö naapurimaiden kanssa ja se, että puhutaan selkeästi ja kiertelemättä salametsästyksestä. Myös DNA-perusteisen seurannan tärkeyden korostaminen on hyvä asia.</p> <p>Metsähallituksen Luontopalveluiden mielestä hoitosuunnitelmaan kirjattu 25 lisääntyvää paria on luonnonsuojelullisesti ehdoton minimi. Suomessa täytyy olla tilaa myös suuremmalle susimäärälle, joka olisi Luontopalveluiden mielestä syytä määrittellä. Suunnitelmasta ei käy ilmi, mikä on nykyinen lisääntyvien parien määrä. Suotuisa suojelutaso (sivu 7) tulisi MH:n Luontopalveluiden mielestä määrittellä tarkemmin. Lukuun 2.1. MH:n Luontopalvelut toteaa, että myös nykyisten metsästäjien mielipiteisiin tulisi vaikuttaa enemmän ja tästä tulisi olla selkeät toimenpide-ehdotukset ja myös kirjaukset hoitosuunnitelmassa. MH:n</p>	
--	--	--

	<p>Luontopalvelut esittää termin ”sietäminen” korvaamisen sanalla ”hyväksyminen”, koska sietäminen on Luontopalveluiden mielestä hyvin negatiivissävytteinen.</p> <p>Kohtaan 2.6.2. MH:n Luontopalvelut toteaa, että suotuisa suojelutaso tulisi määritellä tarkemmin. Kohtaan 3.1. MH:n Luontopalvelut lausuu, että poronhoitoalueen osalta hoitosuunnitelma luonnoksesta puuttuvat selkeät linjaukset ja kirjaukset. Luontopalvelut esittää, että poronhoitoalueen seurantaa koskevilla kirjauksilla tulisi mainita Metsähallitus seurantaa tekevänä organisaationa erityisesti Pohjois-Suomessa.</p>	<p>Mainitaan poronhoitoalueen seurantojen yhteydessä Metsähallitus seurantaa tekevänä organisaationa.</p>
<p>11. Ruokavirasto</p>	<p>Ruokavirasto toteaa lausunnossaan, että päivitetystä hoitosuunnitelmasta viestinnän, vuoropuhelun ja yhteistoiminnan kehittämisen painottaminen ja siihen liittyvien menettelyjen kehittäminen on erittäin kannatettavaa. Suunnitelmassa on perusteltu mm. susien kannanarvioinnin ajoittamisen syitä, kerrottu susien luontaisesta liikkumisesta sekä todettu ettei susia ”siirtoistuteta”. Ruokavirasto toteaa, että kirjaukset suunnitelmaan hälventävät osaltaan asiaan liittyviä epäilyjä.</p> <p>Selkeyden vuoksi tekstiä voisi Ruokaviraston mukaan paikoitellen tiivistää, sillä on toistoa ja päällekkäisyyttä. Esimerkiksi luvun 2.4. kohdissa seurantatiedon avoimuus sekä maakunnalliset ja valtakunnalliset tilaisuudet.</p> <p>Kohdassa 2.1. olisi hyvä mainita kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen roolista vahingon toteajana ja arvioijana siten kuin riistavahinkolain 105/2009) pykälissä 23 ja 24 säädetään. Ruokavirasto pitää tärkeänä, että sidosryhmät ja toimijat olisivat tietoisia, että korvauksen saamiseksi vahingosta on ilmoitettava viipymättä kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle, jotta tämä pääsee toteamaan ja arvioimaan vahingon. Kohdassa 2.2. kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset olisi hyvä huomioida yhtenä keskeisistä sidosryhmätahoista järjestettäessä vahinkojen ennaltaehkäisyyn liittyviä tiedonvaihto- ja koulutustilaisuuksia sekä jaettaessa tietomateriaalia. Kohdassa 2.2.3. ehdotetaan, että sana ”turvallisiin” koirametsästyksen käytäntöihin viitattaessa korvattaisiin sana neutraalimmalla</p>	<p>Mainitaan kohdassa 2.1. kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen roolista vahingon toteajana ja arvioijana.</p>

	<p>termillä ”turvallisempiin”, koska täysin turvallista koirametsästystä ei susialueilla voitane harjoittaa</p> <p>Kohdassa 2.4. Seurantatiedon avoimuutta koskevaa lukua tulisi selkiyttää sen osalta, mihin tilaisuuksiin Luken tai riistakeskuksen edustajien on tarkoitus osallistua.</p> <p>Kohtaan 3.3. viitaten Ruokavirasto toteaa, että se kannattaa nykyainsäädännön muuttamista siten, että muista kuin turvallisuusuhkaa tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle aiheuttavista villikoirista tehdään poistamispäätös ja että päätöksentekijänä näissä tilanteissa olisi Suomen riistakeskus.</p> <p>Kohtaan 3.4. tulee korjata kohta ”Raivotautia esiintyy Suomen lähialueilla Virossa ja Venäjällä etupäässä supikoirissa, ketuissa ja susissa, mutta sitä sitä esiintyy myös koirissa, kissoissa ja muissa kotieläimissä” ottamalla pois siitä Viro. Virossa ei esiinny rabiasta.</p> <p>Neljännän kappaleen tekstiä tulisi tarkentaa lausunnossa esitetyin yksityiskohdin. Suomessa tavataan <i>Echinococcus granulosus</i> [(sensu lato) tai <i>Echinococcus canadensis</i> -lajiin kuuluvaksi luettavaa hirviekinokokkia. Se on Suomessa melko harvinainen, mutta sitä on kuitenkin löydetty poroista, hirvistä ja susista Itä-Lapista, Kuusamosta, Kainuusta ja Pohjois-Karjalasta. <i>Viime vuosina tartuntoja on alettu tavata myös Länsi-Suomessa</i>. Hirviekinokokin elämänkierrossa pääisäntä on susi (mahdollisesti myös koira) ja väli-isäntänä hirvieläin (poro, peura, hirvi). <i>Echinococcus granulosus</i> -tartunta voi ihmisellä aiheuttaa hitaasti etenevän sairauden, jossa loinen kasvaa rakkalamuodostelmana erityisesti maksassa ja keuhkoissa, <i>E. canadensis</i> -tartunnat tavataan yleensä keuhkoissa. Suomessa ihmisen saamia tartuntoja ei ole todettu 1960-luvun jälkeen <i>paitsi yksi tapausvuonna 2015</i>.</p> <p>Ruokavirasto pitää hanke-ehdotusta Riistavahinkokeskuksesta erittäin hyvänä ja kannatettavana. Erityisen tärkeää Ruokaviraston näkökulmasta on, että sähköisestä palvelusta löytyvät konkreettiset toimintaohjeet yhteystietoineen</p>	<p>Korjataan ehdotetulla tavalla.</p> <p>Tarkennetaan ehdotetulla tavalla.</p>
--	---	--

	<p>vahingon sattuessa sekä ajantasaista tilastotietoa riistavahingoista. Ruokavirasto toivoo, että hanketta toteutettaessa voitaisiin hyödyntää kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten ja Ruokaviraston kokemuksia ja näkemyksiä vahinkojen korvaamiseen ja niitä koskeviin tietopyyntöihin liittyen.</p>	
<p>12. Saamelaiskäräjät</p>	<p>Saamelaiskäräjät pitää erittäin tärkeänä sitä, että hoitosuunnitelman mukaan susikannan hoidossa otetaan huomioon susialueilla asuvien ja toimivien ihmisten tarpeet. Saamelaiskäräjät painottaa sitä, että saamelaisten kotiseutualueella susikannan hoidossa tulee huomioida saamelaisten perusoikeudet, saamelaisia koskevat ihmisoikeussopimukset ja sopimuksia valvovien elinten suositukset. Perustuslain 17.3 §:n mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, mikä pitää sisällään saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoidon. Saamelaiskäräjät toteaa, että jotta saamelaista oikeudet tulisivat asianmukaisesti huomioituiksi susikannan hoitosuunnitelmassa, tulee suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet sovittaa yhteen poronhoidon tarpeiden kanssa erityisesti saamelaisten kotiseutualueella, jossa harjoitetaan saamelaista poronhoitoa.</p> <p>Saamaleiskäräjien mukaan rahoitus petokorvauksiin on riittämätöntä, sillä poronhoitajat eivät saa täysimääräistä korvausta petojen tappamista poroista. Lisäksi kaikkia petojen tappamia eläimiä ei ole mahdollista löytää luonnosta ja raatojen etsiminen sekä ylimääräiset paimennuspäivät aiheuttavat poronhoitajille taloudellisia tappioita. Koska kaikkia petojen tappamia poroja ei löydetä, kaikkia vahinkoja ei ole myöskään mahdollista ilmoittaa PeSä-sovellukseen.</p> <p>Saamelaiskäräjät pitää hoitosuunnitelman kirjausta poronhoitoalueen susikannan kasvun rajoittamisesta erittäin tärkeänä, mutta korostaa edelleen, että susikannan suuruuden arvioinnissa ja susikannan hoidossa tulee ottaa huomioon myös Skandinavian ja Venäjän susipopulaatiot. Hoitosuunnitelman mukaan poronhoitoalue ei ole varsinaista suden lisääntymisaluetta, vaan sudet kulkevat poronhoitoalueen kautta Skandinavian sekä Suomen ja Venäjän Karjalan susipopulaatioiden välillä. Kojolan ym. mukaan porotaloudelle aiheuttavat vahinkoja nimenomaan Venäjältä tai poronhoitoalueen ulkopuolisen Suomen alueelta vaeltaneet nuoret sudet, minkä vuoksi onkin tärkeää, että merkittävää</p>	

	<p>haittaa aiheuttavat yksilöt voidaan vastedeskin poistaa poikkeusluvan nojalla. Saamelaiskäräjät pitää hyvänä sitä, että poronhoitoalueeseen liittyviä erityiskysymyksiä käsitellään hoitosuunnitelmassa omana kokonaisuutenaan.</p>	
13. Luonnonvarakeskus	<p>Luonnonvarakeskus esittää lausunnossaan muutamia muutospyyntöjä, korjauksia ja huomioita.</p> <p>Johdantoon tulisi korjata lähdemuotoilu Suutarisen väitöskirjaa koskien sekä sanamuotoilu.</p> <p>Luku 2.1.2. Luonnoksen lause ”Luonnonvarakeskus tuottaa vuosittain arvion susien laittoman tappamisen tasosta osana kokonaisuolaisuutta” tulisi muuttaa muotoon: ”Luonnonvarakeskus tuottaa vuosittain arvion susien laittoman tappamisen suurusluokasta kannanarvioinnin yhteydessä”.</p> <p>Lause ”Luonnonvarakeskus tuottaa alueellisen ja ajallisen skenaariomallin valvontaprojektien kohdentamiseksi” muutetaan muotoon ”Käynnistyvässä LIFE hankkeessa Luonnonvarakeskus tuottaa työkaluja erävalvonnan toiminnan tukemiseksi”.</p> <p>Luku 2.2.1.: Luke esittää, että toimenpiteissä esitetty lause ”Luonnonvarakeskus selvittää mahdollisuuden pantatiedon hyödyntämiseen kohdennetun varoitusjärjestelmän laatimiseksi karja- ja lammastilallisille kesäaikaisten vahinkojen ehkäisemiseksi.” poistetaan kokonaan. Luonnonvarakeskus perustelee poistoa sillä, että nykyinen pannoitusten määrä ei mahdollista toimivan varoitusjärjestelmän rakentamista. Lisäksi tulisi pystyä teknisesti varmistamaan pannoitustietojen varma siirtyminen hälytysjärjestelmään. Teknisesti nykyiset pannat eivät mahdollista luotettavan varoitusjärjestelmän rakentamista niiden lähettämän tiedon varaan. Luonnonvarakeskus toteaa, että muun tyyppisen teknologian varaan toteutettuja hälytysjärjestelmiä on testattu ja käytetty muualla Euroopassa. Niiden läpikäyminen ja soveltuvuuden arviointi Suomen olosuhteisiin tullaan tekemään syksyllä käynnistyvän LIFE-hankkeen myötä Luonnonvarakeskuksen johdolla.</p>	<p>Muokataan ehdotetulla tavalla.</p> <p>Muokataan ehdotetulla tavalla.</p> <p>Muokataan ehdotetulta pohjalta LIFE-hankkeen toimenpide lukuun.</p> <p>Virke poistetaan ja lisätään loppuun Life-hankkeen aiheeseen liittyvä toimenpide.</p>

	<p>Luku 2.2.3.: Luke esittää, että lauseet ”Luonnonvarakeskus julkaisee susien GPS-paikannustietoa internet-palvelussaan elokuun puolesta välistä seuraavan vuoden helmikuun loppuun. Pannoitettujen susien GPS-paikannustietoa tuotetaan ja julkistetaan mahdollisimman pienellä viiveellä teknologian ja lainsäädännön mahdollistamissa rajoissa.” muutetaan siten, että sanamuoto ”julkaisee” korjataan muotoon ”jatkaa...julkaisemista”. Luke toteaa, että noin toimitaan jo nyt, ja sen tulee myös tulla ilmi muotoilussa.</p> <p>Luku 2.2.3.: Luke esittää, että kappale ”Metsästyskoirien käyttäen tukemiseksi susien GPS-pannoituksia ... Mikäli samassa laumassa on pannoitettuna useampia susia, voidaan pantojen lähetykset ajoittaa eri aikaan, jolloin lauman paikannuksia tulee useampia, mikäli lauma liikkuu yhdessä.”. Luke esittää, että kappale korvataan seuraavalla: ”Tutkimuslähtökohtaisia susien GPS-pannoituksia on tarpeen jatkaa myös koiravahinkojen ennaltaehkäisemiseksi ja TASSU-järjestelmän havainnointia kehittää. Pannoitettujen susien GPS-paikannustietoa tuotetaan ja julkistetaan mahdollisimman pienellä viiveellä teknologian ja lainsäädännön mahdollistamissa rajoissa.”</p> <p>Luku 2.3.1., sivu 26: Luke esittää, että virke: ”Pantaseurantatietoa ei julkaista susien pesiessä tai pentujen ollessa pieniä” muokataan muotoon: ”Pantaseurantatietoa ei voida julkaista lisääntymiskaudelta, susien pesiessä tai pentujen ollessa pieniä.” Uhanalaisten eläimen pesimäpaikkoja ei voi luonnonsuojelulain perusteella julkistaa.</p> <p>Luke ehdottaa, että samalle sivulle lisättäisiin riistakameroiden tuottaman materiaalin käyttöön liittyen virke: ”Kannustamista kuvien toimittamiseen suurpetotutkimukselle olisi tarpeen tehostaa Suomen riistakeskuksen toimesta.”</p> <p>Sivun 27: Virke ”Mallin mukaan susikanta on loppuvuodesta noin 50 prosenttia suurempi kuin se oli maaliskuussa, mikä johtuu pääasiassa keväällä syntyneistä pennuista.” tulisi tarkentaa seuraavasti: ”Mallin mukaan susikanta voi loppusyksystä olla noin 50 prosenttia suurempi kuin se oli edeltävässä maaliskuussa. Kasvu johtuu pääasiassa keväällä syntyneistä pennuista, mutta</p>	<p>Muokataan ehdotetulla tavalla.</p> <p>Muokataan ehdotetulla tavalla ja lisättiin virke ”Arvioidaan paikannus- ja havaintotietojen hyödyntämisen kehittämismahdollisuuksia metsästyskoira- ja kotieläinvahinkojen ennaltaehkäisyssä”.</p> <p>Muokataan ehdotetulla tavalla.</p> <p>Muokataan ehdotetulla tavalla.</p> <p>Muokataan ehdotetulla tavalla.</p>
--	---	---

	<p>riippuu myös vaeltajien suhteellisesta osuudesta koko susikannassa. kyseinen malli kuvaa tilannetta, jossa elinympäristön määrä ei ole susikantaa rajoittava tekijä.”</p> <p>Sivu 29: Luonnonvarakeskus ehdottaa, että virke ”Epäluottamuksen taustat olisikin syytä purkaa auki, jotta luottamusta voisi alkaa jatkossa parantaa.” muutetaan muotoon: ”Epäluottamuksen taustat olisikin syytä purkaa auki, jotta luottamusta voidaan jatkossa parantaa.”. Lausunnossa todetaan, että eri toimijat ovat tehneet monia toimenpiteitä luottamuksen parantamiseksi ja luottamusta ei ole siis vasta nyt alettu parantamaan.</p> <p>Sivulla 30 on kerrottu suurpetoyhdysheikköiden tilaisuuksista eri sanoin kahdessa eri kappaleessa. Lausunnossa ehdotetaan, että kappaleen ”käytäntönä on ollut...” voi poistaa ja lisätä ”Myös jatkossa Suomen riistakeskus..” alkavaan kappaleeseen, että ”palautetilaisuuksiin osallistumalla kolmen vuoden syklissä pyritään takaamaan alueiden tasapuolinen kohtelu.”</p> <p>Luke esittää, että yhtenäisyyden vuoksi virke: ”Hirvenmetsästyksen järjestämisen jatkuvuus on turvattava myös vahvoilla suurpetoalueilla” muutetaan muotoon ”Hirvenmetsästyksen järjestämisen jatkuvuus turvataan myös vahvoilla suurpetoalueilla.”.</p> <p>Sivulta 45 Luonnonvarakeskus ehdottaa, että virkettä ”Epäillyt luonnossa esiintyvät koirasudet varmistetaan yksilön DNA-analyysien perusteella ja tapetaan Suomen riistakeskuksen myöntämällä luvalla.” tarkennetaan seuraavasti ”... ja todetut koirasudet poistetaan Suomen riistakeskuksen valvonnassa sen myöntämällä luvalla.”</p> <p>Luku 2.3.1.: Luke pyytää lisäämään viimeisen kappaleeseen, joka päättyy lauseeseen ”Kansalaisilla on mahdollisuus myös jakaa mahdollisia kuvia suurpedoista Skandobsovelluksessa..” vielä lauseen: ”Luonnonvarakeskus ja Suomen riistakeskus selvittävät edellytykset vastaavan tapaiseen kansalaishavaintojen hyödyntämiseen suurpetoyhdysheikköiden tukena.”</p>	<p>Muutetaan ehdotetulla tavalla.</p> <p>Poistetaan kappale.</p> <p>Muutetaan ehdotetulla tavalla.</p> <p>Muutetaan seuraavasti: ”Epäillyt luonnossa esiintyvät koirasudet varmistetaan yksilön DNA-analyysien perusteella ja todetut koirasudet poistetaan Suomen riistakeskuksen päätöksellä.”</p> <p>Lisätään virke kohtaan 2.3.1.: Luonnonvarakeskus ja Suomen riistakeskus selvittävät</p>
--	---	---

	<p>Luku 2.4.: Luke pyytää tarkentamaan virkettä: ”Luonnonvarakeskus julkaisee kanta-arvion yhteydessä yhteenvedon TASSU järjestelmän tiedoista sekä muusta aineistosta, johon kanta-arvio perustuu.”. Sanamuoto ”julkaisee” tulisi muuttaa muotoon ”jatkaa...julkaisemista”, koska näin toimitaan jo nyt.</p> <p>Luvussa 2.6.1.: Toimenpide ”Suurpetojen vaikutusalueilla turvataan hirvieläinten metsästys ja hirvieläinkantojen hoidon kestävyys ottamalla suurpetojen vaikutus huomioon hirvieläinkantojen metsästyksen suunnittelussa ja alueellista tavoitteenasettelussa.” tulisi muuttaa muotoon: ”Suurpetojen vaikutusalueilla turvataan hirvieläinten metsästys ja hirvieläinkantojen hoidon kestävyys ottamalla huomioon suurpetojen vaikutus hirvieläimiin ja hirvieläinten vaikutus suurpetoihin hirvieläinkantoihin metsästyksen suunnittelussa ja alueellisesta tavoitteenasettelussa.”</p> <p>Luke esittää, että lause ”Luonnonvarakeskus tuottaa tietoa monilajisen kannanhoidon perustaksi. Tarkoittaen suurpetojen ja sorkkaeläinten välistä sekä lajiryhmien sisäistä vuorovaikutusta.” muutetaan muotoon: ”Luonnonvarakeskus tuottaa tietoa monilajisen kannanhoidon perustaksi, erityisesti koskien suurpetojen ja sorkkaeläinten välistä sekä lajiryhmien sisäistä vuorovaikutusta sekä muista kantoihin merkittävästi vaikuttavista tekijöistä.”</p> <p>Luku 3.3.: Luke toteaa, että sivulla 52 luonnossa olevia villikoiria ja koirasusia käsittelevät tekstissä todetaan, että ”Erityistapauksissa yksilö voidaan tunnistaa risteymäksi myös morfologisten ominaisuuksien perusteella”. Virke vaatii Luken mielestä tarkennusta, koska on ristiriitainen aikaisemmin tekstissä todetun kanssa (risteymiä ei voida yleensä varmuudella tunnistaa morfologian perusteella) ja sen kanssa, että tekstissä olevan toteamuksen, että koirasusitapaukset varmistetaan yksilön DNA-analyysien perusteella. Lisäksi lausunnossa kysytään, Mitä ovat ne morfologiset ominaisuudet, joilla tunnistus voidaan varmasti tehdä.</p> <p>Sivu 44: Luke esittää, että virkettä ”Suomen susikannan seurannassa otetaan käyttöön suden ulostenäytteiden DNA-analyysit.” tarkennetaan muuttamalla</p>	<p>edellytykset kyseisen järjestelmän käyttöön otosta Suomessa. Vaihtoehtoisesti Luonnonvarakeskus ja Suomen riistakeskus selvittävät edellytykset luoda vastaavan tapainen järjestelmä, jolla voidaan hyödyntää nykyistä kattavammin kansalaishavaintoja suurpetoyhdyshenkilöiden työn tukena ja susikannan seurannassa.</p> <p>Kohta 2.6.1. toimenpide muutettiin seuraavasti: ”Suurpetojen vaikutusalueilla turvataan hirvieläinten metsästys ja hirvieläinkantojen hoidon kestävyys ottamalla huomioon suurpetojen vaikutus hirvieläimiin ja hirvieläinten vaikutus suurpetoihin hirvieläinten ja suurpetojen metsästyksen suunnittelussa.”</p> <p>Muutetaan kohdan 2.6.1. monilajisen kannanhoidon toinen toimenpide ehdotetulla tavalla.</p>
--	---	--

	<p>"otetaan käyttöön" muotoon "käytetään...DNA-analysointia". Analyysit ovat olleet käytössä jo vuodesta 2015.</p> <p>Luku 3.4.: Luke esittää, että lauseesta "Tartunnan pääasiallisia levittäjiä ovat luonnonvaraiset petoeläimet kuten kettu, supikoira, susi ja mäyrä sekä kotieläimistä" otetaan pois "mäyrä" ja "susi". Lausunnossa todetaan, että mäyrä ei missään päin maailmaa tai esiintymisalueuttaan kuulu rabieksen pääasiallisiin levittäjiin. Susi ei myöskään kuulu pääasiallisiin levittäjiin, vaikka joillakin alueilla levittää tautia. Lausunnossa todetaan, että sisältääkseen maininnan sudesta, pitäisi sana "pääasiallisiin" poistaa. Silloinkaan mäyrä ei kuuluisi listaan, koska se on lajina tautiin sairastuva sivullinen. Kohtaan tulisi lisätä viitteeksi: Holmala, K. & Kauhala, K. 2006: Ecology of wildlife rabies in Europe. – Mamma Review, 36 (1), 17–36. Kauhala, K. & Holmala, K. 2006: Contact rate and risk of rabies spread between medium-sized carnivores in southeast Finland. – Annales Zoologici Fennici, 43, 348–357.</p> <p>Sivu 48: Luke pyytää muuttamaan lauseet "Susikannan seurannassa tullaan käyttämään ulosteiden DNA-analysejä. Samalla tulee selvittää mahdollisuudet ja tarpeet sairauksien ja tautien seurantaan kerätyistä näytteistä." muotoon "Susikannan seurannassa kerätään susien ulosteita DNA-analysejä varten. Luonnonvarakeskus selvittää mahdollisuuksia sairauksien ja tautien seurantaan ko. näytteistä.</p> <p>Luonnonvarakeskus toteaa lausunnossaan, että hoitosuunnitelma luonnoksessa on useita tilaisuuksia, jotka edellyttävät työpanosta myös Lukelta. Luke toteaa, että luonnoksessa jää epäselväksi, että mitkä tilaisuuksista ovat uusia ja mitä jo nyt vakiintuneita tilaisuuksia on luonnoksessa vain kutsuttu eri nimillä. Luke toteaa, että on tarpeen yhdistää kannanhoitosuunnitelman tekstiä niin, että samasta tilaisuudesta käytetään hoitosuunnitelmassa aina samaa nimeä. Luke ehdottaa, että tekstissä käytettäisiin kauttaaltaan "koulutustilaisuus" termiä kuvaamaan uusien petoyhdyshenkilöiden aloittamiseen liittyvää koulutusta ja "palaute- ja kehittämistilaisuus" termiä kuvaamaan jo toimivien</p>	<p>Muutetaan ehdotetulla tavalla.</p> <p>Tarkennetaan ja lisätään viite.</p> <p>Muutetaan ehdotetulla tavalla.</p>
--	--	--

	<p>petoyhdysheiköiden toimintaan ja palautteeseen liittyviin tilaisuuksiin sisältäen tekstissä viitatut jatkokoulutukset.</p> <p>Luke toteaa lausunnossaan, että alkavassa Luken koordinoimassa LIFE-hankkeessa on lukuisia kehittämistoimenpiteitä, joita kohdennetaan erityisesti suurpetoyhdysheiköiden verkostoon, mm. koulutussisältöihin ja toiminnan tukemiseen.</p>	<p>Lisätään hoitosuunnitelmaan maininnat Life-hankkeen näkymisestä hoitosuunnitelman toimenpiteissä.</p>
<p>14. Naturvårdsverket</p>	<p>Naturvårdsverketin lausunnossa todetaan, että hoitosuunnitelmaa on arvioitu ruotsalaisesta näkökulmasta ja suhteessa viranomaisten väliseen yhteistyöhön.</p> <p>Lausunnossa tuodaan esille, että useassa kohtaa käytetään termistöä, mikä ei vastaa käytettyä termistöä Ruotsissa. Jotta vältyttäisiin väärinymmärryksiltä ruotsinkielisten lukijoiden keskuudessa, ehdottaa Naturvårdsverket termiluetteloa, jossa käytetyt termit selitetään auki.</p> <p>Naturvårdsverket ehdottaa uudelleenmuotoilua kohtaan (sivulla 37): "Finland ska också se till att minst en individ per fem år flyttar från Finland till Sverige...". Kohdassa tulisi tulla ilmi, että Suomi helpottaa susien vaeltamista Ruotsiin.</p> <p>Lisäksi tulisi tulla ilmi, että "regelbundet följer vargarna och vandringen mellan Finland och Sverige" eli että säännöllisesti seurataan susien vaellusta Suomen ja Ruotsin välillä.</p> <p>Lausunnossa kysytään, onko tarkoitus arvioida mahdollisuuksia ottaa Skandobs käyttöön Suomessa tai kehittää oma sovellus.</p>	<p>Muutetaan kohta.</p> <p>Skandobs-asiasta tuli lisäys leipätekstiin lukuun 2.3.1.</p>
<p>15. Keski-Suomen alueellinen riistaneuvosto</p>	<p>Keski-Suomen alueellinen riistaneuvosto toteaa, että luonnos on hyvin laadittu ja antaa hyvän pohjan Suomen susikannan hoidolle.</p> <p>Keski-Suomen alueellinen riistaneuvosto pitää tärkeänä, että Suomen susikannalle asetetaan myös yläraja. Suotuisan suojelutason tarkastelussa on otettava</p>	

	<p>huomioon, että Suomen susikanta on osa Luoteis-Venäjän susikantaa ja, että yhteys Ruotsin ja Norjan osapopulaatioihin on mahdollinen. Kansainvälisellä yhteistyöllä tulee varmistaa, että susikantaa voidaan tulevaisuudessa hoitaa yhtenä kokonaisuutena.</p> <p>Keski-Suomen alueellinen riistaneuvosto toteaa, että ”Rajaseuturyhmä” – toimintamallin laajentaminen koko maahan on erittäin kannatettavaa ja että toimintamalli voisi toimia hyvin myös Keski-Suomen maakunnan raja-alueilla. Lisäksi todetaan, että riistayhdistyksissä on tällä hetkellä 1974 nimitettyä metsästyksenvalvojaa ja että riistanhoitoyhdistyksen aktiivisuus metsästyksen valvonnassa vaihtelee paljon. Koulutettuja valvojia pitäisi pystyä hyödyntämään selvästi nykyistä paremmin. Riistanhoitoyhdistykset tarvitsevat sekä valvonnan suunnitteluun, että toteutukseen tukea viranomaisilta, erityisesti poliisilta.</p> <p>Keski-Suomen alueellinen riistaneuvosto toteaa, että kotieläinvahinkojen suojaamiseen tarkoitettujen petoaitojen pystyttämistä aiheutuvat kulut kuten käytetty työaika tulee korvata. Samoin mahdollinen akku. Suden sietämisen edistämiseksi on tärkeää, että koira- ja kotieläinvahingot korvataan täysimääräisinä ja ilman viivytyksiä. Myös kotieläinten raatojen keräilyn ja hävittämisen aiheuttamat kustannukset tulee korvata.</p> <p>Keski-Suomen alueellinen riistaneuvosto toteaa, että luonnoksessa esitetty huolta, uhkaa tai vaaraa aiheuttavan suden määritelmä on oikeansuuntainen ja selkeyttää tapausten arvointia. Keski-Suomen alueellinen riistaneuvosto muistuttaa, että monimuotoiselle maaseutuasumiselle turvattomuutta aiheuttaviin susiin tulee suhtautua yhtä vakavasti kuin taajamasusiin.</p> <p>Keski-Suomen alueellisen riistaneuvoston mukana erityisesti metsäpeurakantaa voi olla tarpeen suojella hirvi- ja susikantoja säätelämällä. Metsäpeurojen esiintymisalueille ei tule sallia susilaumojen syntymistä ja tarvittaessa tulee olla mahdollista poistaa koko lauma. Villikoirat sekä todetut koiran ja suden risteymät on Keski-Suomen alueellisen riistaneuvoston mukaan voitava poistaa luonnosta viipymättä myös niissä tapauksissa, joissa eläimet eivät aiheuta suoranaista uhkaa</p>	
--	---	--

	<p>ihmisen terveydelle tai omaisuudelle. Hoitosuunnitelmaluonnoksen linjaukset monilajisesta kannanhoidosta ovat tervetulleita.</p>	
<p>16. Kainuun alueellinen riistaneuvosto</p>	<p>Kainuun alueellinen riistaneuvosto toteaa, että hoitosuunnitelmaluonnos on huolella tehty. Hoitosuunnitelmassa on paljon hyviä ja kannatettavia toimenpide-ehdotuksia. Kainuun alueellisen riistaneuvoston mukaan osa on kuitenkin sellaisia, joiden kohdalla tehtävien tarpeellisuutta on pohdittava. Luonnoksessa esitetyt kokoukset eivät välttämättä edistä susikannan hoitoa.</p> <p>Kainuun alueellinen riistaneuvosto toteaa, että luonnoksessa erityisesti Suomen riistakeskukselle esitetään paljon tehtäviä, joista huomattava osa lankeaa aluetoimistoille. Edelleen riistaneuvosto jatkaa tuomalla esille, että aluetoimistojen lähivuosien pakollisten töiden määrä näyttää suurelta, että aluetoimistojen nykyisellä työvoimalla ei pystytä tekemään kaikkia luonnoksen toimenpide-ehdotuksiin suunniteltuja tehtäviä. Kainuun alueellinen riistaneuvosto esittää, että hoitosuunnitelmaluonnoksen toimenpide-ehdotukset tulisi käydä huolellisesti läpi ja arvioida, ovatko kaikki toimenpide-ehdotukset tarpeellisia, onko kaikkiin toimenpiteisiin resursseja, voidaanko toimenpiteet tehdä toisella tavalla tai pienemmällä työmäärällä ja millä aikataululla toimenpiteet voidaan tehdä.</p> <p>Kainuun alueellinen riistaneuvosto esittää, että jos kannanhoidollinen pyynti on luontodirektiivin tulkinnan mukaan jatkossa mahdollista, kannanhoidolliset luvat ja niiden käyttö tulee suunnata erityisesti ongelmayksilöihin. Luonnoksessa esitettyyn laajapohjaiseen työryhmään tulee kuulua erilaisia susiasiantuntijoita mukaan lukien kokeneet metsästäjät.</p> <p>Kainuun alueellisen riistaneuvoston mukaan suurimpia ongelmia ovat susikannan arviointiin liittyvät eriävät näkemykset, salakaadot, metsästykskoirien käyttöön liittyvät riskit ja susien vierailut talojen lähellä. Radiopantoja tulisi asentaa vuosittain mahdollisimman monen lauman/reviiriparin alfayksilölle ja lisäksi myös tietyille yksinään liikkuville yksilöille. Pantaseurantaan on varattava riittävät</p>	

	<p>resurssit. Seuranta tulee käyttää tutkimukseen, kannan seurantaan, haittojen ja vahinkojen ennalta estämiseen sekä salapyyntiin valvontaan ja ennaltaehkäisyyn.</p> <p>Kainuun alueellinen riistaneuvosto esittää, että haaskojen käyttöä koskevassa lainsäädännössä ja luontomatkailutoiminnassa on otettava huomioon myös sudet siten, että susien ruokinnasta aiheutuvat haitat olisivat mahdollisimman pienet.</p>	
17. Etelä-Hämeen alueellinen riistaneuvosto	<p>Etelä-Hämeen arn toteaa lausunnossaan, että tulevaisuudessa on kiinnitettävä enemmän huomiota siihen, että merkittävää haittaa aiheuttavat yksilöt voidaan poistaa mahdollisimman joustavalla menettelyllä. Kannanhoidollisen metsästyksen tulisi olla toteutettavissa säännöllisesti, jolloin ihmiseen liiaksi tottuneet yksilöt todennäköisesti tulisivat saaliiksi ennen konflikteja. On kehitettävä toimenpiteitä, jottei susia/hybridejä vapautettaisi luontoon. Etelä-Hämeen alueellisen riistaneuvoston mukaan eritoten metsästäjien keskuudessa vallitsee tietty käsitys kannanarvioiden epävarmuudesta.</p> <p>Kannanarviointimenetelmää tulisi avata yksityiskohtaisemmin ja kansantajuisesti. Edelleen on pyrittävä lisäämään metsästäjien riistantutkimusta kohtaan tuntemaa luottamusta, joka on erityisesti suurpetojen kannanarviointia koskien Etelä-Hämeen alueellisen riistaneuvoston mukaan paikoitellen huono.</p>	
18. Kaakkois-Suomen alueellinen riistaneuvosto	<p>Kaakkois-Suomen alueellinen riistaneuvosto pitää hyvänä, että kannanhoidosuunnitelmassa on ymmärretty se keskeinen seikka, että suden suojeluun ja konfliktin hallintaan liittyy niin sosiaalisen järjestelmän kuin ekologisen järjestelmän vuorovaikutus. Alueen asukkaiden näkemykset on otettava kannanhallinnassa entistä paremmin huomioon.</p> <p>Esitetyt toimenpiteet suden sietämisen edistämiseksi ovat kannatettavia. Tutkimuksen ja koulutuksen lisäksi kansalaisille keskeisiä toimenpiteitä tulee painottaa eli viestintää, avointa vuorovaikutusta ja asianmukaista vahinkojen korvaamista. Kaakkois-Suomen alueellinen riistaneuvosto katsoo, että kannanhoidollisella metsästyksellä turvataan suden tulevaisuus Suomessa. Metsästyksessä tulee huomioida se, että pienintä elinvoimaista susikantaa ei vaaranneta.</p>	

	<p>Yhteistyötä Venäjän kanssa on tiivistettävä nykyisestä.</p> <p>Kaakkois-Suomen alueellinen riistaneuvosto pitää hyvänä kehityksensä, että Suomen susikanta on jakautunut entistä tasaisemmin itäisen ja läntisen Suomen välillä.</p> <p>Puutteellisena alueellinen riistaneuvosto pitää sitä, että hoitosuunnitelman luonnoksessa ei esitetä laskelmaa, jossa nähtäisiin edes suuntaa antavasti toimenpiteiden kustannusvaikutus.</p>	
<p>19. Suomen riistakeskus Oulu ja Oulun alueellinen riistaneuvosto</p>	<p>Suomen riistakeskus Oulu näkee susikannan hoitosuunnitelman uudistamisen erittäin tarpeellisena, koska susikannan tila ja painopiste Suomen sisällä ovat muuttuneet vuodesta 2015. Oulun alueellisen riistaneuvoston mielestä hoitosuunnitelman valmistelutyö ja alueelliset kuulemiset toteutettiin riittävässä laajuudessa ja kattavasti eri sidosryhmiä kuunnellen.</p> <p>Suden sietämisen edistäminen on Suomen riistakeskus Oulun mielestä lähtökohta, jolla luodaan pohja suden hyväksyttävyydelle sekä ihmisen ja suden rinnakkaiselolle. Sietämisen edistäminen tapahtuu paikallistasolla tehtävällä työllä sekä tarjoamalla susien elinalueilla asuville työkaluja suden aiheuttamien haittavaikutusten minimointiin.</p> <p>Suomen riistakeskus Oulu näkee hoitosuunnitelman tavoitteet (lyhyen ja pidemmän aikavälin tavoitteet) oikeina. Alueellinen riistaneuvosto on sitä mieltä, että suotuisaa suojelutasoa tarkastellaan Suomen, Skandinavian ja Luoteis-Venäjän susipopulaatioiden kautta yhtenä kokonaisuutena. Tavoitteen saavuttamisessa tärkeää on kansainvälinen yhteistyö ja susien geenivirta populaation sisällä eri maiden välillä. Pidemmän aikavälin tavoitteeksi asetetun suden suotuisan suojelutason saavuttamisen alueellinen riistaneuvosto näkee, kuten hoitosuunnitelmaluonnoksessakin todetaan, hyvin onnistuneiden suden sietämistä lisäävien toimenpiteiden tuloksena.</p> <p>Oulun arn näkee erityisen tärkeänä kaikki ne toimenpiteet, joilla edistetään susialueella asuvien ihmisten luottamusta eri viranomaisten kykyyn toimia</p>	

erilaisissa suteen liittyvissä konfliktitilanteissa. Tärkeällä sijalla on sidosryhmien luottamus riistantutkimuksen tekemien suden kanta-arvioiden luotettavuuteen.

Oulun arn nostaa muutamia tärkeinä pitämiään seikkoja esille toimenpidesityksistä.

- 1) suden aiheuttamat vahingot tulisi korvata täysimääräisenä ja korvaukset tulisi maksaa mahdollisimman nopeasti sen jälkeen, kun ne on todennettu ja arvioitu viranomaisen toimesta
- 2) susien pantatietojen hyödyntämisessä tulee luoda järjestelmä kotieläinvahinkojen lisäksi koiravahinkojen ennaltaehkäisyyn. Varoitusjärjestelmä luotaisiin koirapaikannuslaitteisiin, jolloin tuoretta susien pantapaikannustietoa hyödynnettäisiin siirtämällä mahdollisimman reaaliaikaista tietoa koirapaikannuslaitteisiin.
- 3) lainsäädännön kehittäminen niin, että riistakeskuksen tekemään suden karkotuslupaan ei vaadittaisi metsästysoikeuden haltijan suostumusta. Suden pannoituksista saatavaa paikannustustietoa tulisi saada hyödyntää karkotuksissa.
- 4) Oulun alueellinen riistaneuvosto näkee tärkeänä, että tulevaisuudessa panostetaan entistä enemmän susien seurantapannoituksiin ja niistä saatavan paikannustiedon hyödyntämiseen vahinkojen ehkäisyssä. Pannoituksiin liittyvää lupaprosessia tulisi sujuvoittaa.
- 5) Oulun alueellinen riistaneuvosto näkee tärkeänä reviiriyhteistyöryhmien toiminnan tukemisen. Riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen tulisi panostaa niiden toimintaan henkilöresursseja esimerkiksi erilaisten suteen liittyvien hankkeiden muodossa
- 6) Oulun alueellinen riistaneuvosto näkee erityisen tärkeänä suden kannanhoidollisen metsästyksen sallimisen myös tulevaisuudessa. Oulun alueellinen riistaneuvosto toteaa esimerkiksi, että oikein kohdistettuna ja suunniteltuna kannanhoidollisella metsästyksellä pystytään mm. puuttumaan jo vahinkolupia varhaisemmassa vaiheessa ongelmasusiin sekä ylläpitämään suden luontaista ihmisarkuutta.

	<p>7) Poronhoitoalueella susikannan kokoa tulee rajoittaa merkittävien vahinkojen estämiseksi.</p> <p>8) Suden kannanhoidollisia metsästyslupia suunniteltaessa metsäpeuran lisääntymisalueet tulee ottaa erityisesti huomioon.</p>	
<p>20. Pohjanmaan alueellinen riistaneuvosto</p>	<p>Pohjanmaan alueellinen riistaneuvosto toteaa, että lausunnolla oleva luonnos on tehty perusteellisesti ja sisältää runsaasti kannatettavia toimenpiteitä susikannan hoitoon. Lisäksi suunnitelmassa on esitetty hankkeita, jotka edistävät suurpetokantojen hoitoa ja palvelevat kaikkia kansalaisia.</p> <p>Pohjanmaan arn:in lausunnossa todetaan, että pienimmän elinvoimaisen kannan määritelmä on yksiselitteinen. Kuitenkin kansalaisia hämmentää riistahallinnon ja tutkimuksen erilaiset esitystavat Suomen susikannasta, ja tästä syystä yhteistä esitystapaa susikannasta on selvennettävä.</p> <p>Pohjanmaan arn katsoo, että toimet reviiriyhteistyöryhmien ja ylimaakunnallisten foorumien järjestämiseksi ovat erittäin tärkeitä tiedonvaihdon ja erilaisten näkemysten yhteensovittamiseksi. Toimet laittoman tappamisen ehkäisemiseksi viestinnällä ja tiedon tuottaminen valvontaviranomaisten tueksi ovat kannatettavia. Riistahallinnolla ja valvontaviranomaisilla tulee olla näkyvämpi rooli sosiaalisessa mediassa.</p> <p>Huolta, uhkaa tai vaaraa aiheuttavan suden määritelmä selventää roolia poliisin ja Suomen riistakeskuksen välillä erilaisissa tilanteissa.</p> <p>Pohjanmaan alueellinen riistaneuvosto toteaa, että susien sietämisen edistämässä vahinkojen ennaltaehkäisy on tärkeää ja taloudellista tukea on pystyttävä tarjoamaan petoaitaa tarvitseville eläintuotantotiloille aitojen hankintaan. Pohjanmaan arn pitää vahinkojen ennaltaehkäisyyn liittyen kannatettavana selvitystä Manner-Suomen maaseudun kehittämisrahaston</p>	

	<p>varojen käytöstä vahinkojen ennaltaehkäisyssä. Riistavahinkosivusta-hanke on kannatettava.</p> <p>Alueellisen riistaneuvoston mukaan erityisesti metsäpeurakannan turvaamisessa on huomioitava susilaumojen läsnäolo. Asia tulee huomioida myös hirvikannan hoidossa. Karhun ja ilveksen sekä susien kannanhoidollisten poikkeuslupien tulee painottua alueille, joilla metsäpeurat elävät. Erityisenä painopisteenä suunnittelussa ja kannanhoidossa tulee huomioida uusien metsäpeuran palautusalueiden suurpetokantojen säätely. Alueilla tulisi harkita kokonaisten laumojen poistoa.</p> <p>Susien DNA-seurannan laajentaminen kaikille halukkaille reviirialueille on kannatettavaa. GPS-pantaseurantaa tulee kehittää, koska ne ovat tärkeitä niin kannanarvioinnissa, vahinkojen ehkäisyssä, tiedon tuottamisessa susien liikkeistä lähellä asutusta kuin laittomien tappamisten ehkäisyssä.</p> <p>Pohjanmaan arn:in mukaan on perusteltua perehtyä kannanhoidolliseen metsästyksen Euroopan unionin ratkaisun jälkeen. Kannatettavaa on perehtyä siihen laajapohjaisella työryhmällä. Metsästyksen jatkaminen on tärkeä osa suden sietämisen edistämistä.</p>	
<p>21. Pohjois-Hämeen alueellinen riistaneuvosto</p>	<p>Pohjois-Hämeen arn katsoo, että luonnos hoitosuunnitelmaksi on hyvin valmisteltu ja asioita monipuolisesti käsittelevä.</p> <p>Pohjois-Hämeen arn on sitä mieltä, että arn:ien kanssa järjestetyt ylimaakunnalliset tilaisuudet olivat erittäin hyvä työskentelytapa, jolle toivotaan jatkoa myöhemminkin susiasioiden käsittelyssä.</p> <p>Suunnitelmassa viestintää ja tiedonkulkua painotetaan paljon, ja se on tärkeää mm. eri tahojen välisen luottamuksen rakentamiseksi. Pohjois-Hämeen alueellisen riistaneuvoston mukaan erityisesti Luken osalta viestinnässä ja tutkimustulosten popularisoinnissa on kehitettävää. Tärkeänä pidetään Luken edustajien säännöllistä jalkautumista tilaisuuksiin (esim. suurpetoyhdyshenkilöiden koulutus).</p>	

	<p>Metsähallituksella tulee alueellisen riistaneuvoston mielestä olla aktiivinen rooli susitiedotuksessa lupakorttialueilla ja lupien myynnin yhteydessä. Mahdollisesta susivaarasta tulisi tiedottaa koiranomistajia.</p> <p>Susireviirien sijainnista ja muuttumisesta on tiedotettava paikkakunnalta toiselle avoimesti. Tämä lisää luottamusta viranomaisten ja ko. paikkakunnalla asuvien kansalaisten välillä.</p> <p>Suunnitelmassa tärkeä kokonaisuus Pohjois-Hämeen arn:in mielestä on kannanhoidollisen metsästyksen kehittäminen. Hyvä kysymys on, voidaanko kehittää metsästystapoja, joissa alfayksilöiden saaliiksi joutuminen on vähemmän todennäköistä. Pohjois-Hämeen alueellinen riistaneuvosto toteaa, että joskus runsaasti koiravahinkoja aiheuttava lauma on syytä poistaa kokonaan. Kannanhoidolliselle metsästykselle pitäisi poliittisella tasolla pystyä sopimaan etukäteen erilaisten mittareiden raja-arvot (esim. kannan määrä, pihavierailut, vahinkotapahtumien määrä/laatu), joiden ylityttyä metsästys olisi mahdollista toteuttaa kohdennetusti. Samassa yhteydessä pitäisi pystyä sopimaan raja-arvot ja perusteet eri korvauksille, jolloin voitaisiin luottaa vahinkotapahtumien kompensoitiin ja laskentaperusteisiin.</p> <p>Monilajinen kannanhoito on tärkeä kokonaisuus ja asiassa kansainvälinen yhteistyö on olennaista. Pohjois-Hämeen alueellisen riistaneuvoston mukaan eri hankkeiden välillä on ennakkoon tunnistettava ristiriidat ja tehtävä linjaukset, esimerkkinä mainitaan metsäpeurahanke suhteessa suurpetokantojen hoitoon.</p> <p>Susien pannoituksia tulee jatkaa ja niiden määrä ja kohdentaminen tulee olla suunnitelmallista ja tehdä yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Pantatieto tulisi antaa julki ajantasaisena tekniikan suomissa rajoissa, todetaan lausunnossa. Lausunnossa todetaan lisäksi, että uudet ajatukset reviiriyhteistyöryhmän toiminnan kehittämisen suhteen ovat tervetulleita. Kuitenkaan nyt vaikuttava kiristynyt ohjeistus ja talkoilla tehtävän työn liika raamittaminen ei ole Pohjois-Hämeen alueellisen riistaneuvoston mielestä toivottavaa.</p>	
--	--	--

	<p>Alueellinen riistaneuvosto näkee, että vahinkojen ennaltaehkäisyn rahoitus on turvattava ja vahingot voitava korvata täysimääräisesti. Vahinkojen ehkäisystä selkeämpää informointia sisältäen kustannus- ja tukiarviot. Hanke riistavahinkokeskuksesta nähdään kannatettavana.</p> <p>Pohjois-Hämeen arn:in mukaan reviirialueilla lisääntyvä tarve koululaiskuljetuksiin ja niistä aiheutuva kustannuspaine tulisi huomioida ja tukea valtion varoin.</p>	
22. Pohjois-Savon alueellinen riistaneuvosto	<p>Pohjois-Savon arn toteaa, että vahinkojen ennaltaehkäisy ja vahinkojen nopea korvaaminen lisäävät suden sietämistä.</p>	
23. Satakunnan alueellinen riistaneuvosto	<p>Satakunnan alueellinen riistaneuvosto on hyvin huolissaan siitä, että nykyinen susitilanne vaarantaa lounaiseen Suomeen suunnitellut metsäpeurojen palautusistutusten onnistumisen. Hoitosuunnitelman tulisi kirjata konkreettiset toimenpiteet tilanteeseen puuttumiseksi tai laatia vähintään linjaukset ja käytännön toimintasuunnitelma tilanteeseen reagoimiseksi yhdessä Metsäpeura Life –hankkeen kanssa.</p> <p>Riistaneuvosto kannattaa hoitosuunnitelman esitystä, jonka mukaan Suomessa mahdollistettaisiin suden kannanhoidollinen metsästys, mikäli tuleva EU-tuomioistuimen ratkaisu sen mahdollistaa. Riistaneuvosto arvioi, että kokeiluhankkeen toisena toteutusvuonna esiintyneet ongelmat ovat suurelta osin vältettävissä, mikäli asiaa valmistellaan avoimesti ja laajapohjaisesti kokeiluhankkeen kokemusten pohjalta, sekä pyritään määräaikaisen sijaan luomaan pysyvä ja säännöllinen toimintamalli suden kannanhoidolliseen metsästyksen.</p> <p>Riistaneuvosto kannattaa hoitosuunnitelmassa esitettyä ajatusta, jonka mukaan Suomen, Skandinavian ja Luoteis-Venäjän susikantoja pyritään tarkastelemaan jatkossa yhtenä kokonaisuutena kansainvälisen yhteistyön muodossa. Riistaneuvosto pitää hyvänä, että luonnoksessa on määritelty huolto, uhkaa tai vaaraa aiheuttavan suden kriteerit sekä tuotu esille omaehtoisen suden karkottamisen rajoja. Alueellinen riistaneuvosto toteaa, että poliisin ja Suomen</p>	

	<p>riistakeskuksen toimivallan rajojen määrittämiselle lienee myös tarvetta, mutta riistaneuvosto pitää tämän osalta tärkeänä, että määrittely on selkeä myös käytännön toiminnan kannalta.</p>	
<p>24. Varsinais-Suomen alueellinen riistaneuvosto</p>	<p>Varsinais-Suomen alueellinen riistaneuvosto pitää susikannan hoitosuunnitelman päivittämistä tarpeellisenä. Varsinais-Suomen alueellinen riistaneuvosto näkee, että heidän alueella hoitosuunnitelman tavoitteet toteutuvat jo kohtuullisen hyvin. Susikannan hoitoa on mahdollista parantaa mm. reviiryhteistyöryhmien, eri hankkeiden, Luonnonvarakeskuksen ja Suomen riistakeskuksen toimesta. Varsinais-Suomen alueellinen riistaneuvosto näkee, että hoitosuunnitelmasta puuttuvat osin työkalut susikannan alueelliseen tarkasteluun ja kannanhoidollinen metsästys jää avoimeksi.</p> <p>Lounais-Suomessa susikanta on Varsinais-Suomen alueellisen riistaneuvoston mukaan saavuttanut suotuisan suojelutason ja monilajisen kannanhoidon tavoitteet käytännössä toteutuvat runsaiden hirvieläinkantojen myötä.</p> <p>Varsinais-Suomen alueellinen riistaneuvosto näkee, että susien laillinen poikkeuspyynti ja erityisesti kannanhoidollinen poikkeuspyynti on ollut avainasemassa susien sietämisen mahdollistajana. Alueellinen riistaneuvosto katsookin, että hoitosuunnitelman pitäisi mahdollistaa alueellinen kannanhoito mukaan lukien kannanhoidollinen metsästys, vaikka suotuisaa suojelutasoa ei olisi saavutettu koko maassa.</p>	
<p>25. Uudenmaan alueellinen riistaneuvosto</p>	<p>Lausunnossa todetaan, että kokonaisuutena lausunnolla oleva hoitosuunnitelma pyrkii viemään susipolitiikkaa oikeaan suuntaan ja ratkaisemaan suden kannanhoidon keskeisiä ongelmia eli lisäämään luottamusta viranomaisiin, vähentämään sudesta koituvia haittoja ja parantamaan suden hyväksyttävyyttä. Hoitosuunnitelmaluonnos on kuitenkin turhan pitkä: tekstiä voisi tiivistää ja joitain osioita siirtää liitteiksi.</p> <p>Uudenmaan alueellisen riistaneuvoston mukaan toimenpide-ehdotuksia on paljon ja on kyseenalaista, onko niitä resursoitu riittävästi. Susi työstää tällä hetkellä jo</p>	

	<p>paljon riistakeskusta ja luontojärjestöillä on suunnitelmassa rooli petoaitojen pystytyksen koordinoinnissa, mutta suunnitelmasta ei käy tarkemmin ilmi, mitä tehtävä pitää sisällään.</p> <p>Uudenmaan alueellinen riistaneuvosto jatkaa toteamalla, että hoitosuunnitelmaluonnos perustuu voimassaolevan hoitosuunnitelman tavoin siihen lähtökohtaan, että susi valitsee itse reviirinsä. Uudenmaan alueellinen riistaneuvoston mielestä periaate on kuitenkin ristiriidassa yleisesti hyväksytyyn tavoitteeseen eli suden ihmisarkuuden säilyttämisen kanssa. Suden ihmisarkuuden säilyttäminen tiheämmin asutuilla alueilla kuten Länsi- ja Lounais-Suomessa on haastavaa ja vaatii alueellisen riistaneuvoston mielestä voimakkaampia toimenpiteitä: hoitosuunnitelmassa tulisi mahdollistaa ennaltaehkäisevästi susiparien poisto, joiden reviiri muodostuu tiheästi asutuille alueille. Lisäksi on huomioitava, että karkottaminen tiheästi asutuilla alueilla voi olla hyödytöntä.</p> <p>Uudenmaan alueellisen riistaneuvoston mielestä koirasusien poistamisesta on tehty hoitosuunnitelmassa liian hidasta, vaikeaa ja byrokraattista. Tappamisen tulisi tapahtua mieluummin viranomaisen määräyksellä kuin poistamisluvalla. DNA-näytteiden kerääminen sulan maan aikana on erittäin haastavaa samoin kuin poistettavan eläimen yksilöinti kerättyihin näytteisiin.</p> <p>Uudenmaan alueellinen riistaneuvosto kannattaa kannanhoidollista metsästystä ja se tulee kaikin tavoin pyrkiä mahdollistamaan. Uudenmaan alueellisen riistaneuvoston mukaan laillinen metsästys vähentää salametsästystä ja lisää lajin hyväksyttävyyttä susireviirien asukkaisen keskuudessa.</p> <p>Uudenmaan alueellinen riistaneuvosto toteaa, että kotieläinvahinkojen täysimääräisen ja aiempaa nopeamman korvaamisen lisäksi koira- ja kotieläinvahinkoja aiheuttavien susien poistamista tulisi helpottaa. Lisäksi lausunnossa todetaan, että valtion tulisi korvata myös muut sudesta aiheutuvat kustannukset, kuten ylimääräiset koulukyydit kunnille ja vanhemmille koituvat kustannukset.</p>	
--	--	--

	Uudenmaan alueellinen riistaneuvosto on samaa mieltä, että reviiriyhdistyöryhmien toimintaa tulee selkiyttää ja tukea taloudellisesti. Myös kokoonpanoa tulisi selventää.	
26. Lapin alueellinen riistaneuvosto	Lapin ARN toivoo lukuun 2.5.2. lisäystä (alleviivattu): ”Suomen susikannan geneettinen monimuotoisuus on viimeisten vuosien aikana kuitenkin ollut heikentymässä, joten yhteistyö Venäjän Karjalan sekä <u>Murmanskin</u> alueen riistaviranomaisten kanssa on tiivistettävä”.	Muutetaan muotoon: ”Venäjän riistaviranomaisten”
27. Satakuntaliitto	<p>Satakuntaliitto toteaa, että susikannan kannanhoidon kannalta on tärkeää, että hallinnon, tutkimuksen ja sidosryhmien välisen vuoropuhelun toteuttamista ja kehittämistä jatketaan. Satakuntaliitto toteaa, että reviiriyhdistyöryhmien ohella maakunnalliset suurpetoneuvottelukunnat ovat tärkeä osa vuoropuhelun edistämistä hallinnon, tutkimuksen ja sidosryhmien välillä. Satakuntaliitto pitää tärkeänä, että suurpetoneuvottelukuntien rooli on todettu hoitosuunnitelmaluonnoksessa. Neuvottelukuntien keskinäistä vuorovaikutusta olisi hyvä kehittää esimerkiksi niin, että MMM kutsuisi vähintään neuvottelukuntien vetäjät yhteisiin kehittämistapaamisiin.</p> <p>Satakuntaliitto toivoo, että susia koskeviin ongelmatilanteisiin pyrittäisiin puuttumaan mahdollisimman nopeasti susikannan suojelun tarpeet huomioiden ja tähän tulisi hallinnolla olla käytettävissä riittävät resurssit. Kannanhoidollisen metsästyksen mahdollisuuksia tulee hyödyntää ongelmatilanteiden ehkäisyssä ja ratkaisuissa, mikäli luontodirektiivin tulkinta antaa siihen mahdollisuuden. Susien laitonta tappamista tulee pyrkiä vähentämään tehokkaasti riistahallinnon, poliisin ja sidosryhmien toimesta.</p> <p>Satakuntaliitto kiinnittää erityistä huomiota Metsäpeura LIFE –hankkeen puitteissa menneillään oleviin palautusistutuksiin ja toteaa, että suunnitelluilla alueilla on tuoreimman kanta-arvion mukaan useita susilauman reviierejä. Hoitosuunnitelmaluonnoksessa ei ole otettu riittävästi kantaa siihen, miten metsäpeuran palautusistutukset pystytään alueella toteuttamaan onnistuneesti. Tältä osin hoitosuunnitelmaa tulee liiton mukaan täydentää ja yhtenä keinona</p>	

	<p>pohtia susikannan tiukempaa säätelyä alueilla, jonne metsäpeuroja vapautetaan tai on suunniteltu vapautettavaksi.</p> <p>Satakuntaliitto pitää tärkeänä, että maa- ja metsätalousministeriö selvittää mahdollisuudet keventää pannaituksen toteuttamiseen liittyvää säätelyä, jotta voitaisiin vaikuttaa pannaituksen edistämismahdollisuuksiin. DNA-seurannan jatkaminen ja laajentaminen on myös kannatettavaa.</p>	
28. Varsinais-Suomen liitto	<p>Varsinais-Suomen liitto toteaa, että liitto haluaa edelleen toimia rakentavana yhteistyötahona susikysymyksen ongelmakohdissa, ja näkee alueellisen suurpetoneuvottelukunnan roolin keskeisenä työssä.</p> <p>Varsinais-Suomen liitto pitää susikannan hoitosuunnitelma luonnosta perusteltuna ja rakentavana. Hoitosuunnitelma pyrkii ymmärtämään susiin liittyvät monet ja monisyiset haasteet, paineet ja ongelmat, sekä esittää kestäviä keinoja ratkoa niitä.</p>	
29. Rannikko-Pohjanmaan kuntayhtymä, Kust-Österbottens samkommun	<p>Rannikko-Pohjanmaan kuntayhtymä toteaa, että susikannan hoitosuunnitelmaluonnosta voidaan suurelta osin tukea. Siitä huolimatta luonnoksessa on muutamia seikkoja, jotka pitäisi muuttaa tai ottaa huomioon.</p> <p>Lausunnossa tuodaan esille hoitosuunnitelman virke ”vahvan viestinnällisen panostuksen kautta on pyrittävää siihen, että politiikkaan pääsevät jatkossa vaikuttamaan he, jotka suden kanssa oikeasti elämänsä jakavat”. Kyseiseen kohtaan liittyen todetaan, että esitetty virke on hajanainen ja luonnoksessa tulisi avata tarkemmin, miten viestinnällä varmistetaan, että susien alueilla asuvat pääsevät vaikuttamaan politiikkaan.</p> <p>Rannikko-Pohjanmaan kuntayhtymä toteaa, että toimenpide ”Suden aiheuttamat kotieläin ja koiravahingot korvataan täysimääräisesti” on harhaanjohtava, koska kohdassa ei avata vahingonkorvauksen suuruutta. Korvaukset perustuvat maa- ja metsätalousministeriön laatimaan asetukseen 834/2018. Rannikko-Pohjanmaan kuntayhtymän mukaan nämä normaaliarvot tulisi tarkistaa, eivätkä ne lausunnon mukaan vastaa todellista arvoa, minkä eläimenomistaja menettää. Rannikko-Pohjanmaan kuntayhtymän mukaan tulisi myös ottaa huomioon ekonomisen</p>	

	<p>menetyks, joka liittyy esimerkiksi siihen, että hyökkäyksen seurauksena loukkaantunut eläin tuottaa vähemmän tai eläimet menevät huonoon kuntoon. Korvauksen olisi myös katettava kuolleiden eläinten tuhoaminen sekä hyökkäyksen aiheuttamat ylimääräiset työ- ja kustannukset. Näin voidaan myös lisätä suunnitelmassa mainittua sietämistä.</p> <p>Lisäksi tulisi olla laadittuna suunnitelma, miten yhteiskunta voi auttaa niitä, joiden eläimet joutuvat petoeläimen hyökkäyksen kohteeksi. Voisi olla esimerkiksi ryhmä osaavia ihmisiä (yhteistyössä metsästäjien tai tuottajaorganisaatioiden kanssa), jotka voisivat tulla paikalle ja auttaa keräämään loput eläimistä hyökkäyksen jälkeen. Eläintenomistaja voi myös tarvita kriisiapua.</p> <p>Lausunnossa huomautetaan, että hoitosuunnitelmaluonnoksessa ei viitata siihen, kuka vastaa siitä, että korvaus vahingosta maksetaan mahdollisimman pian ja lisäksi vaikuttaa epäselvältä, voidaanko korvaus tosiasiallisesti maksaa nopeammin. Esitetään, että suunnitelmassa olisi selkiytettävä nämä asiat ja tuotava esille, mitkä asiat vaikuttavat maksuaikaan ja onko mahdollista muuttaa sitä, ja kuka varmistaa muutoksen tekemisen.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että metsästyslain säädöksiä poikkeuslupien osalta olisi tarkistettava ja työ pitäisi suunnitella hoitosuunnitelmaan. Lausunnossa tuodaan esille, että kotieläinvahingoista kärsineet tai susireviireillä asuvat, ovat kokeneet, että vaaditaan useita vahinkoja ennen kuin vahinkoperusteinen poikkeuslupa myönnetään.</p> <p>Todetaan, että luonnoksessa olisi huomioitava, että aitamateriaalin myöntämistä koskevia sääntöjä olisi tarkistettava eri eläinten pitäjien edustajien kanssa. Tällä hetkellä annetaan vain sähköaitoja, mutta turkistuottajien mielestä toisenlaiset aidat sopisivat heille paremmin.</p>	
<p>30. Etelä-Savon maakuntaliitto</p>	<p>Etelä-Savon maakuntaliitto toteaa, että suunnitelmasta on pyritty tekemään susikannan ja suteen liittyvien konfliktien hallinnan työkalu ja tavoitteena on ollut sovittaa yhteen susireviireillä asuvien ja toimivien kansalaisten tarpeet sekä toisaalta susikannan suojelun tarpeet ja tältä osin suunnitelma on onnistunut.</p>	

	<p>Maakuntaliitto toteaa, että hoitosuunnitelmaluonnoksessa Suomen riistakeskuksen aluetoimistoille tulee merkittävästi vastuuta erilaisten yhteistyöryhmien kokoamisessa, suurpetoyhdyshenkilötoiminnassa, viestinnässä, tiedottamisessa ja vahinkojen arvioinnissa jne. Hoitosuunnitelmassa ei ole esitetty eikä arvioitu, millä resursseilla asia aluetasolla hoidetaan ja miten valtio osallistuu resurssien jakamiseen. Lisäksi ei ole arvioitu vaikutuksia riistakeskuksen aluetoimistojen lisääntyvään työmäärään. Mikäli Etelä-Savon alueelle syntyy reviiri, on resurssikysymys suuri ongelma, ja toiveena on, että tilanteessa saataisiin alueella lisäresursseja sekä -panostusta. Lausunnossa todetaan, että resurssikysymykseen tulisi ottaa kantaa hoitosuunnitelmassa.</p>	
31. Pohjois-Savon liitto	<p>Pohjois-Savon liitto yhtyy Pohjois-Savon alueellisen riistaneuvoston kantaan susikannan hoitosuunnitelmasta. Vahinkojen ennaltaehkäisy ja vahinkojen nopea korvaaminen lisäävät suden sietämistä.</p>	
32. Etelä-Karjalan liitto	<p>Etelä-Karjalan liitto toteaa lausunnossaan, että luonnoksessa on ymmärretty se keskeinen seikka, että suden suojeluun ja konfliktien hallintaan liittyy niin sosiaalisen järjestelmän kuin ekologisen järjestelmän välinen vuorovaikutus. Alueen asukkaat tarpeineen on otettava kannanhallinnassa huomioon ja yhtä lailla puututtava tehokkaasti susien laittomaan tappamiseen. Luonnoksessa esitetyt toimenpiteet suden sietämisen edistämiseksi ovat kannatettavia ja perusteltuja. Tutkimuksen ja koulutuksen lisäksi myös kansalaisille keskeisiä toimenpiteitä tulee erityisesti painottaa, eli viestintää, avointa vuorovaikutusta ja asianmukaista vahinkojen korvaamista.</p> <p>Mikäli kannanhoidollinen metsästys tulee mahdolliseksi Euroopan unionin ennakkoratkaisulla, niin maakuntahallitus katsoo sen yhdeksi hyväksyttäväksi keinoksi susikannan hoitoon ja suden sietämisen edistämiseen. Olettaen, että kannanhoidollinen metsästys voidaan kohdentaa oikeisiin yksilöihin (ei alfayksilöt) eikä se vaaranna pienintä elinvoimaista populaatiokokoa.</p> <p>Liitto toteaa, että yhteistyön tiivistäminen Venäjän kanssa on kannatettavaa, koska Suomen ja Venäjän rajalla liikkuu ns. rajalaumoja, joilla on merkitystä</p>	

	<p>Suomen susikannan kokoon kuin myös Fennoskandian susikannan geneettiseen monimuotoisuuteen.</p> <p>Liitto toteaa, että susikannan hoidossa on jatkossakin pyrittävä tilanteeseen, jossa sudet ovat jakautuneet tasaisesti itäisen ja läntisen Suomen välillä. Tämä parantaa sosiaalista sietokykyä sutta kohtaa, mutta on myös tärkeää susikannan geneettiselle monimuotoisuudelle.</p>	
33. Etelä-Pohjanmaan liitto	<p>Etelä-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että hoitosuunnitelman valmistelussa on huomioitu Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma ja susien vaikutus metsäpeurapopulaatioihin. Etelä-Pohjanmaa on osa Suomen nykyisten metsäpeurakantojen ydinaluetta. Etelä-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä myös susivahinkojen ennaltaehkäisyyn kannustavia toimia ja avointa viestintää susiin liittyen. Erityisesti kotieläintilallisten ja metsästäjien ohjeistaminen olisi tarpeen susivahinkojen ennaltaehkäisemiseksi sekä susien ja ihmisten rinnakkaiselon mahdollistamiseksi. Viestintää ja ohjeistuksia tulisi myös kohdistaa alueille, joille on syntymässä susireviireitä.</p>	
34. Pohjanmaan liitto	<p>Pohjanmaan liiton mukaan hoitosuunnitelmaluonnoksessa nostetaan esille tärkeitä teemoja, mutta käytännön toimenpiteiden osalta jää vielä paljon toivomisen varaa.</p> <p>Pohjanmaan liitto toteaa, että lainsäädäntöä olisi tarkistettava, jotta voidaan nopeammin ja tehokkaammin ryhtyä toimenpiteisiin, joilla estetään susien tottuminen ihmisten läsnäoloon.</p> <p>Pohjanmaan liiton mielestä asiassa ei ole varaa odottaa oikeuden ennakkopäätöksiä, vaan toimenpiteisiin on ryhdyttävä välittömästi. Pohjanmaan liiton mukaan kansalliseen lainsäädäntöön (esim. poliisilaki) on mahdollista tehdä muutoksia, jotka antavat alueellisille viranomaisille paremmat mahdollisuudet reagoida nopeammin ja tehokkaammin uhkaaviin tilanteisiin.</p> <p>Hoitosuunnitelmaan vaaraa aiheuttavien susien kategorioiden osalta liitto toteaa, että jää vielä käytännössä epäselväksi, mitä ne tarkoittavat. Pohjanmaanliitto kysyy, onko karkotusmenetelmistä konkreettista apua. Pohjanmaan liitto</p>	

	<p>edellyttää, että riistahallinto ja poliisi pystyvät kentällä yhtenäisesti soveltamaan (uhkaa aiheuttava susi –taulukon) ohjeita. Liiton mielestä olisi tarkoituksenmukaista, että poliisi voisi paikan päällä päättää suden hävittämisestä. Pohjanmaan liiton mielestä poliisiin pitää voida todeta paikan päällä, että susi on tapettu itsesuojelutarkoituksessa uhkaavassa tilanteessa, jolloin esitutkinnan sijasta laadittaisiin raportti asiasta. Tärkeää on myös poikkeuslupamenettelyn sujuvoittaminen.</p> <p>Pohjanmaan liitto painottaa, että susien hyväksyttävyyttä ei edistetä, jos pelossa eläville ja vahinkoja kärsineille puhutaan sietokyvyn parantamisesta. Pohjanmaan liiton mukaan on otettava huomioon, että susien lisääntyneellä esiintyvyydellä on taloudellisia haasteita (koulukyydit, susiin liittyvät hälytystehtävät).</p> <p>Pohjanmaan liitto esittää, että hoitosuunnitelmassa määriteltäisiin tarkemmin, mikä on tällä hetkellä tilanne suhteessa tavoitetasoihin (pienin elinvoimainen susikanta, susikannan suotuisa suojelutaso) ja onko alueellisilla ”susikeskittymillä” merkitystä. Huomioitavaa on, että Suomen susikanta on Pohjanmaan liiton mukaan osa siperialaista susikantaa.</p> <p>Myönteistä on Pohjanmaan liiton mukaan suunnitelmassa se, että hoitosuunnitelmassa korostetaan vahinkojen korvaamista täysimääräisenä. Pohjanmaan liitto huomauttaa, että vahinkoeläinten kohdalla on tuotava esille lisäksi Pohjanmaalle tyypilliset turkiseläimet.</p> <p>Pohjanmaan liiton mukaan täysimääräinen korvaus on määriteltävä vastaamaan jälleenhankinta-arvoa (ei teurastusarvoa). Lisäksi täysimääräisyyteen on sisällytettävä myös susivahinkojen välilliset vahingot, mitkä voivat olla liiton mukaan merkittäviä etenkin turkiselinkeinolle.</p> <p>Pohjanmaan liitto kannattaa hoitosuunnitelmassa esitettyjä panostuksia suurpetoyhdyshenkilöiden kouluttamiseen ja motivoimiseen. Myös kansalaishavaintojen parempi hyödyntäminen on kannatettava esitys. GPS-pannoitusten osalta pitäisi pyrkiä nykyistä ajantasaisemman tiedon keräämiseen.</p>	
--	--	--

	<p>Luken kehittämä susikannan ennustemalli antaa myös arvokasta tietoa susikannan vaihtelusta vuoden mittaan.</p> <p>Hoitosuunnitelmassa korostetaan viestinnän merkitystä hallinnon, tutkimuksen ja sidosryhmien välisen vuoropuhelun kehittämisessä ja toteaa, että Pohjanmaan liitto allekirjoittaa tavoitteen. Liitto ei ole kuitenkaan vakuuttunut, tuleeko tavoite etenemään käytännön toimenpiteiden tasolle. Pohjanmaan toteaa, että hoitosuunnitelmassa kirjoitetaan kriittiseen sävyyn metsästäjien ja paikallisten toimijoiden tuntemasta epäluottamuksesta riistahallintoa ja –tutkimusta kohtaa. Liiton mielestä hoitosuunnitelmassa tulisi suunnata katse selkeämmin tulevaisuuteen ja aloittaa vuoropuhelu ns. puhtaalta pöydältä.</p>	
35. Pohjois-Pohjanmaan liitto	<p>Pohjois-Pohjanmaan liitto toteaa, että hoitosuunnitelman luonnoksessa on kattavasti huomioitu susikantaan liittyviä taustatekijöitä sekä tuotu esiin tarvittavia toimenpiteitä. Hoitosuunnitelman kannalta keskeistä on luotettavien kanta-arvioiden saaminen, mihin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Kotieläin- ja koiravahinkojen korvaaminen viivytystä ja täysimääräisesti ovat hyviä keinoja lisätä suden hyväksyttävyyttä ihmisten elinpiirissä. Porotaloudelle aiheutuneet vahingot pitäisi pystyä korvaamaan nykyistä paremmin ja nopeammin. Yksityismailla ja vuokrattujen metsästyoikeuksien alueella tapahtuvaan suden karkotukseen, seuranta pannoitukseen ja valvontaan on syytä antaa viranomaisille, Suomen riistakeskukselle ja sekä tutkimuslaitokselle riittävät toimintavaltuudet toiminnan sujuvoittamiseksi.</p> <p>Pohjois-Pohjanmaan liiton mukaan kannanhoidollinen metsästys tulee sallia myös tulevaisuudessa ristiriitojen vähentämiseksi, salametsästyksen ehkäisemiseksi, viranomaistoiminnan uskottavuuden säilyttämiseksi sekä suden luontaisen ihmisarkuuden ylläpitämiseksi.</p>	
36. Vöyrin kunta	<p>Vöyrin kunta toteaa lausunnossaan, että kunnat olisi otettava enemmän huomioon yhteistyökumppanina ja toimijana hoitosuunnitelmassa.</p> <p>Hoitosuunnitelmassa tulisi lausunnon mukaan antaa enemmän sijaa asukkaiden turvallisuudentunteelle. Nyt hoitosuunnitelman prioriteetti on seuraava: susi – elinkeinonharjoittaja – asukas. Järjestyksen pitäisi olla päinvastainen. Todetaan,</p>	

	<p>että turvattomuuden tunnetta ei voida torjua vain lisäämällä tietoa susista. Asukkaiden kokemukset tulee ottaa vakavasti ja riittävät toimenpiteet on tehtävä heti, kun ilmoitukset tehdään.</p> <p>Vöyrin kunta lausuu kohdista 2.1.1. ja 2.2.1. (ennakoiva viestintä ja vahinkojen korvaaminen) ei oteta huomioon kunnan roolia asiassa. Vöyrin kunnalla on kokemusta siitä, millaisia vaikutuksia on, kun on susia. Tulee mahdollista turvattomuuden tunnetta ja lisäkustannuksia koulukyydityksistä. Niitä järjestettiin vuosina 2017–2018 Vöyrissä ja lisäkustannukset kunnalle olivat 15 000 euroa. Kyydit olivat kunnan ennakoivat toimenpide estää henkilövahinkoja pienten oppilaiden osalta, joilla oli vaarallinen koulutie. Valtion tulisi korvata kustannukset kokonaisuudessaan, koska ne johtuvat susien toistuvat esiintymisestä yhteiskunnassa ja ettei poliisi ole esimerkiksi onnistunut karkottamaan sutta tai susia tai saanut lupaa tappaa sutta.</p> <p>Sutta koskevien arviointien ja havaintojen seuranta sekä toimenpiteiden arviointi tulisi tehdä koko maalle kokonaisuudessaan, että voidaan taata asukkaiden huolenaiheiden tasa-arvoinen kohtelu. Toimenpiteistä tulisi tehdä päätös heti ilmoituksen jälkeen ja se olisi tehtävä alueellisella tasolla, esim. jokaisen poliisilaitoksen alueella. Vöyrin kunnan tulisi olla susivapaa kunta.</p>	
<p>37. Mustasaaren kunta</p>	<p>Mustasaaren kunta toteaa lausunnossaan, että kunnat tulisi enemmän huomioida yhteistyökumppanina ja toimijana hoitosuunnitelmassa. Näin siksi, että kuntien velvollisuus on tarjota palveluita asukkaille ja kunnat toimivat asukkaiden edustajana.</p> <p>Hoitosuunnitelmassa tulisi lausunnon mukaan antaa enemmän sijaa asukkaiden turvallisuudentunteelle. Nyt hoitosuunnitelman prioriteetti on seuraava: susi – elinkeinonharjoittaja – asukas. Järjestyksen pitäisi olla päinvastainen. Todetaan, että turvattomuuden tunnetta ei voida torjua vain lisäämällä tietoa susista. Asukkaiden kokemukset tulee ottaa vakavasti ja riittävät toimenpiteet on tehtävä heti, kun ilmoitukset tehdään.</p>	

	<p>Mustasaaren kunta lausuu kohdista 2.1.1. ja 2.2.1. (ennakoiva viestintä ja vahinkojen korvaaminen) ei oteta huomioon kunnan roolia asiassa. Mustasaaren kunnalla on kokemusta siitä, millaisia vaikutuksia on, kun on susia. Tulee mahdollista turvattomuuden tunnetta ja lisäkustannuksia koulukyydityksistä. Susia on ollut Mustasaassa sellaisilla alueilla, joissa on paljon oppilaita. Mustasaaren kunnan mielestä valtion tulisi korvata kustannukset kokonaisuudessaan, koska ne johtuvat susien toistuvat esiintymisestä yhteiskunnassa ja ettei poliisi ole esimerkiksi onnistunut karkottamaan sutta tai susia tai saanut lupaa tappaa sutta.</p> <p>Sutta koskevien arviointien ja havaintojen seuranta sekä toimenpiteiden arviointi tulisi tehdä koko maalle kokonaisuudessaan, että voidaan taata asukkaiden huolenaiheiden tasa-arvoinen kohtelu. Toimenpiteistä tulisi tehdä päätös heti ilmoituksen jälkeen ja se olisi tehtävä alueellisella tasolla, esim. jokaisen poliisilaitoksen alueella. Tämän tulisi koskea myös susien tappamista.</p>	
<p>38. MTK Keski-Pohjanmaa</p>	<p>MTK Keski-Pohjanmaa pitää susikannan hoitosuunnitelman ajantasaistamista erittäin tärkeänä aiheena. Susien levittäytyminen uusille alueille, erilaisten risteytymien esiintyminen, susien aiheuttaminen vahinkojen lisääntyminen sekä väestön turvattomuuden tunne ovat seikkoja, jotka edellyttävät vaikuttavia toimenpiteitä.</p> <p>MTK Keski-Pohjanmaa toteaa lausunnossaan, että susikannan hoitosuunnitelmassa tulee antaa merkitystä Euroopan unionin perusoikeuskirjalle, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisuille sekä Suomen perustuslain säännöksille yksilön perusoikeuksista. Aiheeseen liittyvinä keskeisinä perusoikeuksina mainitaan omaisuuden suoja, oikeus terveelliseen ja turvalliseen asuinympäristöön sekä ihmisten oikeus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. MTK Keski-Pohjanmaa jatkaa toteamalla, että toisaalta susikannan hoidossa on noudatettava Euroopan neuvoston direktiivin 92/43 luontodirektiivin suojelusäännöksiä.</p> <p>MTK Keski-Pohjanmaan mukaan keskeisiä susikannan hoitoon liittyviä kysymyksiä ovat:</p>	

	<ul style="list-style-type: none">• ihmisten turvallisuudesta, turvallisuudentunteesta ja terveellisestä asuinympäristöstä huolehtiminen• ihmisten mahdollisuus vaikuttaa omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon• susivahinkojen nopea ja asianmukainen korvaaminen• susivahinkojen ennaltaehkäisemisestä aiheutuvien kustannusten korvaaminen• riittävä kannanhoidollinen metsästys. <p>MTK Keski-Pohjanmaan mukaan toimenpiteissä tulee antaa merkitystä subjektiiviselle oikeudelle turvallisuuteen, mukaan lukien fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus. MTK Keski-Pohjanmaa toteaa, susien läsnäolo vaikuttaa ihmisten jokapäiväiseen elämään ja arkisiin rutiineihin, kuten lasten koulumatkoihin, harrastusmahdollisuuksiin, karjanhoitoon, kotieläinten ja lemmikkieläinten pitomahdollisuuksiin sekä metsänhoitotyöhön. Ihmiset joutuvat lähes poikkeuksetta muuttamaan susien takia arkisia rutiinejaan, mikä johtaa koetun elämänlaadun huononemiseen. MTK Keski-Pohjanmaa pitää valitettavana viranomaisten hidasta toimintaa susien aiheuttamien turvallisuusongelmien ratkaisemassa ja vaatii, että perusoikeuksien turvaamiseksi poliisi- ja riistanhoitoviranomaisten on puututtava välittömästi ja riittävin resurssein susien aiheuttamiin turvallisuusuhkiin ja asuinympäristön tilan heikkenemiseen.</p> <p>MTK Keski-Pohjanmaa huomauttaa, että perusoikeusmyönteisen laintulkinnan johdosta yksilön perusoikeudet tulee asettaa etusijalle susikannan hoitoon liittyvissä toimenpiteissä ja vastaavasti susikannan kasvattamiseen ja suojeluun tärkeitä toimia ei tule tehdä, mikäli ne ovat ristiriidassa perusoikeuksien kanssa. Toisin sanoen susien sietämisen edistäminen on mahdollista silloin, kun ihmiset eivät koe susien uhkaavan heidän turvallisuuttaan tai omaisuuttaan. Hoitosuunnitelmassa olisi MTK Keski-Pohjanmaan mukaan kiinnitettävä huomiota ihmisten mahdollisuuteen vaikuttaa omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon perustuslain 20.2 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Kuulemisen tulee koskea mm. turvallisuutta, turvallisuudentunnetta, omaisuudensuojaa, karjankasvatuksen edellytyksiä, koiravahinkoja sekä sosiaalisia ja taloudellisia seikkoja. MTK Keski-Pohjanmaan mukaan susien sietämisen edistäminen</p>	
--	--	--

	<p>edellyttää huomattavasti nykyistä ripeämpää ja ennustettavampaa viranomaistoimintaa.</p> <p>MTK Keski-Pohjanmaa katsoo, että vahingonkorvauksen korvauskynnyksen ja omavastuun tulee olla 0 euroa. Vahingonkorvauksia määritettäessä tulisi ottaa huomioon kotieläimen käyvän arvon lisäksi sen jalostusarvo ja tunnearvo. Täysimääräinen ja nopea vahingonkorvaus parantaisi susien esiintymisalueella asuvien ihmisten taloudellista asemaa, ja samalla se edesauttaisi ainakin jossain määrin susikannan sietämistä.</p> <p>MTK Keski-Pohjanmaa toteaa, että susivahinkojen ennaltaehkäisemisestä aiheutuvat kustannukset tulee korvata valtion varoista täysimääräisesti. Vahinkojen torjumisesta aiheutuvia kustannuksia voivat olla esimerkiksi tarvikkeet, työpanokset ja konetyöt. Kustannuksia aiheuttavia toimenpiteitä ovat mm. petoaitojen rakentaminen ja petoaidan ylläpitäminen, laumanvartijakoiran hankkiminen, petoturvallisten koira-aitausten rakentaminen, valvontakäynnit, valvontakamerajärjestelmät. Perustamiskustannusten lisäksi tulee ylläpitokustannuksia.</p> <p>MTK Keski-Pohjanmaa lausuu kantanaan, että Suomessa susien suotuisan suojelutason saavuttamiseen riittää huomattavasti pienempi susikanta kuin 25 lisääntyvää paria. MTK Keski-Pohjanmaa arvioi, että jo 15 lisääntyvän parin kanta turvaa Suomen valtion alueella susikannan suojelun tason luontodirektiivin 92/43 1 artiklassa tarkoitettulla tavalla. Lisäksi direktiiviä toimeenpantaessa on otettava huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset vaatimukset sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet.</p> <p>MTK Keski-Pohjanmaa katsoo, että Keski-Pohjanmaalla täyttyy tällä hetkellä vähintään toinen tai jopa molemmat 16 artiklan (kannanhoidollista metsästystä koskien) kriteereistä. Suden kannanhoidollisen metsästyksen kiireellinen käynnistäminen on siten perusteltua. MTK Keski-Pohjanmaan käsityksen mukaan julkisasiamies Henrik Saugmandsgaard Øen ratkaisuehdotus asiassa C-674/17</p>	
--	--	--

	<p>tukee edellä lausuttua kantaa kannanhoidollisen metsästyksen toimeenpanemisesta.</p>	
<p>39. MTK ry</p>	<p>MTK toteaa lausunnossaan, että susi on selvästi haasteellisin suurpedoistamme ja että on selvää, että suden hyökkäykset tuotantoeläinten ja koirien kimppuun aiheuttavat ihmisissä vihaa ja pelkoa. MTK toteaa, että pelkkä suden läsnäolo aiheuttaa monille maaseutuyrittäjille ylimääräistä työtä ja kustannuksia sekä jatkuvaa huolta. Susi vaikuttaa lähes kaikkien susireviirillä asuvien elämään.</p> <p>MTK toteaa, että sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden näkökulmasta laillisesti tapahtuvan kannanhoidollisen metsästyksen salliminen on ainoa järkevä tapa susikannan säätelemiseksi ja laittoman tappamisen estämiseksi.</p> <p>MTK toteaa, että hoitosuunnitelman alussa esitetyt luvut Suomen susikannan suuruudesta suhteessa Eurooppaan pitäisi suhteuttaa pinta-aloihin kuin esimerkiksi kotieläinten kokonaisuuteen. MTK muistuttaa myös, että esitetyissä maissa painitaan merkittävien susiongelmien kanssa.</p> <p>Lukuun 2.1.1. "Vahinkojen korvaaminen" MTK toteaa, että kotieläinvahinkojen korvaaminen täysimääräisesti on hyvin tärkeää. MTK toteaa, että korvausten ulkopuolelle jää kaikki lisätyö, mitä aiheutuu vahinkojen selvittelystä, karkoittuneiden eläinten etsimisestä ja kokoamisesta. Myös kadonneet eläimet jäävät korvausten ulkopuolelle. MTK:n mielestä maksuaikataulujen nopeuttamiselle on selkeä tarve.</p> <p>Kohtaan 2.2.3. "Vahinkojen ennaltaehkäisy" MTK toteaa, että MTK pitää erittäin tärkeänä, että vahinkojen ennaltaehkäisyyn panostetaan entistä enemmän. Aitojen rakentamista ja ylläpitoa tulisi rahoittaa jatkossa yhteisvastuullisesti yhteiskunnan rahoituksen kautta. Valtion talousarvion kautta kulkeva rahoitus on tärkeä ja sitä tulee lisätä, eikä Manner-Suomen maaseudun kehittämisrahaston varoja tule ohjata tähän tarkoitukseen. Sen sijaan tulee MTK:n mukaan selvittää mahdollisuudet käyttää luonnonsuojeluun kohdistettujen varojen käyttömahdollisuudet ennaltaehkäisyyn. MTK muistuttaa lisäksi, että hirvikantojen</p>	

	<p>säätely perustuu koirametsästyksen ja koiravahinkojen riskin pienentäminen on tärkeää myös tästä näkökulmasta.</p> <p>Lukuun 2.6.1. Monilajinen kannanhoito MTK toteaa, että hirvikannan hoidossa sovellettavan tiedon tuottamista suurpetotilanteesta ja suurpetojen saalisvaikutuksesta onkin tarpeen kehittää, kuten suunnitelmassa tuodaan esille. MTK toteaa, että suurpetojen vaikutus hirvieläinkantoihin ja metsästyksen suunnitteluun on välttämätöntä huomioida. MTK kannattaa monilajisen kannanhoidon näkökulmaa, koska tällöin suden lisäksi huomioidaan esimerkiksi karhukanta. Jos suurpetojen yhteismäärä alueella on kohtuuttoman suuri, kuten Pohjois-Karjalassa, tulee monilajisessa tarkastelussa karhukannan alentamiseen kiinnittää erityistä painotusta. Tällä on merkitystä paitsi hirvenmetsästyksen, myös kotieläimiin kohdistuvaan suurpetojen vahinkopaineeseen.</p> <p>MTK vastustaa jyrkästi, että monilajisen kannanhoidon perusteella vahva suurpetokanta tulisi huomioida alueellisissa hirvikantatavoitteissa. MTK:n mukaan tämä merkitsisi periaatetta, että mitä enemmän alueella on suurpetoja, sitä korkeampia hirvikantatavoitteita tulee asettaa ja tätä periaatetta on mahdotonta hyväksyä. MTK toteaa, että nykyisellään hirvikantatavoitteet on useimmilla hirvitalousalueilla asetettu siitä näkökulmasta, että maa- ja metsätalouden hirvivahingot säilyisivät kohtuullisina. MTK:n mukaan metsästysmahdollisuuksien lisäksi monilajisen kannanhoidon tarkastelussa on huomioitava merkittävimmät seurannaisvaikutukset sosiaalisesta ja taloudellisesta näkökulmasta. Jos hirvikantatavoitteita nostetaan korkeamman petokannan vuoksi, johtaa se kiistattomasti suurempiin metsätalouden taimikkovahinkoihin. Tämä on MTK:n mukaan ristiriidassa kannanhoitosuunnitelman tavoitteiden kanssa, jossa suden sietämistä halutaan edistää, koska se heikentäisi myös metsänomistajien suden sietokykyä. MTK toteaa, että ratkaisevaa hirvenmetsästyksen jatkuvuuden kannalta ei ole ollut hirvikannan tavoitetaso vaan petojen ja metsästyksen yhteisvaikutuksen huomiointi. MTK:n lausunnossa todetaan, että haasteellisella Pohjois-Karjalan alueella nykyinen tavoite mahdollistaisi selkeästi nykyistä korkeamman hirvikannan. MTK:n mukaan on huolestuttavaa, että yksittäisen hirvitalousalueen haasteiden perusteella valtakunnallisen susikannan</p>	<p>Monilajisen kannanhoidon (luku 2.6.1.) toimenpidettä tarkennettiin niin, että otettiin pois kohta ”alueellisessa tavoitteenasettelussa”. Toimenpide on muodossa ”Suurpetojen vaikutusalueilla turvataan hirvieläinten metsästys ja hirvieläinkantojen hoidon kestävyys ottamalla huomioon suurpetojen vaikutus hirvieläimiin ja hirvieläinten vaikutus suurpetoihin hirvieläinten ja suurpetojen metsästyksen suunnittelussa”.</p>
--	--	---

	<p>hoitosuunnitelmaan kirjattaisiin koko Suomea koskeva laajavaikutteinen periaate: Mitä enemmän suurpetoja – sitä korkeampia hirvikantatavoitteita. MTK jatkaa toteamalla, että jos hirvenmetsästys suunnitellaan oikein ja huolellisesti petokanta huomioiden ja suurpetokannat säilytetään monilajisena tarkasteluna kohtuullisina, ei hirvenmetsästyksen jatkuvuus ole mitenkään uhattuna. MTK jatkaa toteamalla, että jos suden hyväksyttävyyttä halutaan edistää eikä heikentää, tulee periaate, mitä enemmän suurpetoja, sitä korkeampia hirvikantoja, ehdottomasti poistaa suden kannanhoitosuunnitelmasta.</p> <p>MTK katsoo (viitaten lukuun 2.6.2. ”Susien kannanhoidollinen metsästys”), että ei pelkästään suunnitella vaan otetaan hyvin valmisteltu kannanhoidollisen metsästyksen toimintamalli myös käyttöön mahdollisimman pian. MTK toteaa, että toimintamallilla pystytään merkittävästi vaikuttamaan laittoman tappamisen vähentämiseksi. MTK:n mukaan merkitys on suuri myös taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta ja kannanhoidollinen metsästys tuo uskottavuutta muillekin hoitosuunnitelmassa esiin nostetuille toimenpiteille.</p>	
<p>40. Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry (STKL ry)</p>	<p>STKL ry toteaa, että Suomen susikannan hoitosuunnitelmassa turkistilan susivahinkoja ei mainita laisinkaan, vaikka tuottajan ahdinko ja taloudellinen vahinko ovat merkittäviä susihyökkäyksen seurauksena. STKL ry toteaa, että olisi tärkeää, että turkistilan susivahingot huomioidaan ongelmana ja että suden toistuviin hyökkäyksiin voidaan nopeasti reagoida turkiseläinten turvallisuuden varmistamiseksi ja että syntyneet vahingot korvataan täysmääräisinä turkistilallisille. Vahingollisten susiyksilöiden tehokas häätäminen tai hävittäminen tulisi olla mahdollista nopealla aikataululla saman päivän aikana, kun vahinko on todettu. Todetaan lisäksi, että tapauksissa joissa suojelumetsästys olisi ollut perusteltua, sitä ei ole kuitenkaan ollut mahdollista toteuttaa. SKTL ry toivoo, että turkiseläinten turvallisuus, tuottajien oikeusturva sekä taloudellisen korvauksen oikeudenmukaisuus voidaan turvata uuden susikannan hoitosuunnitelman avulla.</p> <p>Turkistilat Suomessa sijaitsevat kasvatusalan erityispiirteiden vuoksi lähes poikkeuksetta syrjäisesti, eivätkä ole pihapiirin läheisyydessä. Syrjäinen sijainti vaikeuttaa valvontaa suurpetojen varalta, ja ovat myös alueita, jossa suurpetoja</p>	<p>Lisätään leipätekstiin maininta turkiseläinvahingoista.</p>

	<p>voi esiintyä. Alueittain turkiseläinkasvatuksen painopistealueilla, eli Pohjanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla on todettu suden aiheuttamia vahinkoja turkistilalla.</p>	
<p>41. SLC Nyland</p>	<p>SLC Nyland toteaa lausunnossaan, että on tärkeää, että paikallisväestöä kuullaan susikysymyksessä. Alueellinen ongelma pitää pystyä ratkaisemaan alueellisesti. SLC Nyland vaatii sujuvampaa poikkeuslupamenettelyä.</p> <p>SLC Nyland toteaa, että hoitosuunnitelmaluonnoksessa suden suojeleminen onnistuu vain, jos otetaan huomioon susireviirialueilla asuvien huolet ja tarpeet ja puututaan tehokkaasti susien laittomaan tappamiseen. SLC Nyland korostaa, että eri tilanteissa toimimiselle tulee olla selkeät pelisäännöt, jotta suden sietämistä voidaan edistää. Hoitosuunnitelmassa korostetaan aivan oikein avoimuutta, helposti saatavilla olevaa tietoa ja viestintää.</p> <p>SLC Nylandin mukaan on tärkeää, että susien aiheuttamat kotieläin- ja koiravahingot korvataan täysimääräisesti ja viipymättä, kuten luonnoksessa todetaan.</p> <p>SLC Nyland toteaa, että on tärkeää varata riittävästi määrärahoja valtion talousarvioon vahinkojen ehkäisemiseksi. Näitä voitaisiin käyttää aitamateriaaleihin. Laumanvartijakoiria voidaan käyttää vain, jos alue on riittävän kaukana muista tiloista tai taloista.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että lukuun 2.2.2. liittyen, että tulisi olla selvää, että ihmisellä on oikeus pelottaa susi pois ja tarvittaessa poistaa se.</p> <p>Susireviireillä asuvilla on avainrooli tiedon keräämisestä alueensa susista ja yhtä aikaa on suuri tarve tiedolle alueen susikannasta. Viestintä on tärkeää, todetaan SLC Nylandin lausunnossa. Tarvitaan enemmän tietoa, joka selittää suden käyttäytymistä ja sitä, mikä on normaalia ja ei-normaalia käyttäytymistä.</p>	

	<p>SLC Nyland vaatii kannanhoidollista metsästystä. Metsästystä tarvitaan, että voidaan säilyttää susien kunnioitus ihmistä kohtaan. Laillinen metsästys on tärkeää, jotta kukaan ei ota lakia omiin käsiinsä. Laillinen metsästys voi myös ehkäistä vahinkoja ja siten sillä voi olla positiivinen vaikutus suden sietämiseen.</p>	
<p>42. SLC Åboland</p>	<p>SLC Åboland huomauttaa lausunnossaan, että susikysymyksessä olisi otettava huomioon paikallisten ihmisten näkemykset. Lausunnossa todetaan, että kotieläinvahingot on korvattava kokonaisuudessaan ja korvaus olisi maksettava viipymättä. Ennaltaehkäiseville keinoille on varattava riittävästi rahoitusta ja kotieläinten omistajille on oltava riittävästi tietoa korvausten hakemisesta.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että mikäli DNA-analyyysien perusteella tiedetään, että sisaruspari lisääntyy, niin sen tietoinen salliminen on vastuutonta.</p> <p>SLC Åboland toteaa, että reviiriyhdistyöryhmien toimintaa tulisi kehittää tarjoamalla riittävästi varoja (resursseja) tutkimusmateriaalia sekä tilastoja jaettavaksi ryhmälle. Lausunnossa todetaan, että sivun 18 taulukko ja toimintasuunnitelma koskien susia, jotka vierailevat asutuksen läheisyydessä selventää asukkaiden ja viranomaisten roolia. Päätökset toimenpiteistä ns. häiritsevien susien kohdalla olisi tehtävä alueellisesti. SLC Åbolandin mukaan sorkkaeläinten metsästyslupia myönnettäessä olisi otettava huomioon paikallinen susikanta. Sorkkaeläinten kantaa ei saisi kuitenkaan kasvattaa, koska korkeampi sorkkaeläinkanta aiheuttaa taimikkotuhoja.</p>	
<p>43. Österbottens svenska producentförbund r.f.</p>	<p>Lausunnonantaja toteaa, että on hyvä, että hoitosuunnitelmassa ymmärretään, että suotuisan suojelutason tarkastelu vain Suomen näkökulmasta johtaa taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävämpään tilanteeseen. ÖSP ja SÖP mielestä Suomen, Skandinavian ja Lounais-Venäjän susikantaa tulee tarkastella kokonaisuutena, kuten luonnoksessa todetaan. Lausunnossa todetaan, että pienin elinvoimainen kanta ei saa olla este kannanhoidollisille toimenpiteille, jos susikanta on voimakkaasti keskittynyt harvoille alueille maassa. Tämä pätee myös reviireihin, jotka ovat lähellä asuttuja alueita. Näiden laumojen kannanhoidollinen metsästys tulisi sallia.</p>	

	<p>Lausunnossa tuodaan esille, että susien kotieläimiin kohdistuvat hyökkäykset ja uhkaavat tilanteet ovat yleistyneet viimeisen vuoden aikana Rannikko-Pohjanmaalla. Tuottajaliittojen mielestä susireviireillä asuvien tulee saada nopeaa apua viranomaisilta. Vahinkoperusteisten poikkeuslupien tai poliisilupien tulee olla tehokkaita. Tuottajaliittojen mielestä Suomeen tulee ottaa käyttöön vastaava laki kuin Ruotsin metsästyslain 28 § (1989/905). Tätä perustellaan sillä, että laki antaa oikeuden eläimen omistajalle suden tappamiseen tilanteissa, joissa susi hyökkää kotieläimen kimppuun tai hyökkäys on ilmeinen.</p> <p>Lausunnonantajat ovat erittäin kriittisiä sen suhteen, että turkisteollisuuden haasteita ei mainita luonnoksessa susikannan hoitosuunnitelmaksi. Hyökkäykset turkistiloille osoittavat, että on susiyksilöitä, jotka erikoistuvat niihin. Lausunnossa todetaan, että ongelma on syvempi kuin vain petoaidat. Petoaidat ovat lausunnonantajien mukaan kallis toimenpide yhteiskunnalle ja tuottajille. On esimerkiksi maantieteellisiä, tuotantoon ja peltoon liittyviä syitä, miksi aitoja ei ole turkistilojen ympärillä. Vahingonkorvausten osalta tuodaan esille, että niiden olisi katettava enemmän kuin mitä nykyisessä lainsäädännössä säädetään (kuolleen tai loukkaantuneen lemmikin normaaliarvo). Korvauksessa tulisi huomioida esimerkiksi tulonmenetykset, kantavana olevan kotieläimen lisäarvo ja negatiiviset vaikutukset turkiseläimen pennun turkkiin. Lopuksi lausunnonantaja toteaa, että susikannanhoidossa tulee kunnioittaa susialueilla arkensa jakavien näkemyksiä ja kokemuksia. Todetaan, että sellaisia susia siedetään, jotka pysyvät poissa rakennuksilta ja pelkäävät ihmisiä.</p>	
<p>44. Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund r.f.</p>	<p>SLC toteaa lausunnossaan, että on tärkeää ottaa huomioon paikallisten asukkaiden näkökulmat susikysymyksessä. Huoli on otettava huomioon, jotta voidaan palauttaa luottamus viranomaisten toimenpiteisiin ja tiedonvaihtoon. Alueelliset ongelmat pitäisi pystyä ratkomaan alueellisesti.</p> <p>SLC kannattaa suunnitelmaan kirjauksia kotieläinvahinkojen korvaamisesta: korvataan täysimääräisesti ja ilman viivästystä. Täysimääräiselle korvaukselle tarvitaan varma budjettimomentti (petojen aiheuttamille vahingoille). Vahingot tulee maksaa jälleenhankinta-arvon mukaan.</p>	

	<p>SLC viittaa kohtaan 2.2.1. (ennakoiva viestintä) ja toteaa, että alueellisten tilaisuuksien järjestäminen, missä keskustellaan ja vaihdetaan tietoa alueen susista, vahinkoja ehkäisevistä toimista ja viranomaisten roolista kuulostaa positiiviselta.</p> <p>Kohtaan 2.2.2. liittyen SLC toteaa, että jo nyt tulisi ottaa huomioon kokemuksia, joita on susien karkottamisesta. Tulisi myös selvittää, millä alueilla karkottaminen on tehokasta (ettei karkoteta vain toiselle asutulle alueelle). Susien sietämisen edistämiseen tarvitaan SLC:n mukaan sitä, ettei kukaan joudu elämään susien pelossa. SLC:n mukaan tulisi myös selvittää, milloin susi voidaan tappaa tai karkottaa. SLC:n mukaan tänä päivänä ei ole yhtenäistä käytäntöä vaan tehdään tapauskohtaista harkintaa. SLC:n mukaan lainsäädäntöä pitäisi muuttaa vastaavanlaiseksi kuin Ahvenanmaalla niin, että vaaratilanteessa suden voi ampua ilman, että tarvitsee odottaa poikkeustilaa. Poliisilla tulee olla valtuus tappaa ihmisille tai eläimille vaarallisena pidettävä susi. Päätöksiä pitää tehdä alueellisella tasolla.</p> <p>SLC:n mielestä valtion budjetissa tulee varata riittävä summa susivahinkojen estämiseen. Näitä toimenpiteitä ei tulisi SLC:n mielestä rahoittaa Maaseuturahastosta. On tärkeää, että yksittäiset tilalliset eivät joudu maksamaan aitamateriaaleja itse. SLC:n mukaan suunnitelmasta puuttuu konkreettisemmat ehdotukset susivahinkojen ehkäisemiksi.</p> <p>SLC pitää positiivisena työpajojen ja kokousten järjestämistä (kohta 2.4.), jossa hallinnon eri tasojen toimijat voivat keskustella keskenään. Tämä voi lisätä metsästäjien ja paikallisten luottamusta riistahallintoon. Päätöksentekijöiden on tärkeää ottaa huomioon paikallisten näkemyksiä.</p> <p>Monilajisen kannanhoidon osalta SLC toteaa, että susikannan suuruus ei saa vaikuttaa hirvikannan suuruuteen. Lausunnonantaja toteaa, että suuri susikanta ei auta hirvien taimikkotuhoihin</p>	
--	---	--

	<p>Kohtaan 2.6.2. kannanhoidollisesta metsästyksestä liittyen SLC toteaa, että pitää kannanhoidollisen metsästyksen järjestämistä positiivisena. SLC:n mukaan sillä voi olla positiivinen vaikutus susien hyväksyntään ja vahinkojen ennaltaehkäisyyn.</p>	
<p>45. Suomen Metsästäjäliitto</p>	<p>Suomen Metsästäjäliitto näkee, että nyt tehtävällä hoitosuunnitelman päivitystyöllä on oleellisen suuri merkitys siihen, mihin suuntaan nykyinen susikonflikti maassamme jatkossa kehittyy. Metsästäjäliiton näkemyksen mukaan susikonfliktin näkyvin ja merkittävin osa liittyy koirametsästyskulttuurin kokemaan uhkaan ja siihen liittyviin negatiivisiin ilmiöihin. Liitto näkee suunnitelman päivityksen yhtenä tärkeimmistä haasteista saada yhteistyössä valittua oikeat toimenpiteet ja luotua maahamme sellaiset olosuhteet, joilla suomalaisen metsästyskoirakulttuurin jatkuvuus saadaan turvattua.</p> <p>SML:n mukaan paikallisen näkemyksen aiempaa parempi huomioiminen on edellytyksenä sille, että voidaan sovittaa yhteen susireviireillä asuvien kansalaisten ja susikannan suojelun tarpeet.</p> <p>Suomen Metsästäjäliitto näkee tärkeänä pitää huolta siitä, että maamme muuhun Eurooppaan verrattuna ainutlaatuiset olosuhteet huomioidaan mahdollisimman kattavasti Euroopan unionin päätöksenteossa, subsidiariteettiperiaate keskeisenä kantavana ajatuksena.</p> <p>Hoitosuunnitelman yhtenä toimenpiteenä mainitaan kannanhoidollinen metsästys. Liiton näkemyksen mukaan viimeisten kuluneiden vuosien aikana on tullut selväksi, että susikonfliktin hallinta edellyttää vahinkoperusteisia poikkeuslupia joustavamman menettelyn suden metsästyksen sallimiseksi. Kannanhoidollisen metsästyksen toimenpide on Metsästäjäliitolle keskeisen tärkeä osana suden kannanhoidon kokonaisuutta. SML on myös valmis tukemaan ajatusta, että hoitosuunnitelman mukaisesti kannanhoidollisen metsästyksen toimintamalli ja tavoitteet sekä niiden perustelut suunnitellaan työryhmässä. Liitossa ymmärretään, että edellä kuvatun toteutuminen vaatii ensin luontodirektiivin tulkinnan mahdollistavan sen.</p>	

	<p>SML pitää erittäin tärkeänä kanta-arvion ja sen menetelmien jatkuvaa kehittämistä. SML:n mukaan on tervetullutta kehitystä, että kansalaishavainnot otetaan jatkossa mukaan aikaisempaa paremmin, esimerkiksi metsästäjien riistakameroista saadaan tietoa lauman minimikokoon ja pentueiden määrän arvionitiin. SML toteaa, että kanta-arvion muodostamisessa tulee tehdä yhteistyötä paikallisten toimijoiden ja Luonnonvarakeskuksen yhteisymmärryksessä siten, että molemminpuolinen luottamus kehittyy ja säilyy.</p> <p>SML:n mielestä on tärkeää, että koirasudet pystytään tunnistamaan ja varmistamaan sekä poistamaan mahdollisimman tehokkaasti. Metsästäjäliitto edellyttää, että Suomessa otetaan käyttöön suden lajipuhtauden varmistavat, uusimmat tutkimusmenetelmät sekä tehokkaat toimenpiteet 1–4 polven koirasusien poistamiseen luonnosta. Susikannan geneettisen rakenteen tutkimisen tulee olla rutiinitoimenpide, johon tulee myös ohjata varoja.</p> <p>SML toteaa, että häirikkösusien mahdollisimman nopea poistaminen ja joustava poistaminen on suden yleisen hyväksyttävyyden kannalta oleellista ja tulee tapahtua yhteneväisin perustein koko maassa. SML pitää erittäin tärkeänä, että poliisin suurpeto-SRVA –ohjeen tehokas ja ripeä jalkauttaminen tapahtuu yhdenmukaisella tavalla koko maassa.</p> <p>Jos EU-tuomioistuimesta saadaan päätös, jonka mukaan kannanhoidollinen metsästys ei ole ristiriidassa luontodirektiivin tulkinnan kanssa, Metsästäjäliitto edellyttää suden kannanhoidollisen metsästyksen välitöntä toimeenpanoa metsästyskaudella 2019–2020.</p>	
<p>46. Suomen luonnonsuojeluliitto Pirkanmaan piiri ja Pälkäneen seutu</p>	<p>SLL:n Pirkanmaan piirin ja Pälkäneen seudun lausunnossa nostetaan esille, että hoitosuunnitelma luonnoksen sivuilla 26 ja sivulla 48 todetaan, että edellisenä keväänä syntyneet nuoret sudet lähtisivät tyypillisesti synnyinreviiriltään jo seuraavana keväänä. Lausunnossa huomautetaan, että tämä käsitys ei lausunnonantajan tietojen mukaan pidä täysin paikkansa: Mikäli ravinnon saanti on reviirillä suotuisaa, niin pentuja jää kahdeksi tai jopa kolmeksi vuodeksi vanhempiensa reviirille, ja ne voivat osallistua uusien pentujen hoitoon.</p>	

	<p>Lausunnossa todetaan, että luonnoksessa käytetään yhden kerran ”susiperheestä” nimitystä perhelauma (s. 1). SLL Pirkanmaan piirin ja Pälkäneen seudun mukaan täsmällisempi nimitys yhdestä lisääntyvästä parista on susiperhe, koska perhelauma tarkoittaa yleensä eläinlaumaa, joka koostuu useasta perheestä. Lisäksi tuodaan esille, että lauma-nimityksellä on etäännyttävä vaikutus.</p> <p>SLL Pirkanmaan piiri ja Pälkäneen piiri toteavat, että luonnoksessa mainitulla viestinnällä ja muilla keinoin saataisiin sietäminen kehittymään hyväksynnäksi ja lopulta arvostamiseksi. SLL Pirkanmaan piiri ja Pälkäneen seutu toteavat, että luonnoksessa mainittu viestinnän kansantajuistaminen on erittäin tärkeä huomio. Luonnoksessa olevat viitteet englanninkielisille sivuille voivat aiheuttaa kielteisiä tunteita vastaanottajissa ja kaikki viestintä olisi asianmukaista tarjota suomeksi.</p> <p>Todetaan, että luonnoksessa esitetty pienimmän elinvoimaisen susikannan taso (25 laumaa) on liian vähäinen. Luonnoksessa esitetään arvio, että kun taso saavutetaan, voitaisiin tarvittaessa poistaa kokonaisia laumoja erityisesti metsäpeura-alueilta. Lausunnossa todetaan, että tästä jää epäselväksi, voitaisiinko alittaa pienimmän elinvoimaisen kannan taso. Lausunnonantajan käsityksen mukaan taso tulisi määritellä huomattavasti esitettyä suuremmaksi. Geenipoolin kasvattamiseksi on turvattava geenivirta Venäjältä. Susikanta tulisi saada runsastumaan niin, että siitä tulisi karhun tapaan luvanvarainen metsästyskohde. Lisäksi todetaan metsäpeuraan liittyen, että luonnoksessa tulisi huomioida se, että metsäpeuran lisääntymistä ja elinalueen laajenemista on tehokkaasti heikennetty ylimitoitettulla metsästyksellä erityisesti Suomenselän alueella.</p> <p>Lausunnonantaja toteaa, että mikäli EU sallii ja kannanhoidollista metsästystä aletaan harkita uudelleen, on varmistettava, että alfanaaraat eivät joudu saalistuksen kohteiksi. SLL:n Pirkanmaan ja Pälkäneen piirin mukaan varmistaminen onnistuu sillä, ettei alfoista saatuja trofeita palauteta ampujalle, vaan ne jäävät valtion omaisuudeksi.</p> <p>Lausunnossa huomautetaan, että kohdassa 2.3.1. ei tule selvästi ilmi, että DNA-testit raadelluista kotieläimistä otetaan siinä tarkoituksessa, että halutaan</p>	
--	--	--

	<p>selvittää, onko tekijänä koira vai susi. Asia tulisi lausunnonantajan mukaan tarkentaa ja lausunnossa on liitteenä tiedote koskien DNA-näytteitä. Jatketaan toteamalla, että koirien tiedetään raatelevan kotieläimiä, poroja ja muita tuotantoeläimiä, ja että vahinkoja on useita kymmeniä vuosittain.</p>	
<p>47. Suomen luonnonsuojeluliitto</p>	<p>Suomen luonnonsuojeluliitto toteaa lausunnossaan, että yleisesti ottaen hoitosuunnitelman luonnos on viimekertaista suunnitelmaa parempi ja kannatettava.</p> <p>Suomen luonnonsuojeluliitto tuo esille muutamia asioita, joita suunnitelmassa voi vielä syventää.</p> <p>SLL toteaa tavoitteisiin ja suotuisaan suojelutason tavoitteeseen liittyen, että lisääntyviä laumojia tulisi olla myös Lapissa, ja tämän vuoksi tulisi tarkastella poronhoitoalueen etelärajan nostamista nykyistä pohjoisemmaksi. Yhteistyötä Venäjän kanssa tulee lisätä. SLL:n mukaan suotuisan suojelutason määrittelyssä ei voi kuitenkaan laskea Venäjän varaan, koska Venäjä ei ole EU:n jäsen ja sen susikannasta ei tiedetä tarpeeksi.</p> <p>SLL toteaa, että ”huolta, uhkaa tai vaaraa aiheuttavan suden määritelmät” kohdassa kohta 3 on päällekkäinen 2 B:n kanssa ja sen voisi turhana poistaa. Akuuttien vaaratilanteiden osalta SLL lausuu, että neuvonnassa on syytä korostaa, että suden ampuminen pakkotilaan vedoten saattaa olla riskialtista.</p> <p>SLL toteaa, että kannattaisi selvittää porojen vahinkojen seuranta erityisesti poronhoitoalueella. Irtokoiraongelma tulee saada kuriin poronhoitoalueella.</p> <p>Kohtaan 2.3.1. SLL lausuu, että DNA testejä voidaan käyttää myös kotieläinvahinkojen tekijän (susi vai koira) määrittämiseen ja että DNA näytteitä tulee ottaa suurpetojen tappamiksi epäillyistä ja raatelemista koti- ja tuotantoeläimistä.</p> <p>Kohtaan 2.4. SLL lausuu, että luontojärjestöt tulee ottaa mukaan alueellisiin riistaneuvostoihin ja laskentoihin. Kohtaan 2.4.1. SLL toteaa, että ulkopuolisten</p>	<p>Otetaan kohta 2 b pois.</p>

	<p>fasilitaattorien käyttö esim. reviiiryhteistyöryhmissä auttaisi ratkomaan vaikeita tilanteita. Kohtaan 2.5. SLL toteaa, että luonnonarvokauppaa tai maakotkalla käytettyjä reviiripohjaisia korvausmalleja kannattaisi kokeilla muuallakin poronhoitoalueella kuin vain lounaisella.</p> <p>SLL lausuu kohtaan 2.6.2., että Suomessa tulisi olla vähintään pienin elinvoimainen susikanta ennen kuin kannanhoidollista metsästystä voidaan harkita. Metsästys ei saa heikentää kannan geneettistä monimuotoisuutta, mikä tarkoittaa ettei Suomen susikanta laske alle 300 suden. SLL lausuu, että kannanhoidollinen metsästys tulee kohdentaa nuoriin ja vahinkoa aiheuttaviin yksilöihin, lisääntyviä yksilöitä ei saa tappaa, poikkeusluvut tulee myöntää vain erikseen koulutetuille metsästäjille ja poikkeuslupien saajien on suoritettava riistahallinnon sudenmetsästyskurssi lupaehtojen jalkauttamiseksi. Lisäksi sudella tulisi olla SLL:n mukaan todelliset rauhoitusalueet: esim. laajat suojelualueet ja kansallispuistot.</p> <p>Poronhoitoalueen osalta tulisi selvittää, miten suden poistaminen on vaikuttanut alueen muuhun luontoon ja mitä suden paluu merkitsisi. Lisäksi tulisi selvittää, miten poronhoitoalueen etelärajan siirtäminen voidaan tehdä ensin Kuusamon ja sitten Rovaniemen korkeudelle.</p> <p>Metsäpeuran osalta SLL huomauttaa, että susi on uhanalaisempi kuin metsäpeura ja sen suojelun varjolla ei voi hyväksyä suden metsästystä ennen kuin susikanta täyttää pienimmän elinvoimaisen kannan koon ja metsäpeura on rauhoitettu metsästykseltä. Niiden vapautuksia tulee tehdä ensin alueille, missä susia ei ole.</p> <p>SLL toteaa, että irtokoiruongelma tulee saada kuriin koko Suomessa ja eritoten Kaakkois-Suomessa. DNA-näytteitä tulee ottaa suurpetojen tappamaksi epäillyistä ja raatelemista koti- ja tuotantoeläimistä. SLL toteaa, että tulee huolehtia ja ylläpitää suurpetotutkimuksen resursseja.</p> <p>SLL toteaa hankkeisiin liittyen, että kannanhoidollisen metsästyksen aloittaminen tässä susikannan tilassa on täysin ennen aikaista ja muistuttaa, että pitää muistaa ero luontodirektiivin liitteen IV lajien tarkasti määrättyjen poikkeusten ja V:n</p>	
--	---	--

	<p>yleisen metsästyksen liitteen välillä. Myös julkisasiamiehen ratkaisuesitys merkitsisi tullessaan päätökseksi, että Suomen lupakäytännön tarkkuutta tulisi lisätä.</p>	
<p>48. Luonnonsuojeluliitto Tapiola ry</p>	<p>Tapiola ry toteaa, että liitto pitää susikannan hoitosuunnitelma luonnosta (kolmas suunnitelma) pääpiirteissään kelvollisena.</p> <p>Luonnonsuojeluliitto Tapiola kommentoi lausunnossaan hoitosuunnitelman 1. luvun ”taustaa” osiota, jossa käsitellään susikannan kehitystä Suomessa. Liiton mukaan susikannan kehitys on ollut vuosien 1996–2019 välillä jokseenkin marginaalista.</p> <p>Luonnonsuojeluliitto Tapiola ry näkee hyvänä kehityksenä sen, että hoitosuunnitelma luonnoksessa on eritelty lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet ja että hoitosuunnitelman tasolla tiedostetaan, ettei pienin elinvoimainen susikanta (25 lisääntyvää paria) tarkoita samaa asiaa kuin suotuisa suojelutaso. Liitto toteaa, että Venäjän puolella elävien laumojen osalta ongelmallista on, että susi ei ole Venäjällä suojeltu, eikä laumojen säilymisestä tai pitkän aikavälin kehityksestä voida sanoa mitään varmaa. Liitto huomauttaa, että suotuisaa suojelutasoa ei ole mahdollista saavuttaa tilanteessa, jossa kuolleisuus ylittää syntyvyyden. Liiton mielestä tavoitteenasettelussa tulisi olla kunniahimoisempi.</p> <p>Liitto toteaa, että poronhoitoalueen lupakäytänteitä olisi ollut syytä tarkastella lähemmin, koska suden päätyminen poronhoitoalueelle tietää liiton mukaan välitöntä poikkeuslupahakemusta. Tapiola ry toteaa lausunnossaan, että tämä sopii huonosti yhteen sen tavoitteen kanssa, että Suomesta päätyisi geenivirtaa Skandinavian puolelle.</p> <p>Liitto nostaa esille lausunnossaan 3.10.2018 päivätyn maa- ja metsätalousministeriölle lähetetyn muistion. Muistiossa Tapiola ry esitti, että susikannan hoitosuunnitelman päivityksen työryhmien asettelussa on puutteellisuutta. Tapiola ry:n mukaan maa- ja metsätalousministeriön tulisi tunnistaa konfliktinhallinnassaan uusia sidosryhmiä ja hyödyntää asiantuntemustaan mm. rikostorjunnasta, teknisiä insinöörejä ja tutkijoita sekä</p>	

	<p>sosiaali- ja terveyshuoltoa. Liiton mielestä hallinnon tulee myös tunnistaa oma roolinsa konfliktin luojana ja ylläpitäjänä. Tapiola ry:n mielestä susikannan hoitosuunnitelman luonnos ei sellaisenaan tuo uutta aiempiin verrattuna, vaan toistaa edellisten hoitosuunnitelmien ratkaisuja.</p> <p>Vahinkojen korvaamiseen liittyen Tapiola ry toteaa, että eteläisten paliskuntien poronhoidon mielekkyyttä tulisi pohtia ja poronhoitoalueen etelärajaa nostaa. Liitto toteaa, että korvausten suhteen hoitosuunnitelmaluonnoksessa olisi kaivattu mainintaa EU-komission linjauksesta petokorvausten maksamisesta täysimääräisenä. Liiton mielestä suden ja muiden suurpetojen kohdalla tulisi ottaa käyttöön kaatolupamaksu ja korottaa poikkeuslupamaksun käsittelymaksuja.</p> <p>Liiton mielestä Suomen riistakeskuksella tulisi olla valtuus peruuttaa poikkeuslupa väärinkäytösten sattuessa.</p> <p>Tapiola ry käsittelee lausunnossaan susien laitonta tappamista ja toteaa, että ilmiön hallinta vaatii kokonaisvaltaisempia toimia ja tutkinnan sekä syyttäjäviranomaisten osalta luonnonvararikoksiin erikoistunutta osaamista. Liitto toteaa, että hoitosuunnitelmaluonnoksen toimenpide erätarkastajien toimivaltuuksien laajentamisesta myös yksityismailla tapahtuneiden epäiltyjen rikosten paikatutkintaan maastossa on yhtenä ensisijaisena toimenpiteenä pikaisesti saatettava voimaan.</p> <p>Lausunnonantaja toteaa ”vahinkojen ennaltaehkäisyyn” liittyen, että tärkeässä asemassa on maa- ja metsätalousministeriö myöntäessään määrärahoja valtion avustamia petoaitarvikkeita varten. Aitahakemustan käsittelyn tulisi olla sujuvaa ja riittävän nopeaa. Liiton mukaan tilapäisiä tuotantoeläinten suojausratkaisuja tulisi myös aktiivisesti kehittää ja neuvontaa lisätä. Karja- ja lammastilallisille suunnatun pantatietojen hyödyntämiseen perustuvan varoitusjärjestelmän suhteen on selvitettävä, onko järjestelmässä väärinkäytön mahdollisuus. Viitaten hoitosuunnitelmaluonnoksen sivulla 16 esitettyyn karkotustoimenpiteeseen Tapiola ry toteaa, että karkotustoimet, niiden toteuttaminen ja tavoitteet on syytä määrittellä tarkasti.</p>	
--	--	--

	<p>Tapiola ry käsittelee lausunnossaan kohtaa ”reagointi toistuvaa haittaa ja ongelmia sekä vahinkoja tai uhkaa aiheuttaviin susiin”. Liiton mielestä hoitosuunnitelman lause ”Pihakäyntien syyt selvitetään ja mahdolliset haaskat poistetaan” on ensiarvoisen tärkeä. Liiton mielestä tulee määritellä ”piha” ja ”pihakäynti”. Liitto kysyy, mikä on hoitosuunnitelmassa määritelty ”talon pihaksi”. Liitto kommentoi hoitosuunnitelman luonnoksen sivun 18 kaaviota huolta, uhkaa tai vaaraa aiheuttavan suden määrittelemiseksi ja toteaa, ettei määritelmälle ole mainittu lähdettä tai millä kriteerein se on laadittu. Liitto esittää maa- ja metsätalousministeriölle, että sen tulisi edistää Virva ry:n kaltaista toimintaa, turvaamalla sen jatkuvuus esimerkiksi hankerahoituksen turvin.</p> <p>Tapiola ry pitää hyvänä hoitosuunnitelman kirjausta ”selvittää mahdollisuudet keventää pannoitusten toteuttamiseen liittyvää sääntelyä”.</p> <p>Tapiola ry toteaa lausunnossaan kanta-arvioon liittyen, että Luonnonvarakeskuksen kanta-arviot ovat kehittyneet tarkemmiksi ja että suurimpana kehitystä edesauttaneena tekijänä liitto näkee DNA-yksilöinnin käytön laajentumisen. Tapiola ry toteaa, ettei näe ennustemallin käyttöönotolla juurikaan funktiota ja kysyy, mitä sillä oikein halutaan esittää.</p> <p>Tapiola ry kommentoi hoitosuunnitelmaluonnoksen kohtaa ”tutkimus sudesta, ihmisestä ja yhteiskunnasta” ja toteaa, että jätti Loimaan sidosryhmätilaisuudessa työryhmässä esityksen tutkimustiedon tarpeen laajentamisesta ongelmakeskeisestä ratkaisukeskeiseksi. Konkreettisia toimia tulisi etsiä niiltä ihmisiltä, jotka kokevat pärjäävänsä tai eivät koe sudesta haittaa arjessaan. Liiton mielestä edellä mainittu esitys ei näytä edenneen hoitosuunnitelmaan saakka.</p> <p>Tapiola ry toteaa, että hoitosuunnitelman sivulla 30, kappale 1 on kirjoitusvirhe ”riistanyhdistyksillä”, pitäisi olla riistanhoitoyhdistyksiä.</p> <p>Tapiola ry toteaa monilajiseen kannanhoitoon liittyen, että metsätalouden ja riistatalouden näkeminen kokonaisuutena auttaisi avaamaan asiaa.</p>	
--	--	--

	<p>Tapiola ry toteaa lausunnossaan, että kannanhoidollista metsästystä valmistelevan laajapohjaisen sidosryhmän tulisi olla laaja ja siinä suurimman edustuksen tulisi koostua sellaisista, joiden yhteiselo sujuu susien kanssa. Ryhmä tulisi määritellä välittömästi ja tämän jälkeen järjestää uusi lausuntokierros. Liitto toteaa, että menettely, tavoitteet ja käytännön toteutus on niin ikään määriteltävä tarkkaan. Liiton mukaan hoitosuunnitelmaluonnoksessa mainitulla hankerahoituksella tulisi tukea niitä vaihtoehtoisia järjestelyitä SRVA-toiminnoille ja tutkimusta tukeville toiminnoille, joiden keskiössä on ohjeenmukainen ja huolellinen suoriutuminen tehtävissä. Susien kannanhoidolliseen metsästyksen ja kansallisen suurpetopolitiikan kehittämisarvointiin liittyen Tapiola ry toteaa, että malli voi toteutua silloin kun kyseessä on valtakunnallisesti elinvoimainen susikanta, eikä suinkaan kanta joka tarkastelusta toiseen pysyttelee erittäin uhanlaisena. Tapiola ry toteaa, että suden metsästystä on perusteltu kansalaisten kokemalla turvattomuuden tunteella ja kysyy, miten suden tappaminen metsään parantaa koettua turvallisuudentunnetta.</p>	
<p>49. Eläinoikeuspuolue</p>	<p>Eläinoikeuspuolueen mielestä susikannan hoitosuunnitelma on harhaanjohtava nimitys, kun kyseessä on suunnitelma susien tappamisesta ja tappamisen säätelystä.</p> <p>Eläinoikeuspuolue toteaa lausunnossaan suhtautuvansa kriittisesti siihen, että luonnoksessa painotetaan, että susipolitiikkaan pääsevät jatkossa vaikuttamaan erityisesti he, jotka suden kanssa oikeasti elämänsä jakavat. Susipolitiikan pitäisi perustua tutkimustietoon ja kansalliseen sekä kansainväliseen lainsäädäntöön, eikä tiettyjen ihmisryhmien mielipiteisiin. Eläinoikeuspuolueen mukaan hyvää luonnoksessa on maininta suden sietämisen edistämisestä sekä suden hyväksyttävyydestä ja näiden nostaminen keskeisiksi tavoitteiksi. Edellä mainitut tavoitteet eivät puolueen mukaan näy tarpeeksi hoitosuunnitelmassa.</p> <p>Eläinoikeuspuolue kysyy lausunnossaan, miksi lyhyen aikavälin tavoitteena luonnoksessa on pienin elinvoimainen kanta ja miksi tavoitteena ei ole susien tappamisen lopettaminen välittömästi, kunnes kanta on elpynyt. Lyhyen aikavälin</p>	

	<p>tavoitteena pitäisi olla suotuisa suojelutaso ja pidemmän aikavälin tavoitteena suurin mahdollinen kanta.</p> <p>Eläinoikeuspuolueen mielestä susikannan hoitosuunnitelma on laadittu, koska vain näin voidaan laillisesti toimia EU:n luontodirektiivin suositusten vastaisesti ja hyödyntää artiklaa 16, joka salli susien kannanhoidollisen metsästyksen.</p> <p>Lausunnonantaja kysyy, miten toimintamallia piha-alueilla liikkuvien susien osalta on täydennetty ja kysyy, onko siihen lisätty pyrkimystä poistaa asutusten liepeillä harhailevat sudet ensisijaisesti karkottamalla tai nukuttamalla ja siirtämällä ne. Salametsästyksen valvontaan sekä törkeiden metsästysrikosten tutkintaan pitää Eläinoikeuspuolueen mielestä lisätä resursseja.</p> <p>Suden aseman parantaminen edellyttää Eläinoikeuspuoleen mukaan asennemuutosta ja keskusteluun tarvitaan myös susien perspektiiviä ja tunnistaa muiden lajien edustajien näkökulma ja oikeus elämään.</p>	
<p>50. SEY Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liitto ry</p>	<p>SEY toteaa lausunnossaan, että kannanhoitosuunnitelmassa on monia hyviä asioita, eritoten tärkeänä mainitaan tavoite lisätä susiin liittyvää ymmärrystä ja sietämistä valistuksen ja koulutuksen keinoin. Tärkeää on myös salametsästyksen puuttumisen tehostaminen. SEY esittää yhtenä keinona eläimiin liittyvien rikosten keskittämistä ja näihin erikoistuneiden poliisiyksiköiden perustamista jokaiseen poliisilaitokseen. Salametsästyksen voisi keskittää näille yksiköille.</p> <p>SEY katsoo, että suden metsästäminen ei edistä sen suojelua ja että suden tulee olla suojeltu koko maassa. Lajin elinvoimaisena säilymisen kannalta suuret ja yhtenäiset elinalueet ovat tärkeitä. SEY:n mielestä ensisijainen keino puuttua susivahinkoihin on vahinkojen ennaltaehkäisy. Viranomaisten tulee tiedottaa aiheesta tehokkaammin. Ensisijainen vastuu suojaamisesta on eläinten omistajalla. Yhteiskunnan tulee varata riittävät resurssit vahinkojen estämiseen ja SEY:n mukaan julkisten varojen painopistettä tulee muuttaa vahinkojen korvaamisesta niiden ennaltaehkäisyyn. SEY toteaa lausunnossaan, että seura-</p>	

	<p>harraste- ja tuotantoeläinten asianmukaisen suojaamisen pedoilta tulee olla pakollista tietyillä petoalueilla.</p> <p>SEY toteaa, että ihmisen toiminnan merkitys olisi aina arvioitava ja tarvittaessa vaikutettava siihen susivahinkojen ja muiden ongelmien ennaltaehkäisemiseksi (esimerkiksi eläinraatojen käsittelyn osalta). Maanpinnan muotoilu laidunalueiden näkyvyyden parantamiseksi, susiaidat, lippusiimat ja laumanvartijakoirat ovat menetelmiä, joita olisi hyvä käyttää susialueilla. SEY muistuttaa velvollisuudesta pitää koira kytkettynä lenkillä ja toteaa, että metsästyskoirien kohdalla on pyrittävä ehkäisemään vahingot käytettävissä olevin keinoin.</p> <p>SEY toteaa, että karkotusmenetelmien osalta on konsultoitava lajin käyttäytymisen asiantuntijoita. Mikäli päädytään karkottamiseen, on käytettävä menetelmiä, joissa susia ei vahingoiteta. SEY:n mukaan karkotus saa tapahtua vain asutuksen läheisyydessä ja tappamista ei saa käyttää karkotuskeinona.</p> <p>Susien kaatolupien tulisi kohdistua vain toistuvasti ja todistetusti vahinkoa aiheuttaviin yksilöihin tai jotka todistetusti aiheuttavat vakavaa vaaraa. Lisäksi on varmistettava, että jahdin kohteena on oikea yksilö. SEY:n mielestä koira saa käyttää vain loukkaantuneen eläimen jäljityksessä, jolloin koira on pidettävä kytkettynä. SEY:n mukaan susi tulee poistaa riistalajiluokituksesta ja lisäksi SEY toteaa, että suden metsästäminen ei edistä sen suojelua. SEY:n toteaa, että susivastaisuus perustuu yhdistyksen mielestä usein pelon tai vihan tunteeseen ja pelkoa voidaan lieventää valistamalla ihmisiä tutkitulla tiedolla suden käyttäytymisestä ja tiedottamalla vahinkoja ennaltaehkäisevistä toimenpiteistä.</p>	
<p>51. Luonto-Liitto</p>	<p>Luonto-Liitto toteaa lausunnossaan, että hoitosuunnitelmaluonnoksessa oleva pienin elinvoimainen susikanta on helposti saavutettavasti ilman ihmisen vaikutusta, mutta myös altis susikannan romahdukselle liiallisen metsästyksen alla. Yhtenä lyhyen aikavälin tavoitteena pitää olla myös johtaja- ja pantasusien hengissä säilyminen, koska ne ovat olleet saaliina niin laillisessa kuin laittomassakin metsästyksessä. Pantasusien tappamisesta pitäisi tulla pannaituksen hinta korvattavaksi, ettei metsästyksessä tapeta pantasutta siksi,</p>	

	<p>ettei muita yksilöitä saatu tapettua. Lausunnossa todetaan, että on hyvä, että hoitosuunnitelmaluonnoksessa on huomioitu yhteistyö Suomen naapurimaiden kanssa sekä ihmisten susivastaisten asenteiden muuttamisen tärkeys. Luonto-Liitto toteaa, että hoitosuunnitelmassa ei ole mainintaa, että Suomen poronhoitoalueella voisi elää lisääntyviä susipareja.</p> <p>Luonto-Liitto toteaa, että viestintään ja lasten sekä nuorten opetukseen pitää saada panostettua kunnolla. Luonto-Liitto toteaa, että viime vuosien laillisella metsästyksellä on tapettu huomattava määrä susia ja että metsästyksellä ei välttämättä saavuteta susien sietämistä Suomessa.</p> <p>Vahinkojen korvaamiseen liittyen Luonto-Liitto toteaa, että on syytä miettiä, maksetaanko korvauksia, mikäli alueella tiedetään liikkuvan susia, eikä eläimiä ole suojattu asianmukaisesti. Metsästyskoirien kohdalla vahingot pitää Luonto-Liiton mukaan korvata kokonaisuudessaan koiranomistajan vakuutuksilla ilman valtion korvausvastuuta.</p> <p>Luonto-Liiton mukaan on tärkeää, että hoitosuunnitelmassa korostetaan salametsästyksen ehkäisyä laajasti siksikin, koska tutkimusten mukaan se on ollut viime vuosina Suomessa susien yleisin kuolinsyy. Luonto-Liitto toteaa, että salametsästyksen kohdalla on syytä huomioida ilmiön luoma pelko kyläyhteisöissä ja ettei asiasta uskalleta puhua. Luonto-Liitto toteaa lausunnossaan, että salametsästyksestä kertoville on tärkeää saada todistajansuoja.</p> <p>Luonto-Liiton mukaan on hyvä, että Luken ennustemallia hyödynnetään havaintojen lisäksi vahinkojen ehkäisyssä ja luonnoksessa huomioidaan viestinnän tärkeys syntymässä olevien ja uusien susireviirien alueella. Luonto-Liiton mukaan on hyvä, että erilaisia karkotusmenetelmiä testataan ja niiden tehokkuutta seurataan.</p> <p>Luonto-Liiton mukaan hoitosuunnitelmassa mainittu huolta aiheuttavan suden määritelmä on ristiriidassa LCIE:n määritelmän kanssa. Liitto huomauttaa, että vaikka hoitosuunnitelmaan on kirjattu huolta, uhkaa ja vaaraa aiheuttavan suden</p>	
--	--	--

	<p>määritelmät ja todettu toimenpiteiden olevan tapauskohtaisia sekä tappamisen olevan viimeinen keino, niin liiton mukaan määritelmien tulkinta vaihtelee suuresti alueellisesti.</p> <p>Luonto-Liitto toteaa, että on hyvä, että vahinkojen ennaltaehkäisyyn panostetaan taloudellisesti esim. petoaitojen ja neuvonnan kautta. Liiton mukaan olisi tärkeää, että esim. laumanvartijakoirakasvattajia otettaisiin mukaan reviiriyhteistyöryhmiin. EU:n taholta myönnettävää tukea petovahinkojen ennaltaehkäisyyn on Liiton mielestä tärkeää markkinoida näkyvämmiin. Metsästyskoiravahinkojen osalta Luonto-Liitto tuo esille, että koiria kuolee muistakin syistä (esim. liikennevahingot, hukkuminen) ja että olisi tärkeää koostaa kattava tilasto myös koirien muista kuolinsyistä, jolloin susien aiheuttamat koiravahingot saisivat oikean mittasuhteen. Lisäksi Luonto-Liitto tuo esille, että olisi tärkeää, että metsästäjiä kannustettaisiin sellaisiin metsästystapoihin, jossa riskit susivahingolle ovat pienemmät. Taloudellinen kannustin koirien suojavälineiden kehitykseen olisi myös toivottavaa.</p> <p>Luonto-Liiton mukaan koirien käyttö sudenmetsästyksessä on kiellettävä, koska metsästystapa on epäeettinen. Liitto tuo esille, että metsästykseseen osallistuvien koirien määrää ei ole myöskään rajoitettu Suomessa. Metsästyskoiriin liittyen liitto huomauttaa, että olisi hyvä pohtia, voisiko metsästyskulttuuria kehittää koirien ja susien kannalta turvallisempaan suuntaan. Luonto-Liiton mukaan vahinkoa ei pidä korvata, mikäli koira on laskettu suojaamatta tai valvomatta pihapiiriin.</p> <p>Luonto-Liitto toteaa, että on tärkeää, että reviiriyhteistyöryhmiin ja kyläyhteisöihin saadaan sellaisia henkilöitä, jotka paikallisella tasolla kertovat kanta-arviomenetelmistä, koska kanta-arviosta väitellään ja virallista kanta-arviota ei kaikissa piireissä haluta uskoa.</p> <p>Tieteellisen tutkimuksen hyödyntäminen ja Luonnonvarakeskuksen yhteistyö eri toimijoiden kanssa sekä tutkimustulosten popularisointi sekä asiallisen tiedon levittäminen on tärkeää. Suunnitelmat luottamuksen ja vuoropuhelun kehittämiseksi eri toimijoiden välillä on tärkeää. Luonto-Liitto toteaa, että</p>	
--	---	--

	<p>hoitosuunnitelmassa ei mainita reviiriyhteistyöryhmissä tunnistettuja ongelmia, vaikkakin toimenpiteet ovat hyviä. Luonto-Liiton mukaan on toivottavaa saada sidosryhmiin ulkopuolinen moderaattori ja pohtia ylipäätään työryhmien kokoonpanoa. On toivottavaa, että reviiriyhteistyöryhmien jäsenet olisivat sitoutuneet pelon ja vihan lietsontaan mahdollisuuksien mukaan. Susiin liittyvään viestintään koskevat kirjaukset ovat Luonto-Liiton mielestä hyviä. Liitto tuo esille, että on tärkeää, että susiviestintää tehdään suomen kielen lisäksi aktiivisesti myös ruotsin kielellä.</p> <p>Hoitosuunnitelmassa mainittu yhteistyö Norjan ja Ruotsin sekä yhteistyön lisääminen Venäjän kanssa vaikuttaa lupaavalta. Samalla on Luonto-Liiton mukaan huolestuttavaa suden ja muiden petoeläinten asema Suomen poronhoitoalueella. Myös Ahvenanmaalle vaeltaneiden susien elämä on turvattava. Luonto-Liitto toivoo, että poronhoitoalueella otetaan käyttöön reviiripohjainen korvaus, kuten on jo tehty maakotkan kohdalla. Liiton mukaan hoitosuunnitelmassa ei nähdä, että poronhoitoalueella voisi jatkossakaan elää lisääntyviä susia ja samanaikaisesti tiedostetaan, että tämä on ainoa alue, jota kautta susi voisi luontaisesti siirtyä Suomesta Skandinaviaan ja toisin päin. Liiton mukaan on hyvä, että provahinkoihin liittyen jatketaan maastotarkastuksiin liittyvien käytänteiden kehittämistä.</p> <p>Liiton mielestä on hyvä, että suurpetojen vaikutus hirvikantaan otetaan huomioon hirven kannanhoidossa.</p> <p>Suden kannanhoidollista metsästystä ei Luonto-Liiton mielestä pidä sallia. Kannanhoidollinen metsästys vaarantaa suden pienimmän elinvoimaisen susikannan ylläpitämistä ja estää samalla suden suotuisan suojelun tason saavuttamisen.</p> <p>Luonto-Liiton mielestä suunnitelmat ampua sudet metsäpeurojen siirtoistutusalueilta tarkoittaisivat suden toistuvaa tappamista näiltä alueilta, koska uudet sudet siirtyisivät alueelle, vaikka sieltä olisi tapettu koko lauma.</p>	
--	--	--

	<p>Luonto-Liiton mielestä on ristiriitaista, että metsäpeuroja saa metsästä, vaikka niitä samaan aikaan siirtoistutetaan ja uhanlaisia susia suunnitellaan tapettavaksi.</p> <p>Kirjaukset koskien villikoiria, koirasusia luonnossa, sairauksia ja susien siirtoistutuksia sekä viestintä ja sähköinen tiedonjako -hankkeita ovat hyviä.</p>	
<p>52. WWF Suomi</p>	<p>WWF Suomi toteaa lausunnossaan, että rauhanomaisen rinnakkaiselon tavoitteen osalta hoitosuunnitelma luonnos vie asioita vahvasti oikeaan suuntaan. WWF Suomi toteaa, että tärkein heidän huolistaan luonnoksen osalta on, että susi aiotaan edelleen pitää lisääntyvänä lajina poissa poronhoitoalueelta, joka on merkittävä osa sen luontaista levinneisyysaluetta Suomessa.</p> <p>WWF Suomi toteaa, että susikannan heilahteluihin ja suden uhanlaiseen asemaan on syynä liian suuri metsästyksen – niin laittoman kuin laillisenkin – aiheuttama kuolleisuus. WWF Suomen mukaan susikannan hoidon tavoitteena on ollut ja jatkossakin on lajin suotuisa suojelutaso. Suunnitelmassa esitetty lähtökohta, että ”susikannan suojelu onnistuu vain, jos susien kanssa samalla alueella asuvien ja toimivien ihmisten huolet ja tarpeet otetaan kannanhallinnassa huomioon ja puututaan susien laittomaan tappamiseen tehokkaasti” on hyvä ja perusteltu.</p> <p>WWF Suomen mukaan kokonaisuudessaan hoitosuunnitelma luonnos on monessa mielessä huomattava askel parempaan suuntaan susikannan hoidossa ja asenteessa sutta kohtaan. Kiitettävää on, että selvästi aiempaa enemmän painotetaan suden sietämisen edistämistä ja perustan luomista suden hyväksyttävyydelle. WWF on täysin samaa mieltä siitä, että laillinen metsästys ei voi olla ainoa keino susien sietämisen lisäämiseen.</p> <p>Esitetyt määrittelyt huolta, uhkaa tai vaaraa aiheuttavista susista ja näihin liittyvät toimintamallit ovat hyviä ja selkeyttävät tilannetta. Valtaosa esitetyistä toimenpiteistä (luvut 2.1, 2.2., 2.3., 2.4., 2.6.1, 3.2., 3.3., 3.4. ja 3.5. ovat WWF:n mielestä perusteltuja ja kannatettavia.</p> <p>WWF:n mukaan hyvää ja tärkeää on, että pienin elinvoimainen susikanta ja suotuisa suojelun taso erotetaan käsitteinä selkeästi toisistaan. Tämä tulee</p>	

	<p>WWF:n mukaan huomioida myös kohdassa 2.6.2. toimenpiteessä: Kannanhoidollisen metsästyksen tarkoituksena ei saa olla leikata susikanta pienimmän elinvoimaisen kannan tasolle, vaan samaan aikaan tulee varmistaa kannan kasvaminen kohti suotuisaa tasoa. Tämä tulee kirjata hoitosuunnitelman toimenpiteeseen.</p> <p>WWF on samaa mieltä siinä, että suden suotuisan suojelutason määrittelyssä on perusteltua tarkastella yhtä maata laajempia alueita. WWF esittääkin, että yhteispohjoismaisen susikannan hoitosuunnitelman laatiminen kirjataan hoitosuunnitelman tavoitteeksi.</p> <p>WWF:n mukaan hoitosuunnitelman suurin puute on, että se ei esitä tavoitetta eikä toimenpiteitä suden suojelutilanteen parantamiseksi poronhoitoalueella. WWF toteaa, että jos susikannan hoitosuunnitelmassa ei esitetä tavoitteita ja toimenpiteitä suden suojelutilanteen parantamiseksi edes pitkällä tähtäimellä, on suunnitelma sisäisesti ristiriitainen, koska se ei levinneisyysalueen osalta tavoittele luontodirektiivin edellyttämää suden suotuisaa suojelun tasoa Suomessa. Hoitosuunnitelmaan tulee lisätä pitkän tähtäimen tavoite susilaumojen asettumisesta myös poronhoitoalueelle (lähinnä Lapin suuriin kansallispuistoihin ja niiden lähiympäristöön) sekä toimenpiteitä, joilla tähän vähitellen päästään. WWF:n mielestä kohdan 2.5. luonnonarvokaupan toimenpide on lupaava ja kokeilemisen arvoinen. WWF ehdottaa, että toimenpiteeksi kirjataan, että käynnistetään koehanke, jossa luonnonarvokaupalla luodaan susireviirialueita ja leviämiskäytävä poronhoitoalueelle. Samalla Suomen tulisi toimia pohjoismaisessa yhteistyössä niin, että Ruotsin poronhoitoalueella kokeiltaisiin vastaavaa.</p> <p>WWF kannattaa suurpetojen suojelun ja poronhoitoelinkeinon yhteensovittamiseksi myös reviiripohjaiseen malliin siirtymistä, jossa korvaus maksetaan alueella elävien ja lisääntyvien suurpetojen määrän ja poikastuoton mukaan.</p> <p>Kohdassa 2.3.1. WWF esittää lisättäväksi (esim. yhteispohjoismainen) hankkeen, jossa selvitetään suden DNA-seurannan laajentamista lumijäljistä kerättävään</p>	
--	---	--

	<p>DNA:han. Kohdassa 2.2.3. Vahinkojen ennaltaehkäisy WWF osallistuu mielellään kuvattuun toimenpiteeseen ”Luontojärjestöt koordinoivat...”. Susiaitalkoot sopisivat hyvin talkooleiritoiminnaksi. WWF toteaa vahinkojen ennaltaehkäisyyn liittyen, että suunnitelmassa voisi mainita myös laumanvartijaeläimistä laamojen käytöstä lammastiloilla.</p>	
<p>53. Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys</p>	<p>Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys toteaa lausunnossaan, että susikannan hoitosuunnitelman taustasiosta puuttuu Lapin susikannan arviointi. Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys toteaa, että taustoittaessa tulisi tuoda esille, että Lapissa ei ole syntynyt susipentueita yli 50 vuoteen. Myös Lapin susitutkimuksen ja seurannan puuttuminen tulee tuoda esille, sillä on merkitystä arvioitaessa direktiivin noudattamista tai noudattamatta jättämistä.</p> <p>Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistyksen mielestä suunnitelmaluonnos ei täytä sille asetettuja vaatimuksia, joten sitä ei tulisi kutsua hoitosuunnitelmaksi.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että hoitosuunnitelmassa on hyvää se, että on saatu selville susikannan kokoa säätelevät syyt pääpiirteissään. Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys toteaa, että laitonta tappamista ei tule sallia ja suunnitelmassa on osoitettava riittävät resurssit valvonnalle.</p> <p>Luonnonsuojeluyhdistyksen mielestä termi ”kannanhoidollinen” metsästys on arvolatautunut ja sisältää viestin, että susikanta voisi ilman metsästystä huonosti. Yhdistyksen mukaan on riidaton tosiasia, että susikanta säätelee itseään ja ravinnon vähetessä sudet liikkuvat laajalle.</p> <p>Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistyksen mukaan Suomen susikannan ekologinen minimi on 50 lisääntyvää laumaa. Luonnonsuojeluyhdistys toteaa, että 25 lauman minimi ei pidä yllä geneettistä monimuotoisuutta. Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistyksen mielestä kyseessä on EU:n sisäinen asia eikä ulkopuolisia susia ei tule laskea kannan arvioinnissa mukaan. Venäjän puolelta siirtymistä ei tapahdu enää kuten ennen.</p>	

	<p>Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistyksen mielestä hoitosuunnitelmaluonnoksessa vapaana kulkevat metsästyskoirat on otettu kyseenalaistamatta metsästysmuotoa. Nykymuotoinen ajavan hirvikoiran käyttö on metsästyslain vastaista ja sekin tulee tuoda suunnitelmassa esille.</p> <p>Lausunnonantajan mielestä hoitosuunnitelman valmisteluryhmä ei ole tunnistanut suunnitelman muutostarpeita pienimmän ekologisesti kestävänsä kannan määrittämisen eikä etenkin Lapin susikannan palauttamisen osalta. Luonnonsuojelunäkökulma on hoitosuunnitelmassa jäänyt yhdistyksen mielestä toteutumatta. Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys viittaa huhtikuussa pidettyyn Lapin alueellisen riistaneuvoston ja sidosryhmien tilaisuuteen ja toteaa, että paikalla oli 3 suojelun edustajaa ja 30 metsästäjää. Yhdistyksen mielestä valmisteluun olisi tullut kuulua myös luonnonsuojelijoiden oma kuuleminen riistakeskusalueittain. Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistyksen mielestä hoitosuunnitelman valmistelu on ollut yksipuolista ja asetetut kysymykset keskustelua rajaavia ja metsästyslähtöisiä. Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys esittää, että suunnitelma tulee palauttaa alueelliseen valmisteluun. Lausuntopyyntöissä ei ollut mukana tausta-aineistoa, johon viitataan (vuoden 2015 aineistoa). Yhdistys toteaa, että puuttuva valmisteluasiakirja ei täytä hallintolain menettelytapa vaatimuksia ja suunnitelma tulee palauttaa uudelleen valmisteltavaksi.</p> <p>Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistyksen mielestä hoitosuunnitelman toteamus ”Vahvan viestinnällisen panostuksen kautta on pyrittävä siihen, että politiikkaan pääsevät jatkossa vaikuttamaan he, jotka suden kanssa oikeasti elämänsä jakavat.” sisältää arvolatauksia ja olettamuksia. Yhdistys toteaa, että politiikkaan pääsee vaikuttamaan osallistumalla ja äänestämällä. Osallistuminen ei ole nykyään paikallista vaan suomenkielen alueella ja kansainvälisesti tapahtuvaa.</p> <p>Yhdistyksen mielestä vähimmäiskantaa tarkasteltaessa tulee huomioida EU:n ulkopuolelta (Venäjän rajalta) 1/3, koska metsästyspaine Venäjän puolella on kasvussa.</p>	
--	---	--

	<p>Yhdistyksen mukaan luontodirektiivin 17 artiklan mukaan Lapin susikannan tutkimuksen puuttuessa ei voida aukottomasti osoittaa, että laji pysyisi pitkällä aikavälillä luontaisen elinympäristönsä osana. Lajin luontainen levinneisyys Lapin alueella on pienentynyt ja pienenee yhdistyksen mukaan vuosittain ja siten suunnitelma rikkoo direktiiviä. Yhdistys lisää, että Skandinavian susipopulaatiota ei voida laskea Suomen populaatioon kuuluvaksi, koska suurin osa Ruotsiin siirtyneistä susista tapetaan.</p> <p>Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys toteaa, ettei poronhoitoaluetta koskevaa hoitosuunnitelmaluonnoksen virkettä ”Käytännössä se tarkoittaisi niin suurta susikantaa, että se yhdessä muiden suurpetokantojen kanssa johtaisi sekä sosiaalisesti että taloudellisesti, mutta myös ekologisesti kestävämpään tilanteeseen.” perustella mitenkään. Lisäksi yhdistys toteaa, että suunnitelmassa ei ole aukottomasti esitetty, kuinka varmistetaan esteetön geenivirta valtioiden välillä.</p> <p>Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistyksen mielestä vahinkojen korvausten maksamiseen tulee suhtautua kriittisesti ja korvauksia tulisi maksaa vain alueilla, joilla on ekologisesti kestävä susikanta. Yhdistyksen mukaan korvaukset kiihdyttävät tappamista ja Lapin susien kannalta olisi täysin neutraalia, maksetaanko korvauksia vai ei. Korvaukset tulisi rajata vain niiden eläinten haltijoille, joiden eläimet ovat omistajansa välittömässä hallinnassa kuten aitauksessa tai näköpiirissä. Yhdistyksen mukaan korvausten maksamisen järkevyyttä tai vaikutuksia ei ole selvitetty. Yhdistys toteaa, että porojen osalta ei ole selvitetty porojen luontaisia kuolemansyitä tai kuolevuutta paliskuntien välillä.</p> <p>Poronhoitoalueeseen liittyen Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys toteaa, että poronhoitoalueen vahinkoja ei saa rajoittaa suotuisan suojelutason kustannuksella. Lausunnonantaja toteaa Lapin aluetilaisuudessa esittäneensä, että Lapin ekologinen minimi olisi 3 lisääntyvää laumaa, jotka eivät ole rajalaumoja. Lausunnonantajan mielestä valmistelu on asenteellista, eikä luonnonsuojeluyhdistyksen esityksiä ole kirjattu.</p>	
--	---	--

	<p>Lausunnonantaja kysyy hoitosuunnitelmaluonnoksen kirjauksen: ”Metsästyslupien määrä vähensi laittoman tappamisen riskiä ja suurempi susikanta lisäsi sen riskiä.” liittyen, mihin perustuvat metsästyslupien määrän vaikutus laittomaan tappamiseen ja kasvattiko lupien määrän kasvattaminen laitonta pyyntiä vai päinvastoin. Lausunnonantaja toteaa, että valvontaa tulee lisätä, eikä susien tappamista tule sallia. Erätarkastajien määrää tulee lisätä ja toimivaltuuksia laajentaa myös yksityismaille tai lajikohtaisesti yleisvaltuutena.</p> <p>Lausunnossa esitetään, että susien pihavierailujen yhteydessä tehtävissä viranomaistarkastuksissa tulisi olla yhteydessä myös paikallisiin ympäristönsuojeluviranomaisiin niin, että voidaan tarkastaa myös jätteiden käsittely ja varastointi eli ovatko ne ympäristönsuojelulain mukaisella tasolla. Lausunnossa todetaan, että poliisille tulee laatia valtakunnalliset ohjeet ja yhteiset menettelytavat. Poliisin voimavaroista tulee myös huolehtia.</p> <p>Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys toteaa, että erityisen merkittävän vahingon määritelmä tulee aukaista.</p> <p>Vahinkojen ennaltaehkäisyyn liittyen luonnonsuojeluyhdistys toteaa, että GPS tietojen julkisuuden tulee olla täsmälleen samanlaista sekä porotaloudelle, että luonnonsuojelijoille.</p> <p>Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys toteaa, että Lapin susikannan direktiivin mukaiseen arviointiin tulee Lapissa olla elinvoimainen susikanta. Riistakeskuksen tulee ottaa tarkkailuvastuu myös Lapissa ja valvonnalle ja tutkimukselle tulee varata riittävät resurssit. Yhdistyksen mukaan paliskuntien velvoittaminen petojen tarkkailuun ei ole riippumatonta. Lapissa täytyy lausunnonantajan mielestä perustaa myös reviirikohtainen työryhmä 0-reviirialueelle sukupuuton jatkumisen estämiseksi.</p> <p>Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys esittää, että Suomen tulee tasavertaisesti toimia EU:n sisällä (Ruotsi) ja ulkopuolella (Norja ja Venäjä). Venäjän kanssa tulisi sopia suden rauhoitusvyöhykkeestä rajan läheisyydessä ja EU</p>	
--	---	--

	<p>kansalaisten harjoittamaan suden tappamiseen EU:n ulkopuolella. Suomen tulee yhdistyksen mukaan turvata 5 suden siirtyminen vuodessa Ruotsin alueelle. Todetaan vielä, että Karjalan tasavallan lisäksi aktiivista suojelutoimintaa tulee olla Murmanskin alueen kanssa.</p> <p>Monilajiseen kannanhoitoon Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys toteaa, että hirvieläinkantoja ei tule metsästä alueilla, joissa on runsaasti susia.</p> <p>Yhdistyksen mukaan kannanhoidosta ja metsästyksestä ei tule puhua samassa yhteydessä.</p> <p>Lausunnonantajan mukaan suunnitelmaan on jäänyt auki kirjoittamatta metsäpeuran luontainen esiintymisalue ja että valtaosa poronhoitoalueesta ja Saariselän eteläpuolinen Lappi ovat olleet metsäpeuran elinaluetta. Lausunnonantaja toteaa lukuun "sairaudet", että raivotauti kuuluu osana boraaliseen metsäluontoon. Lausunnonantaja toteaa, että suunnitelmasta on jätetty pois alkuperäislajien ja ns. tulokaslajien ja suden vuorovaikutus.</p>	
<p>54. Suomen ajokoirajärjestö</p>	<p>Suomen ajokoirajärjestö toteaa lausunnossaan olevan huolissaan koiralla metsästyksen tulevaisuudesta. Lisääntyneistä susireviireistä huolimatta koiravahinkojen määrä on pysynyt usean vuoden ajan lähes vakiona, koska yhä laajenevilla alueilla perinteinen koiralla metsästys on täytynyt lopettaa. Uhkatilanteissa kansalaisten oikeutta suojata omaisuuttaan suden hyökkäyksiltä pakkotila lainsäädännön perusteella tulee saattaa ihmisten tietoisuuteen.</p> <p>Järjestö toteaa, että suomenajokoiran pitkäkestoinen kasvatustyö on vaarassa, koska uusia harrastajia on vaikea löytää ikääntyneiden tilalle. Lisäksi todetaan, että jalostusta ohjaava koetoiminta on monin paikoin jouduttu lopettamaan susivaaran takia. Lausunnossa todetaan, että pantasusien paikannustiedot olisi saatava näkyviin lähes reaaliaikaisesti, ja lisäksi riistakeskus olisi velvoitettava ennen koirakokeen järjestämistä täsmentämään tiedossa olevien susien paikkatiedot koetoimikunnalle turvallisten maastojen järjestämiseksi.</p>	

	<p>Lausunnossa todetaan, että suden kanta-arvion läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta eri toimijoiden välillä on lisättävä. Lausunnon mukaan osaksi kanta-arviota tulee ottaa koko maan kattava lumijälkilaskenta, jossa tehtävänsä koulutetut jälkilaskijat kirjaavat havaintojaan.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että kaikkien tutkittujen susien DNA tulee julkaista ja koirasusiksi todetut yksilöt poistaa kannasta. Lisäksi todetaan, että susi ei tarvitse tiukkaa suojelua, koska se ei ole maailman mittakaavassa uhanalainen. Suomen Ajokoirajärjestön jäsenilleen tekemän kyselyn mukaan sopiva susikanta Suomessa on noin 100–150 yksilöä. Ylimenevä osa on järjestön mukaan vuosittain poistettava kannanhoidollisella metsästyksellä, jossa poistetaan ensisijaisesti ihmisasutuksen liepeillä kulkevat sudet tai muuten haittaa aiheuttavat sudet. Kannanhoidolliset luvat tulisi palauttaa lukumääräperusteiseksi ja luvilta tulisi poistaa valitusoikeus. Tarvittaessa tulee antaa lupa koko lauman poistoon.</p>	
<p>55. Suomen pystykorvajärjestö ry ja Suomen Laikajärjestö ry</p>	<p>Suomen pystykorvajärjestö ja Suomen Laikajärjestö toteavat yhteisessä lausunnossaan, että yleisesti ottaen luonnon susikannan hoitosuunnitelmaksi on hyvä ja perusteellisesti tehty. Kiitosta saavat niin luottamusta lisäävät toimet ja viestinnän parantaminen. Erityisen hyvänä Suomen pystykorvajärjestö ja Suomen Laikajärjestö pitävät kirjausta, että suojelutason määrittelyssä on perusteltua tarkastella yhtä maata laajempia alueita. Suotuisan suojelutason saavuttaminen yksinomaan Suomen rajojen sisällä ilman, että kannan yhteyksiä toisiin populaatioihin ei ole varmistettu ja huomioitu ei voi olla kokonaiskestävä ratkaisu. Lausunnossa todetaan, että näitä parantamisia koskevat suunnitelmat pitäisi olla konkreettisempia.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että hoitosuunnitelmaluonnoksesta puuttuvat nykyistä tehokkaammat ja nopeammat keinot puuttua suden siedättämiseksi ihmiselle, joka voidaan ymmärtää sen ihmisarkuuden palauttamisena.</p> <p>Sudenhoitosuunnitelman painopisteen tulisi olla susivahinkojen ennalta estämisessä. Susialueella asuvien pitäisi luottaa siihen, että heistä ja heidän harrastusmahdollisuuksistaan välitetään. Häirikkösusien nopea poistaminen ja</p>	

	<p>kannanhoidollinen metsästys parantavat lausunnon mukaan susien lähellä asuvien ihmisten sietokykyä.</p> <p>Lausunnossa viitataan susiennustemalliin ja hoitosuunnitelmassa viitattuun kanta-arvioon ja kysytään, onko järkevää käyttää hoitosuunnitelmaa laadittaessa niin suurta poikkeamaa.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että metsästäjien leimaaminen menneisyyden varjolla suden salametsästäjiksi on saanut luonnoksessa oudon korostuneen aseman. Järjestöjen käsityksen mukaan suuri osa kadonneeksi todetuista susista, joiden kuolinsyytä ei ole voitu todentaa, oletetaan joutuneen salametsästyksen kohteeksi. Suomen pystykorvajärjestö ja Suomen laikakoirajärjestö esittävät, että koirille vaaraksi todetut sudet pitäisi pystyä poistamaan nopeasti ja joustavasti. Lumettomana aikana metsästyksessä pitäisi voida hyödyntää Luken hallussa olevaa paikannus- ym. tietoa ja tarvittaessa henkilöstöäkin.</p> <p>Susilauman reviiirin ollessa jonkin metsästysseuran alueella tilanne voi lausunnon mukaan olla pitkäkestoisena kyseiselle metsästysseuralle kohtuuton. Todetaan, että tämä voi olla uhkatekijä hirtiverotussuunnitelman toteutumiselle. Lausunnossa vaaditaan muutosta siihen, että koiran omistaja ei voi puolustaa koiran henkeä joutumatta epäillyksi törkeästä metsästysrikoksesta. Lisäksi esitetään, että koiravahingon korvauksen suuruutta määriteltäessä tulisi huomioida nykykäytännöstä poiketen koirien jalostuksellinen arvo.</p>	
<p>56. Suomen Harmaahirvikoirajärjestö ry</p>	<p>Suomen Harmaahirvikoirajärjestö toteaa lausunnossaan, että luonnosta susikannan hoitosuunnitelmaksi voisi tiivistää. Harmaahirvikoirajärjestön mielestä luonnoksessa syyllistetään paikallisia ihmisiä suden salametsästyksestä. Järjestön mukaan kovaa näyttöä salametsästyksestä ei ole ja syyttelevästä sävystä pitäisi päästä eroon.</p> <p>Harmaahirvikoirajärjestö tuo esille, että metsästyskoira on monille perheenjäsen. Järjestö toteaaakin, että on vaikea ymmärtää, miksi pitäisi sietää näitä menetyksiä ja että rahalla ei perheenjäsentä saa korvattua. Järjestö huomauttaa, että luonnoksessa koirien korvausarvosta todetaan, että ne arvotettaisiin iän mukaan</p>	

	<p>ja toteaa, että arvo muodostuu pikemminkin taidoista, työmoraalista, terveydestä ja jalostusarvosta.</p> <p>Harmaahirvikoirajärjestön mukaan hoitosuunnitelmaluonnoksessa tulisi keskittyä keinoihin ongelmien pienentämiseen ja siihen, että ne ovat selkeitä. Päätösten pitäisi tapahtua nopeasti ja paikallisesti.</p> <p>Harmaahirvikoirajärjestön mielestä lyhyen aikavälin tavoite on väärä lähtökohta, koska susi ei eläimenä tunne maiden rajoja, eikä Suomessa ole erillistä susipopulaatiota. Toinen askel suunnitelmassa on pidemmän aikavälin tavoite, jossa keskeisenä asiana on rajat ylittävä yhteistyö. Järjestön mukaan tässä tavoitteena on lisätä susikantaa Suomessa niin, että muodostuu silta meidän (Suomi ja itänaapurit) 50 000 suden populaation ja Skandinavian susipopulaation välillä. Järjestön mukaan tuossa vaiheessa ollaan suurissa vaikeuksissa ja paikalliset ajetaan konfliktiin viranomaisten kanssa.</p> <p>Harmaahirvikoirajärjestö toteaa, että hoitosuunnitelmassa puhutaan Suomen susikannasta tai populaatiosta ja että Suomen populaatio ei ole suljettu populaatio. Siihen eivät järjestön mukaan päde suljetun populaation geneettiset riskitekijät. Harmaahirvikoirajärjestö tuo esille, että luonnoksessa ei mainita, että Luken kanta-arvio tulisi määrajoin varmentaa. Järjestö esittää, että keino kanta-arvion varmentamiseen olisi lumen aikainen jälkilaskenta.</p> <p>Harmaahirvikoirajärjestö toteaa, että tavoitteena on kasvattaa susikantaa niin,, että Skandinavian populaatio saadaan yhdistettyä populaatioon, jonka reuna-alueella Suomi sijaitsee tarkoittaa kasvua nykyiselle susikannalle. Tavoite on järjestön mukaan kestävä. Järjestön mukaan Suomen populaation pitäminen omana populaationaan on väärä lähtökohta.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että metsästyskoirajärjestöt eivät olleet mukana hoitosuunnitelman teossa. Lausunnonantaja lisää: ”Se siitä osallistuvuudesta ja avoimesta vuorovaikuttamisesta.”</p>	
--	--	--

	<p>Harmaahirvikoirajärjestö toteaa, että metsästäjien tietotaitoa tulee käyttää uusien metsästäjien kouluttamisessa kuin tiedottamisessa ja kouluissa. Kouluyhteistyössä koirametsästäjillä voi olla omakohtaista kokemusta ja sitä pitäisi hyödyntää. Lausunnon mukaan korvauksen koiravahingosta tulisi olla moninkertainen kaupalliseen arvoon nähden, että saataisiin lisättyä hyväksyntää ihmisissä.</p> <p>Järjestö toteaa, että haaskojen käyttö luontoturismiin hyväksi pitää lopettaa, koska se siedättää petoja ihmisten hajuun ja nostaa vahinkoriskejä. Metsästäjillä tulisi olla kattavampaa ja tarkempaa seurantatietoa käytettävissä (erityisesti koirametsästäjillä).</p> <p>Lausunnossa kysytään, voitaisiinko suunnitelmaan ottaa mukaan dokumentoidut laittomat tapot ja niiden dokumentoidut vaikutukset yhteiskuntaan.</p> <p>Harmaahirvikoirajärjestön mukaan ongelmien luokittelut ja niihin liittyvät poliisin ohjeet tulisi olla selkeitä ja läpinäkyviä kaikille osapuolille. Tapauskohtainen harkinta hidastaa päätöksentekoa, ja se tulisi korvata selkeillä kriteereillä, joiden mukaan poliisi toimii.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että norjanhirvikoiraa ei ole hirvikoiraroduista yleisin.</p> <p>Harmaahirvikoirajärjestön mukaan luottamus on kadonnut ja sitä on vaikeaa saada takaisin (kommenttina kohtaan luottamus ja tieto).</p> <p>Koirasusien osalta tulee harmaahirvikoirajärjestön mukaan kirjoittaa selkeästi auki, mitä tarkoittaa risteymä neljässä ensimmäisessä sukupolvessa. Eläintauteihin liittyen järjestö kysyy, miksi hoitosuunnitelmassa ei oteta esille afrikkalaista sikaruttoa.</p>	<p>Korjataan kohta.</p>
<p>57. Suomen Beaglejärjestö ry</p>	<p>Suomen Beaglejärjestön mukaan hoitosuunnitelmaluonnoksen tavoitteen asettelussa oleva pienimmän elinvoimaisen kannan määrittely perustuu virheelliseen käsitykseen, että Suomen susikanta olisi eristyksissä muusta</p>	

	<p>maailmasta. Beaglejärjestö toteaa kannan olevan osa Venäjän susipopulaatiota, eikä sen elinvoimaisuuden säilyttämiseen tarvita 25:ttä pesivää paria.</p> <p>Beaglejärjestö toteaa lausunnossaan, että hoitosuunnitelmassa ei esitetä toimenpiteitä luottamuspuolan poistamiseksi toimijoiden ja suurimman sidosryhmän, metsästäjien, välillä. Järjestön mielestä läpi suunnitelman metsästäjät leimataan susien salakaatajiksi.</p> <p>Suomen Beaglejärjestön mukaan koiravahinkojen ennaltaehkäisyssä susien GPS-paikannuksilla saadut paikkatiedot ovat ensiarvoisen tärkeitä ja niiden tarkkuutta ja viiveettömyyttä tulisi kehittää. Taloudellisia resursseja tulisi suunnata susien pannoittamiseen.</p> <p>Beaglejärjestön mielestä kanta-arvioiden luotettavuudessa ja tieteellisessä tasossa on huomattavasti parantamisen varaa. Susien kanta-arviota tehdessä Luke tulisi velvoittaa osallistumaan yhteiseen lumijälkilaskentaan metsästystahojen kanssa.</p>	
<p>58. Suomen Kennelliito</p>	<p>Suomen Kennelliitto toteaa lausunnossaan, että hoitosuunnitelma luonnokseen kirjattu lyhyen aikavälin tavoite luo käsityksen, että susikannan osalta tilanne ei tule helpottamaan Kennelliiton toimintaa. Kennelliitto toteaa, että koulutus- ja koetoiminnan lisäksi koirien käyttö metsästyksessä on osittain estynyt hirvieläinten ja etenkin peuran tihentymäalueilla, joilla on petoja. Pidemmän aikavälin tarkoittaisi vaikeampaa tilannetta, ellei vahinkojen välttämiseksi saada aikaan merkittävämpiä toimenpiteitä.</p> <p>Hyvää luonnoksessa on Suomen Kennelliiton mukaan se, että siinä todetaan, että koiravahingot korvataan täysimääräisesti, hakemusten käsittelyä nopeutetaan ja maksetaan nopeasti. Näiden asioiden tulisi säilyä selväsanaisesti kirjattuna lopullisessa hoitosuunnitelmassa.</p> <p>Suomen Kennelliitto haluaa tuoda esille sen, että vaikka hirven ja metsätalouden kansantaloudellinen merkitys on kiistaton, on metsästyksen ja siihen liittyvän koirien kouluttamisen vaikutus myös kansantaloudellisesti kiistaton. Suomen</p>	

	<p>Kennelliitto esittää, että sivulla 11 viittaus määrärahojen riittävyyteen poistetaan (kohta ”määrärahojen niin salliessa”).</p> <p>Suomen Kennelliitto toteaa lausunnossaan, että suunnitelman luvun 2.2.3. toimenpidelaatikon GPS-pannoitustietoa ja suojaavia koiratarhoja koskevat kirjaukset ovat koe- ja koulutusmahdollisuuksien osalta riittämättömiä. Kennelliitto katsoo, että ennaltaehkäisevien toimenpiteiden tiedottaminen ei lisää susien sietämistä eikä luo kestäväää pohjaa susikannan hyväksyttävyydelle.</p> <p>Suomen Kennelliitto esittää, että susikannan hoitosuunnitelman aikana tulisi käynnistää myös muita hankkeita esimerkiksi susihavaintojen ja havaintojen paikkatiedon tallentamiseksi ja näyttämiseksi. Hankkeen voisi liittää yhdeksi osaksi ”Riistavahinkokeskus” hanketta. Kennelliitto toteaa, että hoitosuunnitelman valmistelu yhdessä sidosryhmien kanssa on ollut tärkeää ja että on kiitettävää, että suunnitelmassa korostetaan vuoropuhelun kehittämistä sekä niiden ihmisten vaikutusmahdollisuuksia, joiden elämää susikanta todella koskettaa. Suomen Kennelliitto pitää erittäin tärkeänä, että tämä toteutuu suunnitelman toimeenpanossa. Kennelliitto haluaa osaltaan olla kehittämässä rakentavaa yhteistyötä.</p>	
<p>59. Paliskuntain yhdistys</p>	<p>Paliskuntain yhdistys toteaa lausunnossaan, että hoitosuunnitelmaluonnoksessa on onnistuttu ottamaan hyvin huomioon poronhoitoalueen eteläpuolella asuvien ihmisten tarpeet ja yhteiselo susien kanssa. Myös poronhoitoalueen osalta luonnos on kohtuullisen asiallinen. Hoitosuunnitelman päivitystä on valmisteltu huolella valmistelu- ja ohjausryhmässä.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että suden sietämisen edistämiseen on varattava vuosittain tarpeeksi määrärahoja suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen. Niiden vähyys ja leikkaukset eivät edistä suden sietämisen parantamista. Lukuun 2.1.1. viitaten Paliskuntain yhdistys toteaa, että petojen aiheuttamat porovahingot pitää pyrkiä pitämään sillä tasolla, että ne voidaan maksaa täysimääräisenä.</p>	

	<p>Yhdistys toteaa, että viestinnän ja vuorovaikutuksen roolit ovat myös tärkeitä. Susien ja etenkin pantasusien liikkeistä poronhoitoalueella tulisi kyseisen alueen paliskunnan saada heti ajantasaista tietoa. Reaaliaikaisen tiedon avulla voidaan pyrkiä estämään vahinkoja ja löytää susien tappamat porot.</p> <p>Paliskuntain yhdistys toteaa kohdan 2.5.1. toimenpide-ehdotukseen luonnonarvokaupasta lounaisella poronhoitoalueella, etteivät poronhoito ja susireviirit sovellu samoille alueille. Luonnonarvokaupan soveltuvuuden arviointi tulee selvittää poronhoitoalueen ulkopuolella. Paliskuntain yhdistyksen mukaan pitäisi sen sijaan keskittyä selvittämään ja harkita susien siirtoa Suomesta suoraan Keski-Ruotsiin, mikäli Skandinavian susipopulaation geneettistä monimuotoisuutta ei voida turvata luontaisen vaelluksen turvin.</p> <p>Kohdan 3.1. toimenpide-ehdotus, että poronhoitoalueella susikannan kokoa rajoitetaan erittäin merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi, on erittäin tarpeellinen toimenpide poronhoidon edellytysten turvaamiseksi. Luonnoksessa on asiallisesti huomioitu tarve vahinkoperusteisille poikkeusluville ilman kiintiöitä poronhoitoalueella.</p> <p>Kohdan 3.2. esitys susikannan rajoittamisesta kokonaisten laumojen poistamisen kautta Kainuun metsäpeura-alueella on poronhoidon näkökulmasta tervetullut aloite. Kainuun poronhoitoalueen ongelmat susien kanssa ovat nykyisellään haasteellisia.</p> <p>Paliskuntain yhdistys toteaa, että suurpetojen haaskakuvaus poronhoitoalueella tulee kieltää, koska se lisää paikallisesti merkittävästi porovahinkoja. Haaskakuvausta harrastavien tulisi ilmoittaa kaikki havainnot suurpedoista TASSU-järjestelmään.</p>	
<p>60. Intresseföreningen för en levande skärgård r.f.</p>	<p>Lausunnonantaja toteaa, että laajempi yhteiskunnallinen keskustelu halutusta susien esiintymisen tasosta ja koetuista haitoista on jäänyt hyvin ohueksi. Lausunnossa todetaan, että suden esiintymisestä tai poikkeuksellisesta käytöksestä aiheutuva uhka kaupungeissa ja suuren asukastiheyden alueilla on</p>	

	<p>merkityksetön. Yksittäiselle elinkeinon harjoittajalle, metsästyskoiran omistajalle tai esimerkiksi metsäpeurapopulaatiolle uhka voi toteutuessaan olla erittäin vahingollinen, surullinen ja taloudellisesti merkittävä tapahtuma.</p> <p>Intresseföreningen för en levande skärgård toteaa, että kysymys ei kuitenkaan voi olla vain akateeminen, taloudellinen tai tilastollinen. On ihmisiä, jotka tuntevat todellista huolta ja pelkoa. Lausunnossa todetaan, että asettamalla susien sietäminen ja hyväksyttävyyden keskeiseen asemaan hoitosuunnitelmassa on unohdettu tai jätetty ilman riittävää merkitystä toinen keskeinen tavoite. Hoitosuunnitelmassa on kyettävä ottamaan kantaa, miten ongelman juurisyihin puututaan nopeasti, oikea-aikaisesti ja tehokkaasti.</p> <p>Luonnoksessa on tuotu esille, että riistavahinkojen korvausjärjestelmän kehittäminen. Tähän liittyen lausunnossa todetaan, että kehittämisen yhteydessä rahoituskin lienee tarpeen uudistaa. Lisäksi todetaan, että avaamatta jää vielä keskustelu ihmisten pelosta syntyvistä lisäkustannuksista: kuten pienten lasten vanhemmille ja kunnille aiheutuvista kustannuksista.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että esim. reviiiryhteistyöryhmien kohdalla on kuvattava myös valtuudet, vaikutusmahdollisuudet ja asiakokonaisuudet, joiden kehittämisestä prosessissa on mahdollista tehdä kehitysehdotuksia ja joiden toteuttaminen on mahdollisuuksien rajoissa.</p> <p>Lausunnossa toivotaan luonnosta selkiytettävän seuraavien näkökulmien pohjalta:</p> <p>3.1. Suden leviäminen tiheästi asutuille seuduille on ei toivottavaa ja sama koskee alueita, joilla on turkistarhausta, vapaasti laiduntavia lampaista ja porotaloutta. Karjankasvatukset ja hevostalouden näkökulmasta muita tehokkaita suojaustoimenpiteitä on tuettava. Tämä ei saa aiheuttaa tarvetta lisätä laumojen lukumäärää harvaan asutuilla seuduilla, jossa on jo reviiiri tai reviiirejä.</p> <p>3.2. Pihavierailuja tekeville susille on Lopettamisen ja karkottamisen keinoin palautettava niiden luontainen ihmisarkuus.</p>	
--	---	--

	<p>3.3. Lupien hallinta on palautettava paikalliselle tasolle ja lopettaminen toteutetaan ensisijaisesti poliisilain perusteella.</p> <p>3.4. Riistavahinkolakia on kehitettävä niin, että tiukasti suojeltujen lajien aiheuttamat haitat korvataan YM:n hallinnonalan määrärahoista. Ilman vuosittaista kattoa täysimääräisesti vahingon kärsijälle koskien myös vahingon välttämiseksi tehtyjä järjestelyjä ja toimenpiteitä. Kunnat lisätään korvauksen saajien joukkoon.</p> <p>4. Tavoitteeksi on asetettava sosiaalisesti hyväksytty sudenhoitosuunnitelma. Se vaatii lainsäädäntöön ja sopimuksiin myös muutoksia.</p> <p>4.1. Susi siirretään EU luontodirektiivin liitteestä IV liitteeseen V, koska tilanne on muuttunut esiintymisen osalta ratkaisevasti.</p> <p>4.2. Poliisilaki päivitetään tarkoituksenmukaisten toimenpiteiden mahdollistamiseksi. Mahdollistetaan lopettaminen myös ensisijaisena toimenpiteenä, jos se on tarkoituksenmukaisinta. Asutuksen tai kotieläinten ja turkistarhojen läheisyydessä toistuvasti liikkuvat sudet on lopetettava eikä karkotettava. Ratkaisuja valittaessa on painotettava nopeaa ja tehokasta ratkaisua.</p> <p>4.3. Susien määrä sopeutetaan alueen sosiaalisen kestävyysmukan. Sopeutumien toteutetaan suden kannanhoidollisena metsästyksenä suunnitelmallisesti. Metsästyksen tavoitteena on eläinten ihmisarkuuden säilyttäminen.</p> <p>4.4. Sopimukset ja lainsäädäntö, jotka säätelevät haitallisten suurpetoyksilöiden poistamista on kyettävä muuttamaan tarkoituksenmukaisemmiksi ja päätöksenteko on siirrettävä paikalliselle viranomaiselle tai viranomaisille.</p> <p>4.5. Riistavahinkolaki tulee muuttaa mahdollistaen täysimääräiset korvaukset kaikille vahingonkärsijöille. Kunnat on luettava mukaan korvauksen saajiin. Valtion talousarviossa myönnetään varat vahinkojen korvaamiseen.</p> <p>4.6. Tehtävien toimenpiteitä seurataan järjestelmällisesti ja korjaavia toimenpiteitä suunnitellaan ja toteutetaan vuosittain paikallistasolla. Tähän varataan erillinen määräraha.</p>	
--	---	--

<p>61. Maalahden seudun riistanhoitoyhdistys</p>	<p>Maalahden seudun rhy toteaa lausunnossaan, että hoitosuunnitelmaluonnoksessa on tärkeitä asioita, jotka käsitellään hyvin, mutta että käytännön toimissa on toivomisen varaan.</p> <p>Maalahden riistanhoitoyhdistys esittää, että susi siirretään EU:n luontodirektiivissä liitteestä IV liitteeseen V. Tämä mahdollistaisi rhy:n mukaan tehokkaammat toimet niihin susiin, jotka aiheuttavat ongelmia. Susipopulaation kokoa tulisi vähentää sillä perusteella, että susikanta on yhteydessä siperialaiseen susikantaan. Kun edelliset toimenpiteet on toteutettu, niin susikantaa tulee hoitaa niin, että niitä on harvaan asutuilla erämaa alueilla, joissa on riittävästi ruokaa eli sorkkaeläimiä.</p> <p>Maalahden riistanhoitoyhdistyksen mukaan tulee sallia kannanhoidollinen metsästys. Metsästyksen on keskityttävä sellaisiin yksilöihin, jotka liikkuvat lähellä asutusta. Sudet, jotka liikkuvat koulujen, päiväkotien, asumusten, kotieläinten tai turkistarhojen lähellä tulisi poistaa eikä karkottaa. Asumusten lähellä oleva reviiri tai reviiripari tulisi poistaa.</p> <p>Suden aiheuttamista vahingoista tulee maksaa täysi korvaus eläinten omistajille. Paikalliselle poliisille on annettava suurempi vapaus järjestää nopea metsästys (kannanhoidollinen metsästys). Ekologisen kestävyden tulisi olla haitallisten lajien kohdalla sosiaalisen kestävyden alaista. Byrokratiaa pitäisi yksinkertaistaa.</p> <p>Maalahden rhy on samaa mieltä, että tarvitaan viestintää kehittämään dialogia hallinnon, tutkimuksen ja sidosryhmien välillä. Maalahden rhy kuitenkin toteaa, että parannukset tapahtuvat hitaasti ja tarvittaisiin asennemuutoksia, ja että kyse on erosta dialogin ja sanelun välillä. Maalahden rhy:n mukaan yleinen sävy hoitosuunnitelmaluonnoksessa on kriittinen, kun puhutaan metsästäjistä tai paikallisten toimijoiden epäluottamuksesta riistahallintoon ja –tutkimukseen. Tämä ei ole rhy:n mukaan rakentavaa. Maalahden rhy toteaa, että susikannan hoito on yhteiskunnan asia ja että metsästäjistä on tullut äänitorvia, kun hallintoviranomaiset eivät tule paikalle.</p>	
---	---	--

<p>62. Lieksan susireviiriyhteistyöryhmä</p>	<p>Lieksan susireviiriyhteistyöryhmä esittää kokousmuistion 14.8.2019 mukaisesti lisäyksiä ja korjauksia hoitosuunnitelma luonnokseen. Reviiriyhteistyöryhmä esittää, että susikannan hoitosuunnitelman luonnokseen lukuun 2.1. lisätään kohta ”Poikkeavasti käyttäytyvä tai muutoin vahinkoa tai vaaraa aiheuttanut susi on poistettava mahdollisimman nopeasti”. Esitetty toimenpide parantaa lausunnon mukaan sietokykyä susiin.</p> <p>Lisäksi Lieksan susireviiriyhteistyöryhmä esittää, että lisätään lukuun 2.2.2., että poikkeavasti käyttäytyvän suden kohdalla pitää ottaa huomioon eläintauti- ja eläinsuojeluasiat ja mm. rabieksen mahdollisuus.</p> <p>Lieksan susireviiriyhteistyöryhmän lausunnossa tuodaan esille, että Lieksan Ruunaan alkuperäinen metsäpeurakanta on taantunut kahdestasadasta noin kymmeneen yksilöön. Lisäksi todetaan, että populaation pelastamiseksi ja palauttamiseksi vaaditaan vahvoja toimenpiteitä. Edellä mainittu tulisi lisätä lukuun 3.2., jossa käsitellään metsäpeuraa omana erityiskysymyksenään.</p> <p>Lausunnossa pyydetään korjaamaan luonnoksen luvusta 3.4. kohta, jossa käsitellään hirviekkinokkia. Lausunnossa todetaan, että hirviekkinokin kotoperäinen tartunta on todettu Pohjois-Karjalassa 2015.</p>	
<p>63. Raasepori-Salon reviiriyhteistyöryhmän jäsenet</p>	<p>Lausunnossa on esitetty Raasepori-Salon reviiriyhteistyöryhmän jäsenten kannanottoja. Reviiriyhteistyöryhmä ei anna yhteistä lausuntoa.</p> <p>Raasepori-Salo susireviiriyhteistyöryhmän jäsen: Suunnitelman otsikon pitäisi olla ”Suomen susikannan säilyttämissuunnitelma”. Kannanhoitomenetelmän sijaan pitäisi käyttää sudenmetsästys sanaa. Lisäksi jäsen esittää tarkennuksia kohtaan 2.2.2. ja kohtiin, joissa poliisin ja riistakeskuksen roolit ovat esillä. Todetaan, että suunnitelmassa tulee tulla esille, ketä poliisi konsultoi ja selvitys siitä, mitä riistahallinnon ja poliisin ohjeet tarkoittavat. Lausunnossa tuodaan esille, että suden havaitessa ihmisen, ihminen ei voi olla ajoneuvossa tai konevoimalla kulkevan välineen sisällä. Hoitosuunnitelmassa sivulla 18 puhutaan suden liikkumisesta lähellä asuintaltoa ja tuotantokeskusta: on tehtävä selväksi,</p>	

	<p>asutaanko kohteessa. Lausunnonantaja toteaa, että on luotava pohjoismais-suomalainen hanke suden karkottamismenetelmien kehittämiseksi. Karkotustapoja voivat olla liiketunnistus ja havaintojen välitys, ip-valo, uv-valo, muut valon aallonpituudet, eri äänet, hajukarkotus ja liikekarkotus.</p> <p>Salo-Raaseporin reviiriyhteistyöryhmän toinen jäsen: Lausunnonantajan mukaan suunnitelma itsessään on melko hyvä. Ongelmana on sen toteuttaminen käytännössä. Suunnitelmassa keskitytään ongelmiin ja toimet tähtäävät metsästyksen. Jos muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole ja yksilöity susi päätetään tappa, sen tulisi suorittaa erikseen koulutettu ammattilainen. Lausunnonantaja muistuttaa, että susia koskevat päätökset tulisi tehdä lain pykälien eikä yhden sidosryhmän, metsästäjien, toiveiden mukaisesti. Suunnitelmassa tulisi keskittyä ongelmien vattvomisen sijaan ratkaisuihin, ja tähän tarvitaan ammattilaisia eri osa-alueilta. Susireviireillä asuville tarvitaan tietoa lemmikkien ja tuotantoeläinten suojelemiseksi sekä faktaa siitä, mitä reviirillä asuminen tarkoittaa ja kuinka paljon susia reviirillä on ja tulee jatkossa olemaan. Petoaitojen saanti tulisi tehdä mahdollisimman helpoksi ja nopeaksi. Lausunnonantaja toteaa, että reviiriyhteistyöryhmät ovat hieno ajatus, mutta että toteutus on ollut hakusessa. Lausunnonantaja toteaa lyhyesti: hyvä suunnitelma, selkeä tavoite ja siihen tähtäävät toteutuvat toimenpiteet.</p> <p>Salo-Raaseporin reviiriyhteistyöryhmän kolmas jäsen: Kohtaan 2.1. lausunnonantaja toteaa, että yhteistyö sidosryhmien välillä on ensisijaisen tärkeää ja samoin tiedottaminen esimerkiksi siitä, millä keinoin voidaan koiravahinkojen riskiä minimoida. Kohtaan 2.1.1. todetaan, että ennaltaehkäisevää rahoitusta olisi hyvä olla koiravahinkojen ehkäisemiseen ja että tietyin perustein voisi hakea esim. tukea koiraliivien hankkimiseen. Kohdassa 2.2.2. pitäisi huomioida, että ihmiseen tai kotieläimeen kohdistuvan uhan arviointi vaatii tietoa suden käyttäytymisestä. Susien pihavierailujen osalta lausunnonantaja suosittelee, että ensimmäisen varmistetun pihavierailun jälkeen lainattaisiin riistakameraa paikalliselta rhy:lta. Kuvamateriaali toimitettaisiin henkilölle, jolla on riittävät valmiudet ja tieto. Kohtaan 2.3.1. todetaan, että on varattava riittävästi rahoitusta DNA-analyyysien tekemiseen. Reviirialueiden petoyhdyshenkilöt olisi hyvä varustaa yhdellä</p>	
--	--	--

	<p>riistakameralla. Kohtaan 2.3.2. todetaan, että suurpetoa- ja susikonfliktia kokoavan aineiston kokoaminen yhteen mahdollisimman kattavasti on tarpeen. Lausunnonantaja toteaa, että tietoa sudesta on tuotettava kansantajuisesti ja läpinäkyvästi. Lausunnonantaja toteaa, että petoyhdyshenkilöille voitaisiin mahdollisuuksien puitteissa maksaa km-korvaus ja lisäksi myönteinen palaute on aina paikallaan. Lausunnossa ehdotetaan monilajiseen kannanhoitoon liittyen, että hirvikoirien turvaliivit rahoitettaisiin joko kokonaan kansallisin varoin tai osarahoituksella, ainakin tapauksissa, joissa hirvijahti tapahtuu reviirialueilla tai niiden tuntumassa. Susien kannanhoidollisen metsästyksen osalta kannansääteley voisi lausunnonantajan mielestä toimia verottamalla uusia reviireitä hakevia / muodostavia yksilöitä. Riistavahinkokeskus hanke on lausunnonantajan mukaan hyvä idea.</p>	
<p>64. Revonlahden susireviirityöryhmä</p>	<p>Revonlahden susireviirityöryhmän mukaan suden korkea suojelustatus (huolimatta siitä, että susi on riistaeläin) on estänyt suden laillisen metsästyksen muualla kuin poronhoitoalueella. Tästä on reviirityöryhmän mukaan seurannut susikannan ”kesyyntyminen”, mikä näkyy siinä, että susi koetaan eläimenä, joka viihtyy parhaiten kotieläinrakennusten ja pihojen piirissä.</p> <p>Revonlahden susireviirityöryhmän mukaan maaseudun ihmiset oppisivat parhaiten sietämään sutta, jos sitä saisi helpommin metsästä. Pihasusien poistoon pitäisi löytyä helpompia ja nopeampia keinoja, mitä nykyään on käytettävissä. Revonlahden susireviiriyhteistyöryhmä hyväksyy, että Pohjois-Pohjanmaallakin on susia ja jopa lisääntyviä laumoja. Pihoihin tai laitumille sudet eivät kuitenkaan missään tapauksessa kuulu. Reviirityöryhmä lausuu, että tämän ristiriitaisen tavoitteen eteen pitää löytyä ratkaisuja, jos on aikomuksena kasvattaa maaseudun ihmisten sietokykyä susien suhteen.</p>	
<p>65. yksityishenkilö</p>	<p>Lausunnossa todetaan, että luonnokseen on koottu paljon aiheeseen liittyvä tietoa, mutta että luonnontieteellinen näkökulma on jäänyt liian vähäiseksi. Lisäksi tietoa on koottu suhteellisen suppeasti koko yhteiskunnan toimintaa ajatellen sekä ideologista näkökulmaa painottaen. Lisäksi luonnoksessa ei tuoda esille nykyisen tietämyksen rajallisuutta. Lisäksi lausunnossa todetaan, että luonnos</p>	

	<p>tulisi korjata ja laittaa laajempaan jakeluun kuin nykyisellä lausuntokierroksella. Hoitosuunnitelmaluonnoksesta ei lausunnon mukaan käy ilmi, ketkä ovat susikannan ja sen suunnittelun asiakkaita.</p> <p>Lausunnon mukaan susikannan hoitosuunnitelmassa tulisi näkyä, että Suomi kuuluu ekologisesti enemmän Venäjään ja Ruotsiin ja sen tulisi näkyä kannanhoitosuunnitelmassa.</p> <p>Lausunnossa todetaan, että on positiivista, että luonnoksessa käsitellään zoonoosien riskejä, mutta että taloudelliset riskit painottuvat henkilöriskien kustannuksella. Lausunnossa todetaan, että hoitosuunnitelmaluonnoksessa ekinokokkien osalta käsittelyn tulisi olla perusteellisempi. Lisäksi tarvittaisiin tutkittua tietoja ja ohjeita petojen vahingoittamien koti- ja riistaeläinten lihan ja elintarvikekelpoisuudesta.</p> <p>Lausunnonantaja toteaa, että luonnoksessa tulisi painottaa tiedon tuottamista ja vuorovaikutusta. Lisäksi todetaan, että ajatus sietämisen lisäämisestä on vieras ja keinotekoinen.</p>	
<p>66. yksityishenkilö</p>	<p>Lausunnossa todetaan, että hoitosuunnitelma on kattava ja erittäin tarpeellinen susikannan tulevaisuuden hoidon kannalta.</p> <p>Lausunnonantajan mielestä hoitosuunnitelmassa on käsitelty vain hyvin vähäisessä määrin haaskojen merkitystä susikantaan, susien käyttäytymiseen, kotieläinvahinkoihin ja konflikteihin paikallisväestön ja metsästäjien kesken. Lausunnonantajan mukaan haaskoilla on lukuisia vaikutuksia petoeläimiin ja susiin. Haaskat vaikuttavat siihen, miten sudet kiinnittyvät alueelle, niiden saaliskäyttäytymiseen ja ihmisarkuuteen. Lausunnossa todetaan, että haaskojen seurauksena muodostuu konfliktitilanteita paikallisväestön, haaskanpitäjien ja luonnonsuojelijoiden välillä. Lausunnossa jatketaan toteamalla, että ratkaisu tilanteeseen olisi haaskaruokinnan täydellinen kieltäminen. Lisäksi esitetään, että hoitosuunnitelmassa huomioidaan haaskaruokinnan merkitys susikantoihin selvittämällä haaskojen merkitys susien määrään, käyttäytymismuutoksiin</p>	

	(tottuminen ihmiseen ja saalistamiseen) sekä konfliktien syntymiseen edellä mainittujen osapuolten välillä. Jatkotoimenpiteenä esitetään petojen haaskaruokinnan täydellistä kieltoa.	
yhteensä 66 lausuntoa, joista 4 ei lausunut		